

OULUN LÄÄNIN KOULUTOIMEN SUUNTA TUNNUSLUKUJEN VALOSSA

PERUSOPETUKSEN TUNNUSLUVUT 2000-2004
LUKIOKOULUTUKSEN TUNNUSLUVUT 2001-2004

OULUN LÄÄNINHALLITUS
SIVISTYSOSASTO

OULUN LÄÄNIN KOULUTOIMEN SUUNTA TUNNUSLUKIJEN VALOSSA

PERUSOPETUKSEN TUNNUSLUVUT 2000–2004

LUKIOKOULUTUKSEN TUNNUSLUVUT 2001–2004

SISÄLLYSLUETTELO

VERTAILUTIETOA TARVITAAN, Pertti Kokkonen	5
1. JOHDANTO	6
1.1. Tunnuslukuselvityksen historiaa	6
1.2. Näkökulmia tunnuslukutietojen käytettävyyteen	7
1.2.1. Tunnuslukuraportin käytettävyys kunnan näkökulmasta, Risto Brunou	7
1.2.2. Arviointi osana koulutuksen resursointia ja laadun kehittämistä, Tuomo Kallio	8
2. KOULUVERKKO JA SIIHEN KOHDISTUVAT MUUTOSPAINEEET	10
2.1. Asiakkaan näkökulma	10
2.2. Talouden näkökulma	13
2.3. Muutoksen näkökulma	15
2.4. Kytkeä laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön	16
2.5. Ilmiön konkretisointi	17
2.5.1. Yhteistyötä kunnan koulujen kesken – kokemuksia Keron verkkokoulusta, Kimmo Huttu	17
2.5.2. Strateginen suunnittelu koulutoimen näkökulmasta, Erkki Poutanen	18
2.5.3. Oppimispaikkana pieni koulu, Taina Peltonen	19
2.5.4. Kainuun maakunnan lukiomalli, Yrjö Mulari	20
3. OPETUKSEN TUKI	22
3.1. Asiakkaan näkökulma	22
3.2. Talouden näkökulma	24
3.3. Muutoksen näkökulma	26
3.4. Kytkeä laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön	26
3.5. Ilmiön konkretisointi	27
3.5.1. Perusopetuksen oppilashuoltotyö koulun näkökulmasta, Helena Pirilä-Tarkiainen	27
3.5.2. Erityisopetuksen järjestäminen Utajärven malliin, Hanna Värrö	28
4. OPETTAJATILANNE	30
4.1. Asiakkaan näkökulma	30
4.2. Talouden näkökulma	31
4.3. Muutoksen näkökulma	33
4.4. Kytkeä laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön	34
4.5. Ilmiön konkretisointi	34
4.5.1. Yhtenäinen perusopetus – kehitystä oppilaan parhaaksi, Esko Pesonen	34
4.5.2. Innostunut opettaja on hyvä opettaja, Ahti Karvonen	35
4.5.3. Haaveammattina opettaja – opettajankoulutuksen haasteet, Timo Lappi	36
5. OULUN LÄÄNIN LASKENNALLINEN KESKIVOKUNTA	39
5.1. Perusopetus	39
5.2. Lukiokoulutus	39
6. LIITTEET	40

VERTAILUTIETOA TARVITAAN

Eräät kuntien sivistystoimenjohtajat pyysivät vuosia sitten, että Oulun lääninhallitus ryhtyisi keräämään kunnilta oleellista koulun pitoon ja toimintaedellytyksiin liittyvää tietoa. Tälle luotettavalle ja ajantasaiselle tiedolle oli kunnissa kysyntää. Kerättävän tiedon tuli olla oleellista, kuntien koulunpidon toimintaa kuvaavaa, talousarvion laadintaa ja siihen liittyvää päätöksentekoa selkeyttävää sekä kuntien välillä vertailukelpoista.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tunnuslukuraportit vuodesta 1999 alkaen ovat olleet kuntien valmisteluasiakirjoina tarpeellisia ja odotettuja. Myös seutukuntakohtaiset raportin esittelytilaisuudet ovat saavuttaneet kuntien virkamies- ja luottamusjohdon suosion. Valtion ja kuntien edustajat ovat saaneet keskusteluihin ja palautteihin olla kehittämässä rakentavan kritiikin muodossa kuntien opetustointia.

Tunnuslukuraportin toteuttaminen käynnistyi perusopetuksesta, joka mielestäni on koko koulutusjärjestelmämme tärkein osa-alue. Antaahan juuri perusopetus kotien ohella ne perusvalmiudet ja innostuksen sekä uteliaisuuden uuden oppimiseen, asioiden oivaltamiseen, oman itsetunnon kehittymiseen ja toisten huomioonottamiseen, joita taitoja ja valmiuksia jokainen lapsi ja nuori tarvitsee jatko-opinnoissa, työelämässä ja toimimisessa entistä kansainvälistyneemmässä toimintaympäristössä ja kulttuurissa.

Vuosittaiset tunnuslukuraportit antavat kunnille, lääninhallituksille ja opetusministeriölle kuvan kuntien todellisesta kyvystä resursoida perusopetusta ja lukiokoulutusta. Tämä pitempää ajanjaksoa käsittelevä raportti antaa kuvaa kunkin kunnan ja koko läänin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen toteutumisesta, muutoksista ja muutosten suunnista.

Näiden raporttien laatiminen sekä antaa että ottaa. Raportit eivät synny itsestään vaan tarvitsevat monien ihmisten tarkkaa työtä, jotta aineistot ovat luotettavia, vertailukelpoisia ja kuvaavat olemassa olevaa tilannetta. Oulun lääninhallituksen puolesta kiitän kaikkia valmisteluun osallistuneita henkilöitä niin kunnissa kuin lääninhallituksen sivistysosastollakin. Työ on tuottanut arvostettua tulosta ja sitä kannattaa jatkaa!

Oulussa 22.12.2006

Pertti Kokkonen
Lääninsivistysneuvos

1. JOHDANTO

1.1. Tunnuslukuselvityksen historiaa

Oulun läänin kunnat esittivät lääninhallitukselle 1990-luvun lopulla huolensa siitä, että ajantasaisista vertailutietoja kuntien koulutoimen tilasta ja kuntien koulutoimeen käyttämistä taloudellisista resursseista ei ole saatavissa. Tilastokeskus kerää vuosittain kunnilta tietoa, mutta kuntien käyttöön tilastot tulevat esimerkiksi talousarvion valmistelun näkökulmasta liian myöhään. Muutokset ovat nykypäivänä niin suuria, ettei kaksi kolme vuotta vanhoilla tiedoilla ole uuden talousarvion valmistelussa suurtakaan merkitystä. Kuntien toiveena olikin läänikohtaisen tunnuslukutiedoston kehittäminen ja sittemmin kuntakohtaisen tiedon kerääminen ja tilastojen raportoiminen. Oulun lääninhallituksen sivistysosasto otti haasteen vastaan ja ryhtyi organisoimaan tunnuslukutietojen keräämistä.

Lääninhallitus kutsui kokoon työryhmän, johon kuului koulutoimen asiantuntijoita eri puolilta lääniä. Edustajat toimivat kunnissaan sivistystoimen johtajina, rehtoreina, koulunjohtajina tai talouspäällikköinä. Työryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

Koulutoimentarkastaja Esko Lämsä, puheenjohtaja, Oulun lääninhallitus

Ylitarkastaja Anita Eskola, sihteeri, Oulun lääninhallitus

Sivistystoimenjohtaja Risto Brunou, Kajaani

Sivistystoimenjohtaja Erkki Hämäläinen, Kuusamo

Taluspäällikkö Tuomo Kallio, Ylivieska

Taluspäällikkö Jorma Kovalainen, Kajaani

Koulunjohtaja Markku Launonen, Alavieska

Hallintojohtaja Anssi Ojutkangas, Haukipudas

Rehtori Raimo Voutilainen, Kajaani

Sivistystoimenjohtaja-rehtori Markku Väisänen, Kiiminki

Lisäksi lääninsivistysneuvos **Pertti Kokkonen** on koko ajan osallistunut tunnuslukukyselyn ja tunnuslukuraportin kehittämiseen. Myöhemmin työryhmässä ovat toimineet myös:

Rehtori-sivistystoimenjohtaja Anu Kosonen, Kuivaniemi

Rehtori Martti Niemi, Kajaani

Rehtori Voitto Sorvoja, Oulainen

Rehtori Rauno Junntila, Oulu

Taluspäällikkö Kalevi Heikkilä, Kuusamo

Koulutoimentarkastaja Veijo Kosola, puheenjohtaja, Oulun lääninhallitus

Ensimmäisen kerran kysely toteutettiin vuonna 2000 ja silloin kerättiin vuoden 1999 perusopetuksen tunnuslukutietoja.

Tunnuslukukysely sai kunnissa myönteisen vastaanoton ja kyselyyn saatiin vastaus yhtä kuntaa lukuun ottamatta kaikista läänin kunnista. Syksyllä 2000 ilmestyi ensimmäinen Oulun läänin perusopetuksen tunnuslukuraportti. Ensimmäisen kierroksen kokemuksien perusteella työryhmä muokkasi ja kehitteli kyselyä. Kyselyä on muutettu myöhemminkin, mutta pyrkien mahdollisuuksien mukaan säilyttämään tulosten vertailtavuus, jotta raporttien määrän karttuessa voidaan seurata kehityksen suuntaa eri kunnissa, maakunnissa ja koko Oulun läänissä. Trendiseuranta onkin antanut mielenkiintoisia tuloksia, mutta tulosten takana oleviin tekijöihin ei ole ehditty kiinnittää riittävästi huomiota. Tilastot voivat olla myös harhaanjohtavia, ellei oteta huomioon kuntien erilaisia olosuhteita ja strategisia linjauksia.

Tunnuslukuja on vuosittain käyty esittelemässä seutukunnissa kuntien luottamushenkilöille, viranhaltijoille ja opetustoimen henkilöstölle. Saadun palautteen perusteella tunnusluvut ovat olleet hyödyksi kuntien koulutoimen kehittämistyössä ja raporteista ovat tietoa hakeneet niin viranhaltijat kuin luottamushenkilötkin. Vastausprosentti on melkein joka vuosi ollut 100 ja vuosien myötä vastaaminen on helpottunut, koska kysely on pääosin säilynyt muuttumattomana. Näin ollen kunnissa osataan jo etukä-

teen varautua kyselyyn.

Tunnuslukutyön lähtökohtina alusta pitäen ovat olleet seuraavat periaatteet:

- * lääninhallitus, toiminnan organisoijana, haluaa tukea kuntia koulupalvelujen järjestämisessä, ei syyllistä kuntia, vaikka jokin asia näyttäisikin tulosten valossa joissain kunnissa olevan heikosti
- * kuntien luottamushenkilöt ja virkamiehet tarvitsevat vertaistietoa
- * pyrkimys avoimuuteen
- * tunnusluvut ovat osa koulutoimen arviointia.

Tällä yhteenvetoraportilla haluttiin koota yhteen perusopetuksen tunnusluvuista vuodesta 2000 ja lukiokoulutuksen tunnusluvuista vuodesta 2001 aina vuoteen 2004 saatavaa tietoa kytkettynä laajempiin ilmiöihin. Yhteenvetoraportissa on keskitytty kolmeen olennaiseen kohteeseen, joiden muutosta ja niihin liittyvää kehitystä seurataan eri näkökulmista. Asioihin on pyritty saamaan paitsi yksilön näkökulmaa myös laajempaa yhteiskunnallista ulottuvuutta, jolloin voidaan havaita yksittäisten asioiden yhteys ajan ilmiöihin. Raportin kohteet ovat varsin keskeisinä esillä myös opetusministeriön vuosien 1999–2004 sekä erityisesti vuosien 2003–2008 kehittämissuunnitelmissa.

Todettakoon vielä, että tässä raportissa esitetyt tunnusluvut sisältävät pääosin vain Oulun läänin kuntien ylläpitämien perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tunnusluvut. Valtion ja yksityisten ylläpitämät koulut ovat kuitenkin mukana sellaisissa kohdin, joissa aineiston lähteenä on käytetty tilastokeskuksen keräämiä tietoja. Lisäksi vuonna 2003 tapahtunut Pattijoen ja Raahen kuntaliitos on otettu huomioon aineiston käsittelyssä ja Pattijoen tiedot on yhdistetty Raahen tietoihin vuosina 2001–2002. Vuonna 2000 maaseutumaisiin kuntiin kuuluneiden Kiimingin (vuodesta 2001 lähtien kaupunkimainen kunta) ja Kuhmon (vuodesta 2001 lähtien taajaan asuttu kunta) tiedot on sijoitettu vuoden 2004 mukaiseen kuntaryhmään. Muutokset on otettu huomioon myös kuntaryhmien keskiarvoissa. Käyttömenot on muutettu vuoden 2004 hintatasoa vastaaviksi kuntatalouden tilinpidon sosiaali-, terveys-, opetus- ja kulttuuritoimen menoja kuvaavan toimialoitteisen hintaindeksin avulla. Lähde: http://www.stat.fi/til/jmhi/2006/01/jmhi_2006_01_2006-06-01_tau_003.xls (7.8.2006).

Raportin kokoamisesta on vastannut koulutoimentarkastaja Veijo Kosola ja kuvien, taulukoiden ja liitteiden tekemisestä osastosihteeri Anne-Mari Pulli.

1.2. Tunnuslukutietojen merkitys kuntien toiminnan suunnittelussa

1.2.1. Tunnuslukuraportin käytettävyys kunnan näkökulmasta

Sivistysjohtaja Risto Brunou, Kajaani

Kunnissa käydään erityisesti syksyisin vilkasta keskustelua eri toimi- ja palvelualojen kustannusrakenteista ja yksikkökustannuksista. Päättäjät haluavat pelkistetysti tietää, onko palvelutuotantomme kallista vain halpaa. Myös viranhaltijat tarvitsevat kipeästi vertailutietoa, jonka avulla on mahdollista analysoida oman palvelutuotannon kustannusrakenteita sekä oppia naapureilta hyviä käytänteitä. Tähän kaikkeen tarjoaa hyvät mahdollisuudet Oulun lääninhallituksen sivistysosaston vuosittain kokoama tunnuslukuraportti.

Omassa työssäni olen käyttänyt raportteja paitsi keskeisten tunnuslukujen vertailuun samantyyppisten kuntien kanssa niin myös tiettyihin keskiarvovertailuihin. Mutta ehkä kaikkein tärkein asia on ollut trendien muodostuminen, jolloin voidaan nähdä palvelutuotannon kustannusten sekä muiden tunnuslukujen kehittyminen pitemmällä aikavälillä.

Esitän tässä muutamien tunnuslukujen muutokset vuodesta 1999 vuoteen 2005 Kajaanin kaupungin peruskoulutuksen osalta.

Oppilasmäärä on mainittuna ajanjaksona alentunut 11 % (430 oppilasta), oppilasta kohti lasketut kustannukset ovat kasvaneet peräti 55 %, ja valtionosuuden perusteena olevat yksikköhinnat ovat nousseet 39 %.

Vuonna 1999 opetuksen osuus kustannuksista oli 64,5 % ja v. 2005 enää 58,9 %. Opetusryhmien keskipääty oli vuonna 1999 1-6 luokilla 23 ja 7-9 luokilla 20,3, kun vastaavat luvut v. 2005 olivat 21,2 ja 19,5. Vuonna 1999 1000 oppilasta voitiin antaa 15,46 tuntia opetusta, mutta v. 2005 enää 10,82 tuntia. Tuottavuus on alentunut peräti 30 %. Vuonna 1999 Kajaanin peruskoulukustannukset olivat hieman läänin keskiarvon alapuolella, mutta v. 2005 jo hieman keskiarvon yläpuolella. Mitä tästä on pääteltävää?

Kajaani ei ole kyennyt sopeuttamaan rakenteita alenevan oppilasmääräkehityksen tahdissa, vaan yksikkökustannukset ovat voimakkaasti kasvaneet ja tuottavuus heikentynyt. Samalla on toki opetusryhmien koko pienentynyt ala-asteella 8 % ja yläasteella 4 %. Tämä on luonnollisesti kasvattanut kustannuksia. Myös erityisopetusta (tunteina) on v. 2005 annettu 14,4 % enemmän kuin vuonna 1999.

Nämä ovat tarkkoja tilastolukuja, mutta nämä eivät selitä koko kustannusten nousua. Kajaanin kohdalla on erityisesti otettava huomioon tarkasteluajalle sattunut runsas maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrä ja heidän aiheuttamansa koulutuskustannukset. Lisäksi opetusalan palkkatason kehitys on ollut muuta kuntasektoria parempi.

Tunnuslukuraporttia käsitellään vuosittain sivistyslautakunnan iltakoulussa ja luonnollisesti sen antamia tietoja hyödynnetään talousarvion valmistelussa ja yleisesti taloussuunnittelussa. Luvut eivät jätä mitään arvailujen varaan, mutta niitä täytyy osata tulkita oikein. Myös muutosten taustat tulee selvittää, jotta on mahdollista tehdä oikeita johtopäätöksiä.

Järjestelmä on tuonut merkittävää lisäarvoa koulutuksen talouden suunnitteluun ja jopa koulutuksen vaikuttavuuden arviointiin. Näyttää nimittäin siltä, että samaan aikaan suhteellisen korkeiden panostusten aikana on Kajaanissa saavutettu hieman valtakunnan keskiarvoa parempia oppimistuloksia.

1.2.2. Arviointi osana koulutuksen resursointia ja laadun kehittämistä

Talous- ja hallintopäällikkö Tuomo Kallio, Ylivieska

Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa koulutuksen nykytilasta ja kehityssuunnista koulutusorganisaatiolle, oppilaitoksille, koulutuksen ylläpitäjille sekä päättäjille. Arviointi tuottaa tietoa koulutuksen resursseista ja resurssien kohdentamisesta, esimerkiksi mitkä ovat kunnan opetustoimen resurssit ja mihin toimintoihin resursseja suunnataan sekä miten resurssien käyttö mahdollisesti poikkeaa muista vastaavan tyyppisistä kunnista.

Arviointia tehdään paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla. Kansainvälinen arviointi on osa koulutuksen arviointijärjestelmää, josta esimerkkinä ovat PISA-tutkimukset. Alueellisella tasolla keskeinen rooli on seudullisessa yhteistyössä ja yhteistyön kehittämisessä sekä lääninhallituksen tekemässä peruspalveluiden ja muun toiminnan arvioinnissa. Kansallisella tasolla keskeiset toimijat ovat opetushallitus ja –ministeriö sekä koulutuksen arviointineuvosto.

Paikallisella eli kunnan tasolla toiminnan arviointi konkretisoituu kuntalain mukaisten toiminnallisten tavoitteiden asettamiseen. Kunnanvaltuusto hyväksyy kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet talousarviossa ja –suunnitelmassa. Talousarviossa hyväksytään opetustoimen taloudelliset ja muut resurssit opetuksen ja oppimisen järjestämiseksi. Ilman arviointia ja arvioinnin konkreettisia tuloksia päättäjien on vaikea ohjata resursseja tai kohdentaa niitä uudelleen.

Haasteena on vähenevien resurssien uudelleen kohdentaminen mahdollisimman tehokkaasti, mutta vaikuttavasti. Opetustoimen kannalta merkittävimpiä resurssi-päätöksiä ovat opetus eli tuntiresurssit, erityisopetuksen resurssointi sekä oppilas-huollon resurssit. Lisäksi tarvitaan määrärahoja opetus- ja oppimisvälineiden hankin-taan. Opetustoimen tulee huolehtia ja valvoa, että opetustoimialalle ohjataan riittävät resurssit myös toiminnan kehittämiseen. Opetustoimi vastaa tulevaisuuden osajien valmentamisesta uusiin yhteiskunnallisiin ja työelämän haasteisiin. Ilman riittäviä resursseja tai jatkuvalla juustohöyläsäästämällä se ei ole mahdollista. Toiminnallisten tavoitteiden tulee olla konkreettisia ja mitattavissa olevia tavoitteita, joiden toteutumista voidaan arvioida toimintavuoden aikana ja tilinpäätöksen yhteydes-sä. Toiminnallisten tavoitteiden saavuttamisesta raportoidaan lautakunnille, kunnan-hallitukselle sekä –valtuustolle. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet. Toiminta-kertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudel-listen tavoitteiden toteutumisesta

Arvioinnista saatavaa tietoa on käytettävä toiminnan ja toimintojen kehittämiseen. Arviointi on olennainen, välttämätön, osa johtamista ja toimintojen kehittämistä kaikilla organisaatioiden tasoilla. Arvioinnin tuloksia tulee käsitellä sekä valtuustossa että kouluilla. Valtuustotasolle kuuluvat strategiset linjaukset ja koulutuspoliittiset valinnat. Arvioinnin tulee tukea tavoitteiden asettelua ja strategisia linjauksia. Opetustoimen ja koulujen tasolla kysymys on oman organisaation toiminnan jatkuvasta kehittämisestä. Arvioinnissa ja tulosten analysoinnissa on mentävä yleiseltä tasolta konkreettiselle, toiminnan kehittämisen, tasolle

Arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä tulee tarkastella ja vertailla oman organisaati-on toimintaa muiden vastaavien organisaatioiden toimintaan. Hyödyllistä on pyrkiä etsimään uusia toimintatapoja, jopa eri toimialoilla toimivista organisaatioista, ja pyrkiä soveltamaan uusia toimintatapoja ja – malleja omaan organisaatioon.

Toiminnan ja toimintojen kehittäminen käynnistyy määrittelemällä kehittämisen kohde tai kohteet. Valittua kohdetta tai asiaa, esimerkiksi kustannusrakennetta tai asiakas-määriä, analysoidaan ja vertaillaan omassa organisaatiossa ja tarvittaessa edelleen muiden organisaatioiden vastaaviin tunnuslukuihin sekä toimintatapoihin ja proses-seihin. Syyt poikkeamiin voivat olla luonnollisia, esimerkiksi kuntarakenteesta johtuvia tai siitä, että asiat ja toiminta on organisoitu eritavoilla. Analyysien ja vertailujen avulla on mahdollista päästä selville syistä, jotka selittävät eroavaisuuksia. Tätä kautta on mahdollista päästä kehittämään oman organisaation toimintatapoja ja laatua. Toimin-nan ja laadun kehittäminen edellyttää jatkuvaa seurantaa. Toimintojen kehittäminen tulee kohdistaa oleellisiin, kriittisiin toimintoihin, joilla on suurin merkitys resursseihin ja asiakkaan eli oppilaan saamaan palveluun. Vaarana on, että kehittämisessä valitaan liian paljon kohteita tai kohteet ovat toiminnan kannalta epäoleellisia. Toimintojen tarkastelu saattaa nostaa esille organisaation kannalta ikäviäkin asioita, jotka on uskallettava ottaa käsittelyyn.

Tunnuslukuraportti tukee osaltaan opetustoimen kehittämistä paikallisella ja alueellisel-la tasolla tuottamalla vertailutietoa opetuksen nykytilasta. Raportti tukee kunnan ope-tustoimen toiminnallisten tavoitteiden asettamista ja seurantaa. Tulevaisuudessa oleellista on riittävien resurssien varmistaminen ja tehokas resurssien kohdentaminen. Opetusministeriön tulee osaltaan huolehtia opetustoimen riittävästä resursseista yhdes-sä kuntien kanssa.

2. KOULUVERKKO JA SIIHEN KOHDISTUVAT MUUTOSPAINEEET

2.1. Asiakkaan näkökulma

Ikäluokkien pienenemisen vuoksi monissa Oulun läänin kunnissa on tehty suunnitelmia kouluverkon kehittämisestä (Ks. Oulun läänin peruspalvelujen arviointiraportti 2004). Peruskoululaisten määrä pieneni vuosien 2000–2004 aikana koko läänissä 1 200 oppilaalla, 2,1 prosenttia. Eniten oppilasmäärä väheni maaseutumaisissa kunnissa ja se johti siihen, että pieniä sivukylien kouluja jouduttiin lakkauttamaan. Myös taajaan asutuissa kunnissa oppilasmäärät pienenivät (-3,2 %), mutta sen sijaan kaupunkimaisien kuntien oppilasmäärä kasvoi 14,7 prosenttia.

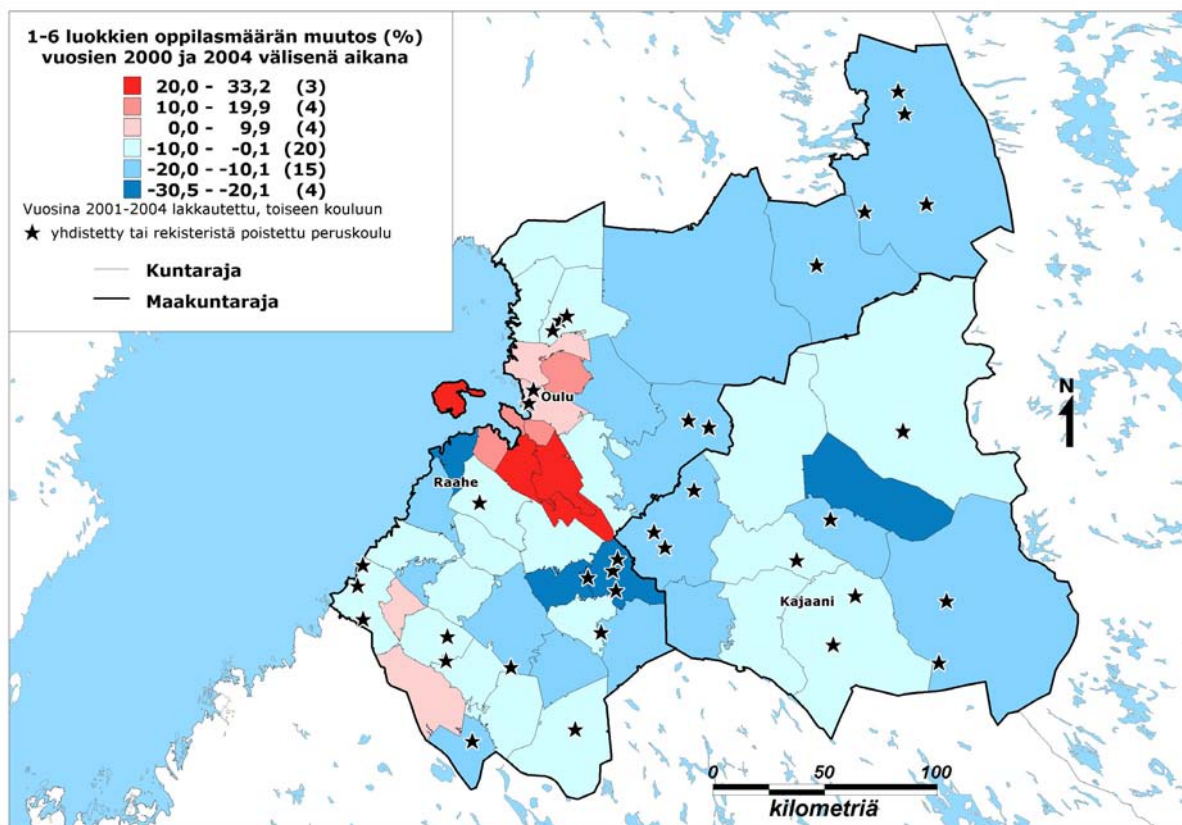
Neljän vuoden aikana Oulun läänin peruskoulujen kokonaismäärä muuttui 36 koululla. Kouluja lakkautettiin, yhdistettiin tai poistettiin rekisteristä 38 koulua ja samanaikaisesti perustettiin kaksi uutta koulua (Taulukko 1.).

Taulukko 1. Vuosina 2001–2004 lakkautettujen, yhdistettyjen tai rekisteristä poistettujen peruskoulujen lukumäärä sekä oppilasmäärän muutos kunnittain

	yhteensä 2001-2004	2001	2002	2003	2004	oppilaiden määrän muutos (%)
OULUN LÄÄNI	38	11	9	6	12	-3,6
Kaupunkimaiset kunnat	3	0	0	0	3	12,9
Oulu	3	0	0	0	3	3,5
Taajaan asutut kunnat	12	3	4	1	4	-9,2
Haapavesi	1	0	1	0	0	-4,6
Kalajoki	3	0	0	0	3	-4,6
Kuhmo	2	1	1	0	0	-10,3
Kuusamo	4	1	1	1	1	-6,6
Nivala	1	0	1	0	0	-7,2
Ylivieska	1	1	0	0	0	-1,8
Maaseutumaiset kunnat	23	8	5	5	5	-18,6
Kestilä	4	1	0	1	2	-7,4
Paltamo	1	0	1	0	0	-3,4
Pyhäjärvi	1	0	1	0	0	-5,3
Pyhäntä	1	1	0	0	0	-4,6
Reisjärvi	1	1	0	0	0	-11,2
Ristijärvi	1	0	0	0	1	-23,9
Ruukki	1	0	0	0	1	-7,2
Sotkamo	2	0	0	1	1	-6,9
Suomussalmi	1	1	0	0	0	-10,6
Taivalkoski	2	1	0	1	0	-8,3
Utajärvi	2	0	2	0	0	-6,9
Vaala	3	3	0	0	0	-7,5
Yli-Ii	3	0	1	2	0	-7,8

Kuusamossa ja Kestilässä kouluja lakkautettiin/yhdistettiin/poistettiin rekisteristä kummassakin neljä ja Oulussa, Kalajoella, Vaalassa ja Yli-Iissä kolme koulua. Koulu-muutoksia tehtiin 20 kunnassa. Suurimmat oppilasmäärävähennykset olivat Pulkkilassa (-24,7 %), Hyrynsalmella (-20,1 %), Ristijärvellä (-19,8 %) ja Rantsilassa (-19,3 %). Näissä kunnissa ainoastaan Ristijärvi lakkautti yhden koulun. Oppilasmäärä kasvoi 13 kunnassa. Suurimmat "voittajat" olivat Lumijoki (+37,8 %), Tyrnävä (+21,4 %) ja Liminka (+16,9 %), mutta niissä ei perustettu uusia kouluja vaan tarvittavaa lisätilaa

Kuva 1. 1-6 luokkien oppilasmäärien muutos ja koulujen lakkauttaminen

rakennettiin toiminnassa oleviin kouluihin. (Liite 1.)

Oppilasmäärän pieneneminen näkyy selvästi myös koulujen määrän vähenemisenä (Kuva 1.). Sen sijaan kaupunkimaisten kuntien oppilasmäärien kasvu ei ainakaan vielä vuosina 2000–2004 ole Oulua lukuun ottamatta aiheuttanut uusien koulujen rakentamista, joskin suunnitelmia on vireillä mm. Kiimingissä, Kempeleessä ja Oulunsalossa.

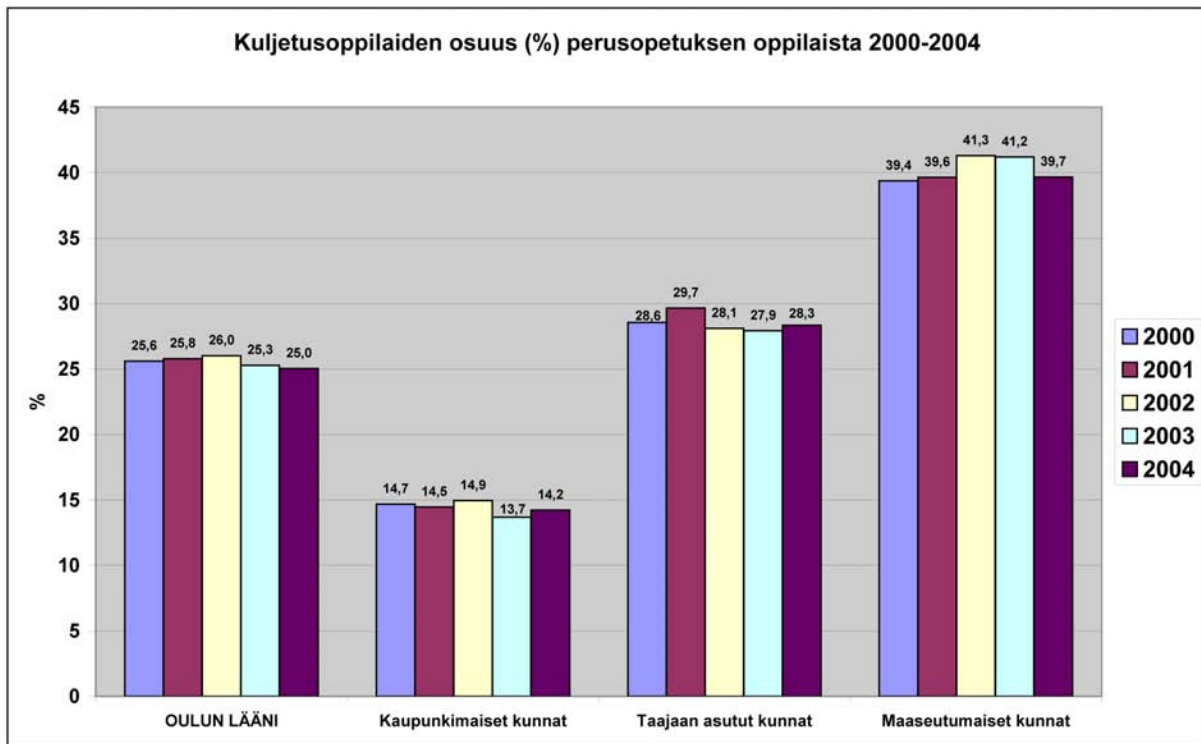
Koulun lakkauttaminen on useimmiten tunteita herättävä asia. Kyläläiset kokevat, että koulun myötä kyläläisiltä viedään viimeinenkin kunnan järjestämä lähipalvelu. Koulun lakkauttamisesta saatavista säästöistä on etukäteen mahdotonta esittää täsmällisiä lukuja. Siksi kyläläisten on vaikea käsittää, että koulu lakkautetaan.

Asiakkaiden eli oppilaiden näkökulmasta on tärkeää, että kokonaisuutena heidän kouluolonsa muutoksessa paranevat. Monilla oppilailla lähikoulun lakkauttamisen jälkeen koulumatka ja matkaan käytetty aika pitenee; toisinaan koulumatkaan käytetty aika lähenee ja jopa ylittää perusopetuslaissa säädettyt enimmäisajat. (Ks. Oulun läänin peruspalvelujen arviointiraportti 2005) Matka uuteen kouluun tehdään taksilla tai linja-autolla, mikä on monille uusi kokemus. Kyläkouluun matka on taittunut kävellen tai polkupyörällä. Pieni kouluyhteisö muuttuu suurempaan. Joissakin tapauksissa lähikouluksi tulee kunnan kirkonkylässä sijaitseva koulu, jossa oppilasmäärä voi olla entiseen kouluun nähden moninkertainen. (Kuva 2., Liite 2.)

Iso koulu tarjoaa enemmän kontakteja samanikäisiin lapsiin. Koulutilat ja -välineet ovat usein uudenaikaisemmat ja parempikuntoiset. Koulussa on paljon opettajia, jolloin eri aineiden asiantuntijoita ja harrastajia riittää kaikille luokille. Opettajien omat vahvuudet voidaan saada pieneen kouluun verrattuna paremmin käyttöön, kunhan vain opettajien taitoja osataan ja halutaan hyödyntää.

Oppilaat sopeutuvat nopeasti uusiin olosuhteisiin, mikäli koulun lakkauttaminen ja siihen liittyvät muutokset toteutetaan asianmukaisesti. Huoltajien ja opettajien asenteet

Kuva 2. Kuljetusoppilaiden osuus perusopetuksen oppilaista kuntaryhmittäin

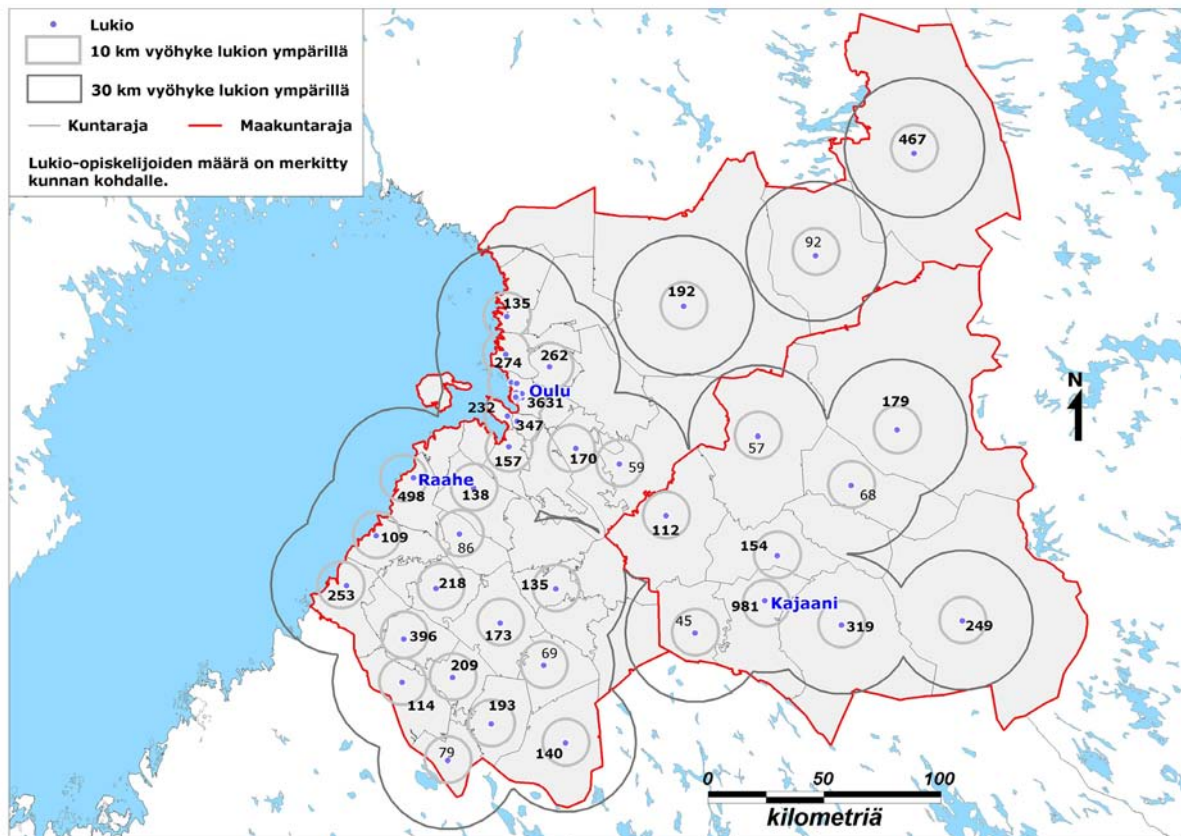
välittyvät hyvin lapsiin. Aikuisten myönteisellä suhtautumisella helpotetaan merkittävästi lapsien elämää uudessa koulussa ja uudessa tilanteessa, sillä uusien oppilaiden tuleminen kouluun on iso muutos myös niille oppilaille, joiden kouluun lakkautetun koulun oppilaat sijoitetaan.

Kouluverkko-suunnittelun lähtökohtana tulee olla lasten etu eivätkä taloudelliset säästöt tai kyläpolitiikka. Perusopetuksen oppilaskohtainen tuntimäärä Oulun läänissä on vuodesta 2000 vuoteen 2004 suurentunut 3,3 % (Liite 3.). Osittain muutos selittyy oppilasmäärän (=jakajan) pienenemisestä. Kaupunkimaisissa kunnissa suhteellinen kasvu on ollut selvästi suurempi kuin taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa. Kasvukunnissa on näin ollen kyetty tuntimääriä lisäämään vähintään samassa suhteessa kuin oppilasmäärät ovat kasvaneet. Suurimmat kunnittaiset muutokset – sekä positiiviset että negatiiviset – ovat kuitenkin tapahtuneet maaseutumaisissa kunnissa. Oppilaskohtainen tuntimäärä oli vuonna 2004 kymmenessä kunnassa pienempi kuin vuonna 2000.

Kun kunnat jaettiin kokonaistuntimäärä/oppilas –luvun perusteella viiteen ryhmään, joka vuosi ylimpään viidennekseen (eniten tunteja/oppilas) sijoittuivat Hailuoto, Kestilä, Kuivaniemi, Rantsila ja Siikajoki. Alimpaan viidennekseen (vähiten tunteja/oppilas) kaikkina vuosina sijoittuivat Kempele, Oulu, Oulunsalo ja Ii (Huom. Iin tietoa ei ole vuodesta 2004.). Ylimmän viidenneksen kunnista osa on päässyt ylimpään viidenneksen olosuhteiden pakosta, mutta osalle kunnista se lienee strategisten linjausten tulosta. Kunta haluaa panostaa perusopetukseen. Useimmille alimman viidenneksen kunnille on yhteistä se, että niissä koulut ovat isoja. Iin kohdalla selityksenä lienee se, että siellä ei ole pieniä kahden opettajan kouluja, vaan pienemmät koulut toimivat optimaalisen kokoisina kolmen opettajan kouluina. (Liite 4.)

Oulun läänissä toimi vuoden 2004 lopussa 44 lukiota (lisäksi Gymnasiet Svenska Privatskolan i Uleåborg, Oulun normaalikoulun lukio ja Oulun aikuislukio, joiden tiedot eivät sisälly tunnuslukuraportteihin) ja niissä opiskeli 10 857 opiskelijaa. Lukioiden opiskelijamäärä pieneni vuosina 2001-2004 kaikkiaan 1 056 opiskelijalla. Läänin suurin lukio on Kajaanin lukio, jossa oli syyskuussa 2004 yli 1000 opiskelijaa ja pienimmässä lukiossa, Vuolijoen lukiossa oli alle 50 opiskelijaa. Läänin lukioverkko on varsin kattava läänin länsiosassa, jos kriteerinä käytetään sitä, että ”linnuntietä” matkaa lukioon on alle 30 kilometriä. Itäosissa Kuhmon, Suomussalmen ja Kuusamon kuntien alueille jää

Kuva 3. Oulun läänin lukiot ja lukio-opiskelijoiden määrä vuoden 2004 laskentapäivien keskiarvona sekä 10 ja 30 km vyöhykkeet lukioiden ympärillä

laajojakin alueita, jotka eivät sijoitu 30 kilometrin puskurin sisäpuolelle. (Kuva 3.)

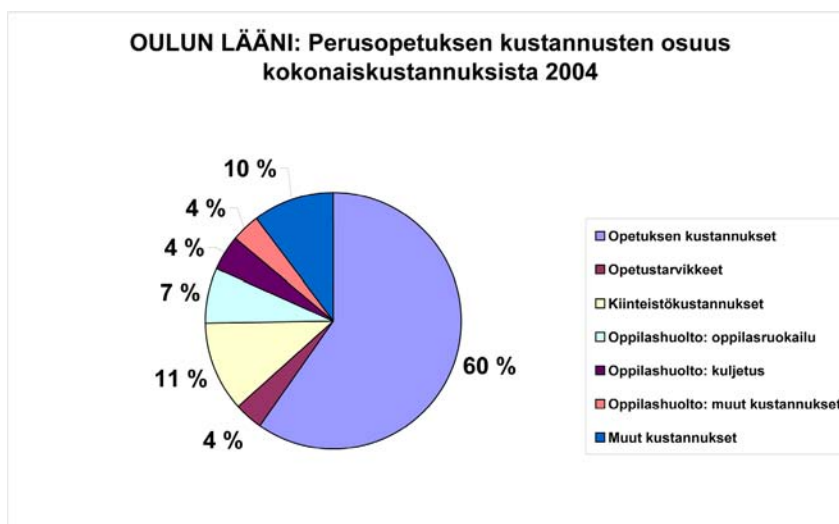
Oulun läänin väestöennusteen perusteella on odotettavissa, että lukioverkossa tulee lähivuosina tapahtumaan muutoksia. Oulun lääninhallitus arvioi tammikuussa 2005 opetusministeriölle antamassaan raportissa, että vuoteen 2010 mennessä Oulun läänistä lakkaa 3-5 lukiota. Näin siitähin huolimatta, että kunnat pyrkivät säilyttämään oman lukion mahdollisimman pitkään. Lukiot toimivat monissa kunnissa kiinteässä yhteistyössä 7-9 luokkien koulujen kanssa ja opettajakunta on osittain yhteistä. Lukion lakkauttamisella olisi näin ratkaiseva merkitys myös kunnan perusopetuksen järjestämiseen.

Oulun läänin perusopetuksen päättäneistä oppilaista sijoittuu vuosittain lukioon noin 52 % (51,7 % vuonna 2004). Kaikissa kuntaryhmissä lukioiden opiskelijamäärät ovat pienentyneet vuosina 2000–2004 (Liite 5.). Oulu on hallitseva lukiokaupunki, sillä Oulun kaupungin lukioissa opiskelee enemmän lukiolaisia kuin muissa kaupunkimaisissa kunnissa yhteensä. Oulun lukioissa käy runsaasti opiskelijoita myös Oulun ulkopuolelta. Oulun lukiot tarjoavat joissakin aineissa painotusta (mm. liikunta, musiikki, IB), kun taas maaseutulukiot toimivat yleensä yleislukioina.

2.2. Talouden näkökulma

Koulutoimen kokonaiskustannuksista suurin osa koostuu palkkakustannuksista, joiden osuus on noin 60 % (Kuva 4.). Vuodesta 2000 opetuksen kustannusten osuus kokonaiskustannuksista on lievästi laskenut (Liite 6.). Jotta kouluverkon harventamiselle olisi järkeviä perusteita, se edellyttää palkkauskustannuksien pienentämistä. Palkkauskustannuksia voidaan vähentää, jos lakkauttamisen myötä voidaan vähentää opettajavirkojen tai koulutyöhön käytettävien tuntien määrää. Muiden osatekijöiden osuus on niin pieni, ettei niistä kerry paljonkaan säästöä.

Kuva 4. Perusopetuksen kokonaiskustannusten jakautuminen

Kouluverkon harventamisen taustalla on useimmiten se, että koulun oppilasmäärä vähenee niin pieneksi, ettei koulun säilyttäminen ole taloudellisesti eikä toiminnallisestikaan tarkoituksenmukaista. Koulun lakkauttamista perustellaan sillä, että oppilasta kohti laskettavat kustannukset ovat pienessä koulussa merkittävästi suuremmat kuin isommissa yksiköissä. Yleensä alle 15 oppilaan koulussakin on kaksi opettajaa ja suurimmat menoerät koulun kustannusjakaumassa ovat nimenomaan palkkauskulut. Koulun lakkauttamiset aiheuttavat useimmiten lisäkustannuksia koulu- kuljetuksiin ja koulurakennuksen ylläpitokustannuksetkaan eivät tuo säästöä, mikäli koulurakennus säilyy kunnan omistuksessa. Koulun lakkauttamisesta aiheutuvan säästön maksimoimiseksi monet kunnat myyvät lakkautetun koulun.

Perusopetuksen kustannukset sekä asukasta että oppilasta kohden laskettuna ovat nousseet vuodesta 2000 vuoteen 2004 yli 10 % (Liitteet 7.-8.). Merkillepantavaa on, että kaupunkimaisissa kunnissa kasvu on ollut kummallakin tavalla laskettuna selvästi suurempi kuin koko läänissä. Taajaan asutuissa ero on 5,2 % ja maaseutumaisissa 4,2 %. Eniten eroa selittää oppilasmäärän lasku.

Useimmissa kunnissa, joissa kouluja lakkautettiin vuosina 2000–2004, kokonaiskustannusten muutos on ollut pienempi kuin Oulun läänin kunnissa keskimäärin riippumatta siitä käytetäänkö laskentaperusteena kokonaiskustannukset/oppilas vai kokonaiskustannukset/asukas (Liitteet 9.-10.). Koulun lakkauttamisesta ei kuitenkaan välttämättä aiheudu pitkäaikaista hyötyä. Usein käy niin, että lakkauttamisen säästöt "tulevat takaisin" parin-kolmen vuoden kuluessa. Kehitykseen vaikuttavat luonnollisesti monet tekijät, mutta harvoin kunta kykenee tehostamaan koulutointa siten, että lakkauttamisella saavutettaisiin merkittävää säästöä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö koulun lakkauttamisella olisi taloudellista merkitystä. Pienien yksiköiden ylläpitäminen ei talouden näkökulmasta ole perusteltua ja se on sitä harvoin toiminnalliseltakaan kannalta.

Mielenkiintoinen onkin kysymys, missä vaiheessa koulu tulisi lakkauttaa, mikäli oppilasennusteet ovat selvästi laskevia. Useissa Oulun läänin kunnissa rajana pidetään joko virallisesti kunnan toimielimissä päätettynä tai suullisesti sovittuna 20 oppilasta. (Ks. Oulun läänin peruspalvelujen arviointiraportti 2004).

Lukion lakkauttaminen kunnasta onkin monisäikeinen asia. Monet Oulun läänin lukioista ovat kooltaan pieniä, mutta niillä on kiinteä toiminnallinen yhteys kunnan yläkoulun kanssa. Lukioilla on vain muutama oma opettaja, mutta pääosa opettajista työskentelee sekä yläkoulussa että lukiossa. Lukion lakkauttaminen vaikeuttaisi ratkaisvasti myös yläkoulun toimintaa, koska opettajien opetusvelvollisuus olisi vaikea saada täyteen. Täydennystä tulisi hankkia myös niistä oppiaineista, joita opettaja ei ole opiskellut. Tämä näkyisi varmasti myös opetuksen laadussa.

Kuva 5. Lukioiden opiskelijakohtaiset kustannukset

Kuvassa 5. on vertailtu lukioiden koon ja opiskelijakohtaisten kustannusten suhdetta. Vertailussa eivät ole mukana Oulun kaupungin lukiot, koska niistä ei ollut käytettävissä lukiokohtaisia kustannuksia. Pienissä lukioissa opiskelijakohtaiset kustannukset ovat selvästi suuremmat kuin isommissa lukioissa. Kun opiskelijamäärä lähenee 200, opiskelijakohtaiset kustannukset alkavat tasaantua eikä opiskelijamäärän suurenemisella ole enää merkittävää taloudellista merkitystä.

2.3. Muutoksen näkökulma

Jokaisen kunnan tulee arvioida kouluverkkonsa tilanne omista lähtökohdistaan. Olenaisen tärkeää on, että arviointi tehdään ottaen huomioon koko kunnan oppilasmäärien kehitys, koulujen sijainti ja kunto sekä muut asiaan vaikuttavat tekijät mm. opettajatilanne. Koulutoimen kehittämistä on suunniteltava pitkäjänteisesti ja avoimesti. Selvitysten ja vaihtoehtolaskelmien/suunnitelmien perusteella päättäjät voivat tehdä päätöksiä, joiden perusteella lakkauttamiseen liittyviä toimenpiteitä tehdään hyvissä ajoin ja osallisia kuullen. Peruspalvelujen arvioinnissa 2004 tarkasteltiin, miten näkyvästi kouluverkkoon liittyvät asiat olivat esillä vuoden 2005 talousarviossa, vuosien 2006–2007 taloussuunnitelmassa ja kunnan/kunnan koulutoimen strategioissa. Silloin todettiin, että kaikkiaan 28 kunnalla oli mainintoja kouluverkkosuunnitelmista ainakin yhdessä em. asiakirjoissa. (Ks. Oulun läänin peruspalvelujen arviointiraportti 2004)

Hyvällä valmistautumisella ja asioiden avoimella käsittelyllä varmistetaan, että kunta-laisten – varsinkin lakkautettavan koulun kyläläisten – on helpompi hyväksyä lakkautuspäätös, jos ja kun siihen on olemassa selkeät perusteet. Epäselvillä perusteluilla on monissa kunnissa vesitetty asialliset suunnitelmat. Jos huoltajat ja muutkin kyläläiset saadaan vakuuttamaan ratkaisun oikeudenmukaisuudesta, he omalla suhtautumisellaan luovat oikeaa asennetta myös lapsiin. Lapsien on helppo mennä uuteen kouluun, jos heillä on etukäteen myönteinen käsitys muutoksen merkityksestä heille itselleen. Vanhemmilla on usein paljon voimakkaampi tunneside lakkautettavaan kouluun kuin lapsilla ja niinpä lapset voivat objektiivisemmin tarkastella asiaa – siitähän huolimatta, että muutos koskettaa heitä konkreettisemmin kuin heidän vanhempiaan.

Kyläkoulujen kohdalla vedotaan usein siihen, että kyläkoulu on kodinomainen ja siksi turvallinen paikka lapselle. Isossa koulussa ei opettajalla ole yhtä paljon aikaa oppilaalle ja siksi lasten yksilölliset tarpeet jäävät vähemmälle huomiolle. Isossa koulussa on kiusatuksi tulemisen uhka ilmeisempi kuin pienessä kyläkoulussa. Kunnissa käytävissä

koulukeskusteluissa väitetään usein, että oppimistulokset ovat pienessä koulussa paremmat kuin isossa. Ison koulun kannattajat puolestaan perustelevat ison koulun paremmuutta sillä, että iso koulu pystyy tarjoamaan paremmat puitteet opiskelulle niin tilojen ja välineiden kuin henkilöstönkin puolesta.

Tutkimustulokset eivät anna yksiselitteistä ratkaisua pienen tai ison koulun paremmuudesta. Liian suoraviivaisiin yleistyksiin ei löydy vahvistusta. Pelkästään koulun koon ei ole todettu olevan ratkaiseva tekijä oppimisen ja kasvatuksen kannalta. Erityisesti koulun henkilöstöstä riippuen hyviä tuloksia voidaan saavuttaa yhtä hyvin pienessä kuin isossakin koulussa.

2.4. Kytkeä laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön

Läänin seutukunnista ainoastaan Oulun seutukunta on kasvattanut asukasmääräänsä (Liite 11.). Erityisesti Oulun lähikunnissa väestökehitys on ollut voimakkaassa nousussa. Koulujen lakkauttamisesta keskusteltaessa valtuustoissa nousee usein esille huoli maaseutupaikkakuntien kylien autoitumisesta. Monet ovat sitä mieltä, että kyläkoulun lakkauttamisella varmistetaan kylän kuihtuminen, kun taas koulun säilyttämisen myötä kylällä on vielä jotain toivoa saada uusia asukkaita muuttamaan kylään. Mikäli kylät kouluineen olisivat kyenneet houkuttelemaan uusia asukkaita kylään, niin koulujen lakkauttamisiin ei olisikaan nykyisenlaista tarvetta. Kylien vetovoimaisuus on jo vuosia ollut laskussa ja millään toimenpiteillä ei ole pystytty kehityssuuntaa ratkaisevasti muuttamaan. Koulun lakkauttaminen on tätä taustaa vasten johdonmukainen seuraus väestön ja lasten määrän vähenemisestä kylissä. Koulun lakkauttamisen juuret ovat jo kauempana menneisyydessä.

Maaseudun autoituminen on merkittävänä tekijänä myös yhä lisääntyneessä syrjäytymiskehityksessä. Lapset ovat vaarassa syrjäytyä, koska sosiaaliset kontaktit samanikäisten kanssa jäävät koulun varaan. Uhka on vielä ilmeisempi, mikäli työttömyyttä ja sitä kautta syrjäytymistä on jo edellisessä sukupolvessa. Toisaalta pienessä koulussa oppilaat voidaan paremmin ottaa huomioon yksilöinä ja näin syrjäytymiskehitystä kyetään hallitsemaan ja hillitsemäänkin. Suurissa kouluissa ja niiden suurissa opetusryhmissä yksittäinen oppilas saa olla omissa oloissaan eivätkä opettajatkaan aina huomaa, miten oppilas pikkuhiljaa etäännyy luokkatovereistaan. Oppimisen ja onnistumisen kokemusten vähäisyys lisää entisestään syrjäytymisriskiä.

Pienten ja isojen koulujen välillä on ero myös koulun keskeisimpien tehtävien painottamisessa. Iso koulu painottaa helpommin opettamista, kun taas pieni koulu enemmän kasvattaa ja toissijaisesti opettaa. Pienessä koulussa kasvatuksen osuus on usein suurempi kuin isossa koulussa. Pienessä, perhemäisessä yhteisössä kasvatusta luontuu hyvin toimintatapoihin. Opettajalla on mahdollisuus ohjata ja opastaa jokaista oppilasta; varsinkin kun sama opettaja työskentelee pääosan koulupäivästä samojen oppilaiden kanssa. Opettaja näkee lapset koko ajan ja hän myös havaitsee, mikäli koulussa tapahtuu jotain sellaista, johon on syytä puuttua. Kasvatuskeskustelut ovat luonteva osa kyläkoulun arkea.

Isossa koulussa eri aineiden oppitunteja voidaan jakaa opettajien tieto-aidon ja harrastuneisuuden perusteella. Näin toimien pyritään takaamaan, että oppilaat saavat asiat osaavan ja opetettavista asioista kiinnostuneen ja innostuneen opettajan antamaa opetusta. Isossa koulussa lähestytään siis yläkoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten opetusta siinä mielessä, että oppiaineen sisällön hallinnalle annetaan enemmän arvoa kuin pienessä koulussa, jossa yksi opettaja ei voi olla kaikissa aineissa yhtä vahva asiantuntija ja innostunut harrastaja. Oppilaan kokonaisvaltainen kohtaaminen jää vähemmälle, jos opettaja pitää samalle ryhmälle vain tunnin päivässä tai muutamia tunteja viikossa. Oppilaan kannalta opettajan vaihtuminen tuo tervetullutta vaihtelua kouluarkeen.

Kumpi sitten on tärkeämpää oppisisältöjen oppiminen vai tasapainoinen kasvaminen? Luonnollisesti molemmat ovat tärkeitä eikä näidenkään asioiden välittyminen riipu

pelkästään koulun koosta. Ratkaiseva on koulun toiminta-ajatus ja miten se sitä toteuttaa.

2.5. Ilmiön konkretisointi

2.5.1. Yhteistyötä kunnan koulujen kesken – kokemuksia Keron verkkokoulusta

Luokanopettaja Kimmo Huttu, Kuusamo

Taustaa. Keron verkkokouluhankkeessa 2002-2005 luotu perusopetuksen yhteistyön toimintamalli rakentuu osaamisen ja työn jakamiseen, koulujen väliseen yhteistyöhön opetuksen järjestämisessä. Verkkokoulutoiminta on tällä hetkellä Kuusamon kaupungin koulutoimen vakiintuneita käytänteitä ja laajenemassa edelleen. Mallia hyödynnetään myös Taivalkoskella.

Verkkokoulukehittämisellä ei ole lähdetty etsimään ensisijaisesti keinoja kyläkoulujen säilyttämiseksi vaikka oppilasmäärien väheneminen on ollutkin yksi kehittämistyön taustalla vaikuttavista syistä. Verkkokoulutoiminnan tavoitteena on opetuksen laadun ylläpitäminen ja edelleen kehittäminen. Tukikoulu-lähikoulu -ajattelulla ilmaistaan verkkokoulun työnjakoa: suurempi koulu tarjoaa mm. etäopetusteknologiaan tukeutuen toiselle, esimerkiksi pienemmälle koululle opettajaresurssia ottaen kokonaisvastuun osasta tuettavan koulun opetusta.

Verkkokoulukehittämisen problematiikkaa: opetuksen laatu ja tasa-arvo. Opetuksen laadun yksi näkökulma liittyy oppilaan saaman ohjaukseen tasoon ja opetuksen sisällölliseen intensiteettiin: saako oppilas riittävästi opettajan aikaa. Kolmiopettajaisen koulun muuttuminen kaksiopettajaiseksi vaikuttaa yhdysluokkarakenteeseen: pedagogiset haasteet lisääntyvät vaikka ryhmäkoosta saattaisi pienetäkin. Opetus voi painottua yhdysluokassa tietyn luokka-asteen eduksi; 3-6 -yhdysluokassa neljäsluokkalainen voi olla väliinputoaja. Yhden luokkatason opetusryhmässä keskitytään yhdessä koko tunnin ajan opiskeltavaan ainekseen, yhdysluokassa oppilas joutuu odottelemaan ja opettelemaan hyvin varhaisessa vaiheessa varsin oppikirjasidonnaiseen työskentelyyn. Aikaa on vähemmän! Aktivoivien työtapojen hyödyntäminen on vaikeata. Tämä on epätasa-arvoa ja näkyy oppimistuloksissa.

Koulutuksen tasa-arvo on mielenkiintoinen käsite: mikä on se keskiarvo, johon sitoen tasa-arvo määritellään? Olemme todenneet tärkeäksi tasa-arvokysymykseksi juuri oppilaan saaman henkilökohtaisen ohjauksen tason, erityistuen sekä valinnaisuuden mahdollisuudet. Verkkokoulukehittämisessä on haluttu kannustaa kouluja pohtimaan kriittisesti tätä kysymystä. Tuen tarpeen tunnustaminen ja siihen reagoiminen on osa ammattitaitoa.

Opettajat yksinäisiä puurtajia? Tieto- ja osaamisyhteiskunnassa vaaditaan hyvän sisältöosaamisen lisäksi kehittyneitä yhteistyö- ja kommunikointitaitoja. Vastaako opetus näihin vaatimuksiin? Ovatko opettajat olleet riittävästi hereillä yhteiskunnan muutosten suhteen - reagoidaanko enemmän seurauksiin tulevaisuuden tekemisen sijaan? Verkkokoulukehittämisessä opettajan ammatillisen kehittymisen kysymykset ovat nousseet tärkeälle sijalle: opettaja on opetuksen kokonaisuudessa se, joka pitkälti vahvuuksineen ja heikkouksineen vaikuttaa lasten oppimistuloksiin.

Kokemuksia verkkokoulusta. Olemme Kuusamossa kokeneet verkkokoulukehittämisen puitteissa tehdyn yhteistyön erittäin antoisaksi. Yhdessä tekeminen, yhteistyön kulttuurin rakentaminen on kannattanut: olemme verkkokouluopettajina löytäneet tavan toimia yhdessä. Verkkokoulu on mahdollistunut hyödyntämällä kaikkien saavutettavissa olevaa informaatio- ja kommunikaatioteknologiaa. Teknologia on mahdollistava tekijä ja sen hyödyntäminen tehokkaasti vaatii kehittyneitä sosiaalisia yhteistyökäytänteitä sekä tarkasti pohdittuja pedagogisia ratkaisuja, joilla turvataan mm. riittävä sosiaalinen vaihto. Uuden opetuskulttuurin luominen edellyttää myös koulutuksenjärjestäjän sitoutumista – tasa-arvoinen koulutusyhteiskunta ei rakennu

yksittäisiltä piloteilta. Kehittämistä ja kehittymistä tulee tukea.

Etäopetusteknologiat ja verkko-opetus tai verkostoituneet opetusjärjestelyt mielletään useasti differentaation välineiksi. Olemme kokeneet verkkokoulumallin toimivan standardisoivana välineenä: jakamalla uusin yhteistyökäytäntein opettajien erilaisia osaamisvahvuuksia saavutamme oppimistuloksissa entistä enemmän positiivista samanlaisuutta; lisääntyvä luokka-astekohtainen huomio kyläkoulussa näkyy parempina oppimistuloksina.

Verkkokouluajattelu ei ole sidoksissa koulun kokoon. Osaamisen jakamisesta hyötyvät kaikki. Suomalaisten opettajien luovuus ja ammattitaito on mahdollista hyödyntää entistä paremmin, kun tiedostetaan teknisten ratkaisujen tarjoamat mahdollisuudet.

Verkkokouluajattelu vaatii opettajalta asennemuutosta työhönsä. Oma yksityinen, jopa suljettu luokkamaailma vahvuuksineen ja heikkouksineen on rohjettava avata kollegalle. Entistä tärkeämpää on myös se, että opettajalla on riittävät asenteelliset valmiudet tukeutua teknologiaan ja että teknologia uskalletaan kriittisesti kyseenalaistaen alistaa omille tavoitteille. Monipuolinen teknologian opetusikäyttö tarjoaa mahdollisuuden ylittää fyysisen tilan rajoitteet sekä kehittää opetuksen vuoro-vaikutusta oppijan parhaaksi.

2.5.2. Strateginen suunnittelu koulutoimen näkökulmasta

Sivistystoimen osastopäällikkö Erkki Poutanen, Vihanti

Eräaseen voimakkaasta muuttotappiosta kärsivään kainuulaiseen kuntaan oli tullut ministeriöstä vieras. Kunnanjohtajan synkkää maalailua kuunneltuaan alkoi vieras tätä lohduttamaan ja sanoi, että ei kai se tilanne nyt ihan niin synkkä ole. Kunnanjohtaja pyysi vierasta katsomaan ulos ikkunasta ja kertomaan, mitä siellä näkyy. Vieras vastasi, että näkyy kadulla kulkevan äiti kahden lapsensa kanssa, johon kunnanjohtaja tokaisi, että väärin. Siinä menee koko ikäluokka.

Tuttua, joskaan ei ihan näin hirtehisesti ilmaistuna on tilanne varmaan monissa kunnissa tänään. Väki vähenee ja koulutettavien luku pienenee. Enää ei riitä koivistolainen tokaisu, että tarttis tehdä jotain, vaan nyt tekemisessä on oltava suunnitelma, jonka mukaan edetään. On oltava strategia, millä hupenevia resursseja ja vähenevää väestöä hallitaan. Yleisin keino tilanteen korjaamiseksi on kouluverkon supistaminen lakkauttamalla koulu tai kouluja. Toimenpide herättää aina voimakasta vastustusta ja häiritsee normaalia koulutyötä pitkäksi aikaa. Säästöt voivat olla monissa tapauksissa melko pieniä ja kustannukset siirtyvät pyörille, mutta jos oppilasmäärä laskee kovin pieneksi, on se usein ainoa vaihtoehto. Koulutuksen suunnittelussa pitää olla pitkän aikavälin strategia, johon opetuksen järjestely perustuu. Tällöin kouluverkon muutokset eivät tule yllätyksenä ja niihin on aikaa sopeutua.

Vihannissakin on kouluverkkoa jouduttu supistamaan väestön vähetessä. Viimeisin lakkautettu koulu oli Lumimetsässä. Tämän koulun lakkauttaminen ei sujunut suunnitellusti, vaan oppilaspako muihin kouluihin alkoi jo ennen koulun lakkauttamista ja se puolestaan kiirehti Lumimetsän loppua. Tapauksen nostattamat tunnekuohut eivät liene vieläkään täysin laantuneet. Lakkautusuhan alla käytiin keskusteluja naapurikuntien kanssa oppilaiden siirrosta Lumimetsään, mutta hanke ei kuitenkaan toteutunut. Myöhemmin, koulun lakattua, on muutama oppilas tullut toiseen vihantilaiseen ala-asteen kouluun, mutta merkittäviä oppilassiirtymiä ei ole tapahtunut, vaikka kouluja naapureissa onkin lakkautettu. Vihanti seuraa tarkasti Raahen kouluverkkoselvityksen tuloksia. Mikä tulee olemaan oppilasvirran suunta tulevaisuudessa. Valmisteilla oleva seutukunnallinen palveluliikenneselvitys saattaa tuoda osaltaan helpotusta koululaiskuljetusten kustannuksiin myös Vihannissa, mikäli kuljetusyhteistyö saadaan toimimaan.

Kuljetusyhteistyö olisi ensimmäinen askel pidemmälle menevään yhteistyöhön seutukunnan sisällä. Vihanti on osa Raahen seutukuntaa. Sivistyslautakunta on kunnan koulutoimen tulevaisuutta miettiessään ottanut myönteisen kannan seutukunnallisen

sivistystoimen synnyttämiseen. Seutukunnallisuuden halutaan toteutuvan yhteisessä hallinnossa ja yhteisissä viroissa. Tässä mielessä strategia on selvä. Lukio-opetuksessa ei sen sijaan ollakaan yhtä selvästi seutukunnallisuuden kannalla. Oma lukio on tärkeä imagokysymys.

Vihannin sivistyslautakunta korosti talousarvion tekstiosaa muotoillessaan, että seutukunnalliseen yhteistyöhön pyrkiminen pitää olla aloitteellista, joten jollakin tasolla keskustelua on vietävä konkretian tasolle. Keskeisiä kysymyksiä ovat, miten hallinto järjestetään ja millainen on henkilöstön asema. Jos yhteisen lautakunnan syntyminen on tässä vaiheessa mahdoton ajatus, on yhteistyön syventäminen muilla tavoin mahdollisuus monipuolistaa kurssitarjontaa. Ennakoiva, vapaaehtoinen yhteistyö toisi varmasti myös arvokasta kokemusta siitä, miten lukiotoiminnan jatkaminen mahdollisen myöhemmin toteutettavan kuntaliitoksen jälkeen olisi viisainta Vihannissa järjestää. Asukkaat kuitenkin jäänevät jäljelle, vaikka liitos jonnekin suuntaan toteutuisikin.

2.5.3. Oppimispaikkana pieni koulu

Sivistystoimenjohtaja Taina Peltonen, Kärämäki

Oppimispaikkana pieni koulu on lapselle erinomainen paikka kasvaa. Siellä juurrutaan omaan ympäristöön ja luodaan omaa identiteettiä. Lapsen on helppo ottaa haltuunsa pienen koulun ympäristö ja tuntea kuuluvansa siihen. Ympäristö osaltaan "hoitaa" lasta ja siksi myös erityislapsen on helppo sopeutua pieneen kouluun. Suomessa ei vielä tarpeeksi tunnisteta tätä fyysisen ympäristön merkityksen puolta. Pienen koulun ympäristö on usein luonnollisella tavalla hyvä, puolivillissä ympäristössä on pihaa, puita, kiviä, hiekkaa ja nurmikkoa, usein urheilukenttä, metsää ja peltoa. Hartin (1979) ja Marketta Kytän (1991 ja 2003) mukaan lapsille erityisesti puut ovat tärkeitä. Puitteet eivät ole liian valmiita vaan antavat tilaa luovalle jatkokehittelylle. "Toiminnallisuuden nälkä" vähenee, kun on mahdollisuus rakentaa risumajoja ja lumilinnuja. Ympäristöllisinä etuja ovat myös maaseudun rauhallinen elämäntapa (Kalaoja 1990: 2) ja hyvä ilmanlaatu. Kylien yhteisöissä kouluilla lasten leikkiperinne siirtyy toisille. Jos kylän lapset kuljetetaan muualle kouluun, kylän lasten luontainen vuorovaikutus lakkaa eikä leikkiperinne siirry. Tutkimusten mukaan kylän lasten suhteet toisiinsa jäävät irralliseksi ja kehittymättä.

Yhdysluokassa jokainen saa vuorollaan kuulua vanhimpien ryhmään. Lapsen sosiaalinen status, vaikkapa johtajuus, voi muuttua joka vuosi ryhmän koostumuksen muuttuessa (Peltonen 1998; Brofenbrenner 1970; Derscheid 1997: 150; Lane 1947; Whiting 1963). Samanikäisten lasten toimia ryhmässä leimaavat kilpailu, aggressio ja kompromissittomuus - eri-ikäisten käytöstä luonnehtivat yhteistyö ja hienotunteisuus Aivotutkimuksen tuottama tieto oppimisesta ei tue samanikäisten ryhmiä (Kandel-Hawkins 1992). Pienempien lasten "vauvamaisuus" herättää isommissa hoivaamisen tarvetta. Yhdysluokassa kaveriyhteistyön merkitys korostuu, koska oppilaat ovat toisiinsa nähden monella tasolla (Tudge 1992; Tudge-Winterhof 1993; Wilson-Wolodko 2000: 1, 5)

Lapset pyytävät apua mieluummin itseään vanhemmilta lapsilta (Whiting-Whiting, 1975); samoin he pitävät enemmän itseään vanhemmilta lapsilta saadusta opetuksesta ja opettavat puolestaan mieluummin nuorempiaan (French 1984; McClellan 1991). Lapset oppivat auttamaan toisiaan samoin kuin heitä itseään on autettu. Yhdysluokassa "autettavia", nuorempia, on aina lähettyvillä ja opettaja voi nähdä antamansa auttamismallin toteutuvan heti käytännössä. Multi-age-luokissa nuorimmat ovat vähemmän riippuvaisia opettajista kuin samanikäisten luokassa (Brownell 1990; Goldman 1981; Reuter-Yunik 1973; Ridgeway-Lawton 1965).

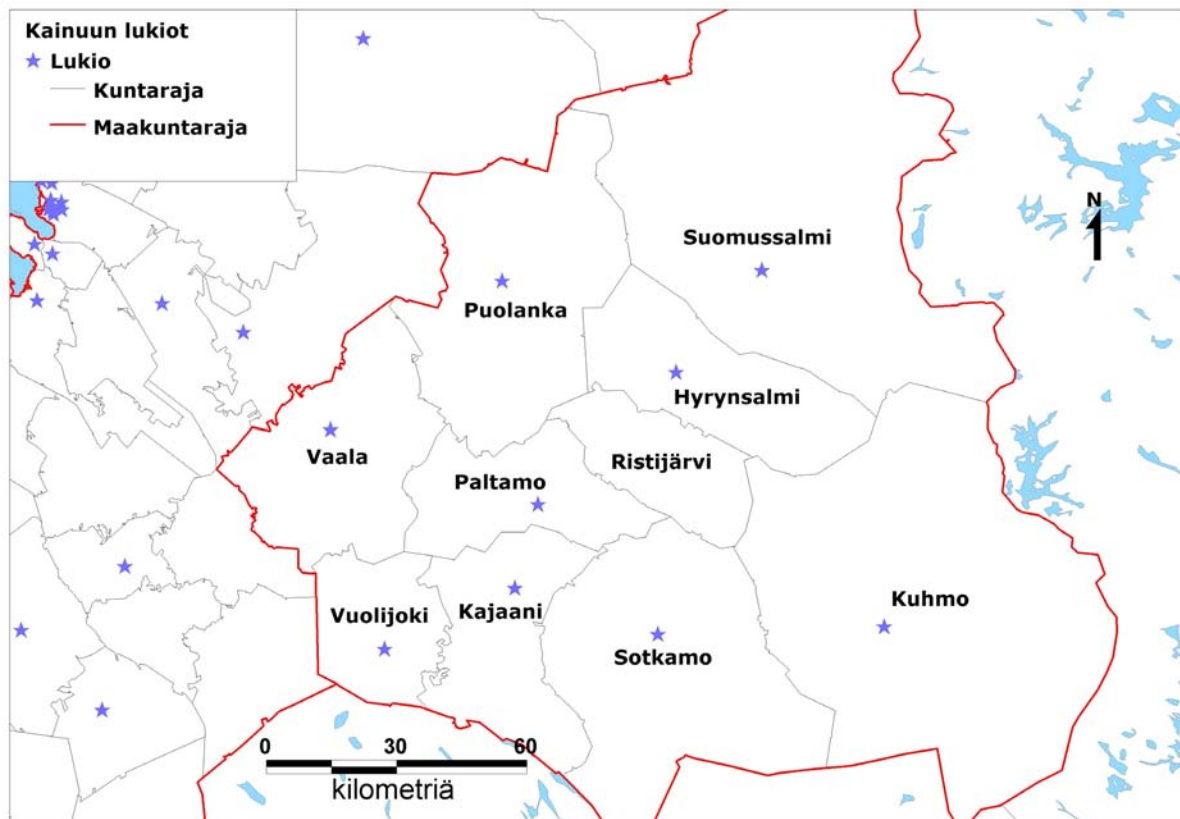
Kognitiivinen ristiriita eri-ikäisten välillä pakottaa ongelman ratkaisuun ja omien näkökantojen tarkasteluun. Lapset ajattelevat, muistavat, tuottavat enemmän omia ilmaisuja ja ovat muutenkin tuottavampia eri-ikäisten ryhmissä (Chase-Doan 1999: 157-158; Goldman 1981; Kewley 1998: 31; Mounts-Roopnarine 1987; Howes-Farver 1987) Vygotskyn mukaan yksilö oppii parhaiten yhteistyössä itseään kokeneemman, älyllistä

tukea tarjoavan henkilön kanssa (Rogoff 1990) ja leikeistä tulee monimuotoisempia.

Harmittavasti Suomessa ei juuri ole keskusteltu pienestä koulusta oppimisympäristönä. Juuri Suomessa, pitkien välimatkojen, maassa pieniä kouluja oppimisympäristöinä tulisi tutkia ja kehittää. Pienten koulujen tulisi olla luonnollinen lisä perusopetuskouluja. Nyt ne nähdään vain kalliina yksikköinä ja tehottomuuden lisääjinä. Liian usein isot ja pienet koulut asetetaan vastakkain, kun niitä täytyisi tarkastella erilaisina oppimisympäristöinä. Erikokoisilla kouluilla on varmasti hyvät ja huonot puolensa, mutta nykyään laadun takeeksi esitetään usein harhauttavasti vain isoja kouluja.

Asiantuntijakirjoitukseni on väkisinkin pieniä kouluja puoltava. Näihin argumentteihin olen päätenyt paitsi tutkimustulosten, myös käytännön työn kautta. Visioni on, että pienet koulut ovat osa suomalaista koulutuspolitiikkaa ja identiteettiä eikä niiden tarvitse koko ajan taistella tai puolustaa olemassaoloaan.

Kuva 6. Kainuun lukiot vuonna 2004

2.5.4. Kainuun maakunnan lukiomalli

Opetusneuvos Yrjö Mulari, Kajaani

Kainuun maakunta vastaa koulutuksen järjestäjänä jäsenkuntien alueen toisen asteen koulutuksesta. Lukiokoulutuksen tulosalue vastaa lukiokoulutuksesta, etä- ja aikuislukiopalveluista sekä palvelujensa kehittämisestä. Opiskelijoita nuorten lukio-koulutuksessa on nyt noin 1800, ja 16-vuotiaiden ikäluokka koko Kainuussa pienenee vuoden 2002 tasosta 32 % vuoteen 2015 mennessä. Kainuun lukiokoulutuksen haasteena on turvata tässä muutoksessa rajallisilla resursseilla palvelujen laatu ja saataavuus pitkien etäisyyksien maakunnassa.

Maakunnallinen lukiokoulutuksen järjestäminen käynnistyi vuoden 2005 alussa entisten kahdeksan lukion muodostaman tulosityksikköjaon pohjalta. Tulevaisuuden suppevia näkymiä tarkasteltaessa valittiin Kainuun lukioverkon kehittämisen lähtökohdaksi ns. filiaalimalli. Tässä mallissa alueen pienimmät lukiot, Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan ja Vuolijoen lukiot muodostivat syksystä 2005 alkaen yhden hallinnollisen tulosityksikön. Tällöin keskeisenä tavoitteena oli yhteistyön laajentaminen ja tiivistäminen joustavalla hallinnon ja talouden mahdollisuuksien käyttämisellä, mikä onnistuu parhaiten toimimalla yhtenä tulosityksikkönä. Samalla tällä toimintamallilla

- annetaan tukea kunnan perusopetuksen toimivuudelle
- sopeutetaan lukion toiminta vallitsevaan tilanteeseen
- kehitetään monimuoto-opetuksesta toimiva opiskelijaa palveleva väline koko lukiokentän käyttöön.

Tähän filiaalilukioiden verkostoon on toiminnallisesti liittynyt syksystä 2006 Suomussalmen lukio, joka vuoden 2007 alusta on myös hallinnollisesti samassa tulosityksikössä. Näin maakunnan alkuaan kahdeksasta tulosityksiköstä päästään neljään tulosityksikköön, jotka ovat filiaaliverkosto, Kajaanin lukio, Kuhmon yhteislukio ja Sotkamon lukio. Filiaaliverkoston viidessä yksikössä on yhteensä 353 opiskelijaa ja 20 perusryhmää. Tämä opiskelijamäärä ja siihen kytketty kokonaistalous tekevät mahdolliseksi toteuttaa nykyistä lukion perustehtävää. Verkostoa johtaa yksi päätoiminen rehtori, Suomussalmen lukion rehtori, jonka apuna toimivat apulaisrehtorit jokaisessa yksikössä.

Lukioiden verkottumisella pyritään turvaamaan tasokas nykyisen ylioppilastutkinnon edellyttämä lukio-opetus opiskelijan lähilukiossa monimuoto-opetuksen, yhteissuunnittelun ja yksiköiden välisen suunnitelmallisen yhteistyön avulla. Verkostossa pienikin kotikunnan lukioyksikkö voi nykytekniikan ja etälukioverkon avulla toimia tehokkaammin, taloudellisemmin ja paremmalla opetustarjonnalla kuin yksin olisi mahdollista. Käytännön esimerkkeinä on yhteistyöllä myös saatu aikaan runko toimintakäsikirjaksi, yhteinen oppilashuollon suunnitelma ja palkattu ensimmäiset lukioita palvelevat koulukuraattorit.

Kainuussa opiskelijamäärien ennusteet ja talouden voimavarat edellyttävät jatkuvaa tilannearviointia ja suunnitelmallista sopeuttamista. Tähän tarvitaan koko lukiokentän yhteistyön lisäksi sijaintikunnissa perusopetuksen ja lukion välistä yhteistyötä eri koulutuksenjärjestäjien kesken. Kainuussa toteutetulla lukioiden verkottumisella ja filiaalimallilla saadaan lisää aikaa palvelujen sopeuttamiseen tarvetta vastaavaksi. Tapahtunut opiskelijamäärien kehitys johti kuitenkin jo siihen, että Vuolijoen lukioon ei enää syksyllä 2006 otettu uusia opiskelijoita. Kainuun lukioiden tulevaisuuspolkua koskevan suunnitelman mukaan on edelleen mahdollista, että syksyllä 2010 ei enää oteta uusia opiskelijoita myöskään Hyrynsalmen ja Puolangan lukioihin, mutta näissä lukioissa jo aloittaneille turvataan mahdollisuus suorittaa opinnot loppuun kyseisissä lukioissa. Mahdollisesta kunnan lukioyksikön lopettamisesta päättää kussakin tapauksessa maakuntavaltuusto.

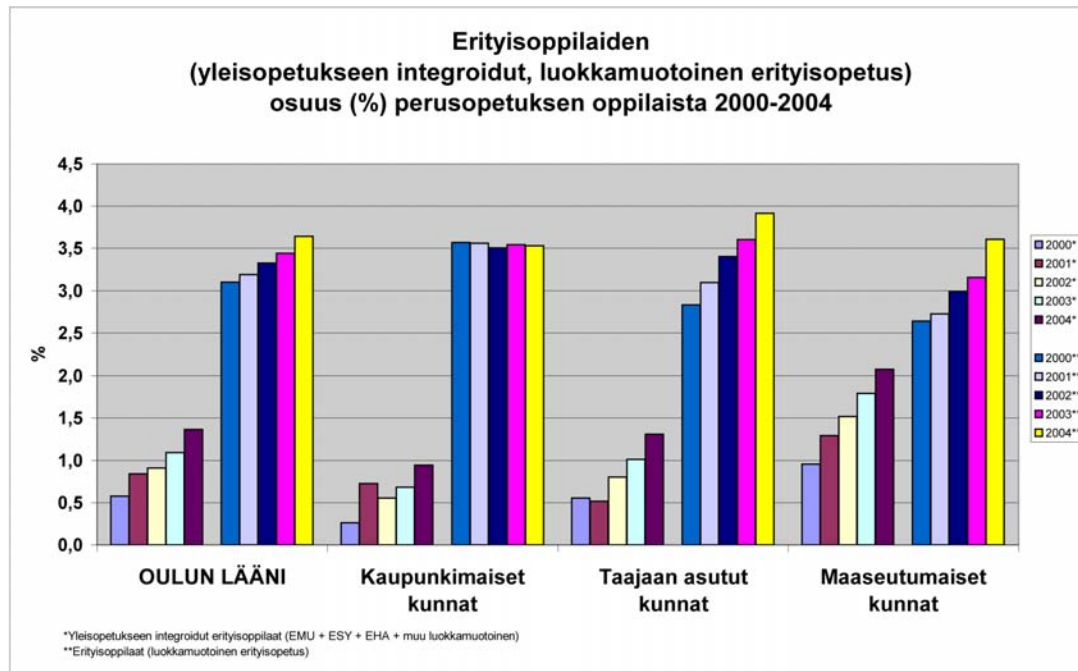
3. OPETUKSEN TUKI

3.1. Asiakkaan näkökulma

Opetusministeriön Koulutus ja tutkimus 2003–2008 kehittämissuunnitelmassa korostetaan lähikouluperiaatetta. Oppilaalla on oikeus lähikouluun ja useimmiten lähikoulu on sama kuin fyysisestikin lähimpänä sijaitseva koulu. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla tämä kuitenkin edellyttää, että oppilas saa sellaisen tuen (mm. avustajapalvelut, tukiopetus) kuin hän tarvitsee. Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Erityistä tukea tarvitseville oppilaille pyritään tarjoamaan mahdollisuuksia osallistua, ellei kaikilla tunneilla niin ainakin joissakin oppiaineissa, yleisopetuksen opetussuunnitelman mukaan etenevän ryhmän työskentelyyn.

Viiden vuoden aikana on erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä lisääntynyt huomattavasti Oulun läänin kunnissa. Tämä näkyy paitsi erityisopetukseen siirrettyjen ja otettujen määrässä niin myös integroitujen oppilaiden määrän kasvuna (Kuva 7.). Vuosien 2000 ja 2004 välillä tapahtunutta muutosta kuvaavat hyvin yleisopetukseen

Kuva 7. Erityisoppilaiden osuus perusopetuksen oppilaista kuntaryhmittäin

Taulukko 2. Yleisopetukseen integroitujen erityisoppilaiden määrä ja osuus kaikista oppilaista, perusopetuksen tunnit oppilasta kohden sekä koulunkäynti- ja kouluavustajien määrä 2000 ja 2004

	2000				2004			
	yleisopetukseen integroidut (lkm)*	yleisopetukseen integroidut (%)**	Tunnit / oppilas 1-6 lk painotettu	Koulunkäynti- ja kouluavustajat (lkm)	yleisopetukseen integroidut (lkm)*	yleisopetukseen integroidut (%)**	Tunnit / oppilas 1-6 lk painotettu	Koulunkäynti- ja kouluavustajat (lkm)
OULUN LÄÄNI	336	0,6	1,48	666	766	1,4	1,53	977
Kaupunkimaiset kunnat	61	0,3	1,34	272	251	0,9	1,44	449
Taajaan asutut kunnat	77	0,6	1,59	150	165	1,3	1,62	207
Maaseutumaiset kunnat	198	1,0	1,59	244	350	2,1	1,61	321

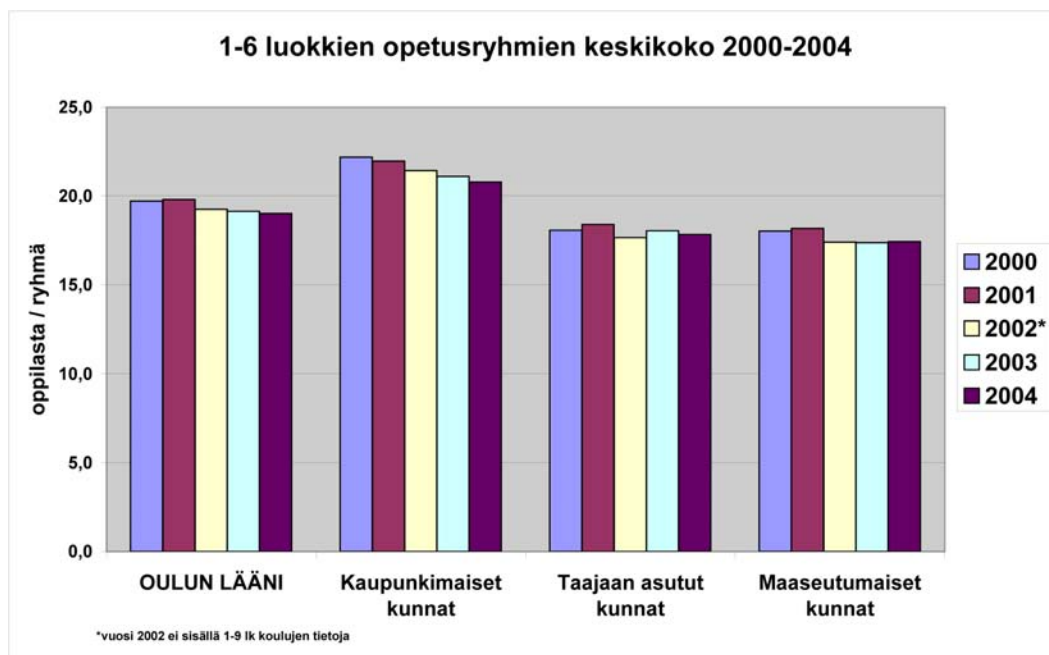
*Erityisoppilaat (EMU + ESY + EHA + muu luokkamuotoinen): yleisopetukseen integroidut (lkm)

**Erityisoppilaat (EMU + ESY + EHA + muu luokkamuotoinen): yleisopetukseen integroidut (%) kaikista oppilaista

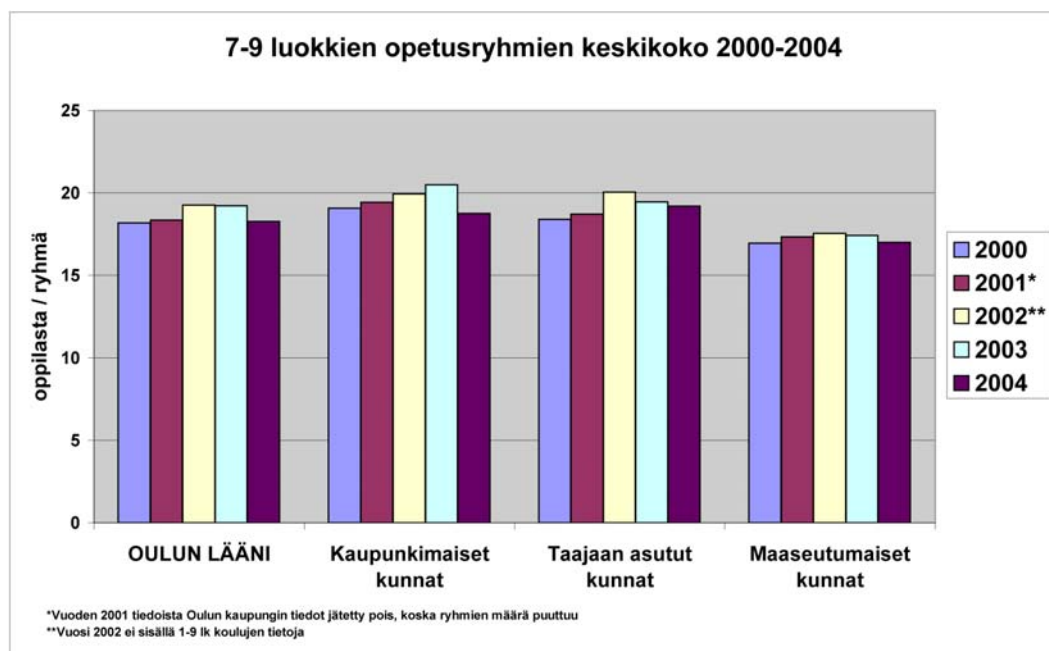
integroitujen määrä ja osuus suhteessa koko oppilasmäärään, tuntien määrä oppilasta kohden ja avustajien määrän kasvu. (Taulukko 2., Liite 12.)

Myös lähikouluperiaatteen noudattaminen on saattanut osaltaan vaikuttaa koulunkäyntiavustajien lukumäärän räjähdysmäiseen kasvuun. Kunnat ovat turvanneet tukitoimin yleisopetuksen ryhmään sijoitetun lapsen menestymistä opinnoissaan. Toisaalta lisääntyvä avustajatarve saattaa olla hätähuuto siitä, että koulunkäynnin ja oppimisen ongelmat ovat kasvaneet, kun jakotunteja on tuntimäärien vähentämisen seurauksena vähennetty. Opetusryhmien keskikoko luokilla 1-6 on vuodesta 2000 vuoteen 2004 pienentynyt koko läänissä 3,5 %. (Liite 13., Kuva 8.) Tilanne näyttää siis tämän tunnusluvun mukaan parantuneen. On kuitenkin niin, että vain perusopetusryhmien keskikoko on pienentynyt. Aiemmin perusryhmä on kyetty jakamaan kahtia useammin kuin nykypäivänä. Siksi entistä useammat oppilaat eivät enää pysy

Kuva 8. Opetusryhmien keskikoko kuntaryhmittäin 2000-2004, 1-6 luokat

Kuva 9. Opetusryhmien keskikoko kuntaryhmittäin 2000-2004, 7-9 luokat

opiskelutahdissa mukana, kun opettaja ei pysty antamaan oppilaalle henkilökohtaista tukea oppituntien puitteissa samalla tavalla kuin runsaampien jakotuntien aikana. Opetusryhmän keskikoon ohella tulisi selvittää aika, jonka jokainen oppilas laskennallisesti saa opettajalta viikon aikana. Luku ilmaisisi suoraan, paljonko opettajalla on aikaa yksittäiselle oppilaalle. Kyseisen tunnusluvun keräämisen edellyttäisi kuitenkin niin suuren työpanoksen, ettei siihen koko läänin tasolla ole mahdollisuuksia. Yksittäistapausten avulla olisi kuitenkin mielenkiintoista tutkia, kuinka suuria eroja on eri kunnissa samalla luokalla olevien oppilaiden opettajilta laskennallisesti saamassa ajassa. Isot ryhmät aiheuttavat sen, etteivät opettajat enää omin voimin kykene hallitsemaan heterogeenisiä opetusryhmiä. Vuosiluokilla 7-9 opetusryhmien keskikoko on pysynyt likimain ennallaan (Liite 14., Kuva 9.).

Sopivankokoiset opetusryhmät ovatkin toiminnallisesti ja taloudellisesti tehokkaan opetuksen peruspilari. Mikäli kunnat ovat kyenneet säilyttämään opetusryhmät kohtuullisina, niin se näkyy positiivisesti oppilaiden oppimisessa, oppituntien työrauhassa sekä vähentyneessä tukiopetuksen tarpeessa. Liian suuret opetusryhmät heijastuvat negatiivisesti myös sekä oppilaiden että opettajien motivaatioon. Sopivankokoisen opetusryhmän koon määrittäminen on kuitenkin vaikeaa. Koulun rehtorin tulisi tuntee oppilasaines niin hyvin, että hän kykenisi ryhmittämään oppilaat toimiviksi opetusryhmiä – ei siis tasakokoisiksi vaan toimiviksi. Riittävä resurssi ryhmien muodostamiseksi on pitkällä tähtäimellä viisautta, jolla voidaan ennaltaehkäistä monia vaikeuksia.

Kunnille oppilasmäärien pieneneminen aiheuttaa ongelmaa siinä, ettei oppilasmäärän pienentyessä ole tosiasiallisesti mahdollista vähentää menoja samassa tahdissa kuin mitä oppilasmäärän pieneneminen edellyttäisi. Kuitenkin koulutoimi joutuu usein säästämään, koska oppilasmäärän pieneneminen vähentää laskennallista valtionosuutta - siis kunnan tuloja - ja tästä johtuen kunnat edellyttävät koulutoimiltaan säästöjä. Koulutoimet joutuvat tekemään suunnittelemattomia leikkauksia ja seurauksia joudutaan paikkaamaan myöhemmin. Ehkä koulutoimen säästövelvoitteet tulisikin asettaa saavutettaviksi 3-5 vuoden ajalla, jolloin supistamistoimenpiteet olisi mahdollista tehdä suunnitelmallisemmin ja säästyttäisiin monilta harkitsemattomilta ratkaisuilta. Nyt tehdään huonoja päätöksiä, kun säästöt pitää löytää seuraavan vuoden toimintamenoista.

Lukioiden kurssien lukumäärä/opiskelija on läänitasolla pysynyt ennallaan (1,24-1,23 kurssia/opiskelija) vuosina 2001-2004. Kuntaryhmittäisessä tarkastelussa kuitenkin ilmenee, että kaupunkimaisten ja taajaan asuttujen kuntien lukioissa kurssimäärä/opiskelija on jonkin verran pienentynyt, mutta maaseutumaiden kuntien lukioissa vastaava tunnusluku on kasvanut. Näyttää siis siltä, ettei pienissä lukioissakaan kurssimäärää voida tai ei haluta supistaa samassa suhteessa kuin opiskelijamäärä vähenee.

3.2. Talouden näkökulma

Perusopetuslain 6 §:n mukaan opetus tulee kunnassa järjestää siten, että "oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä". Tästä johtuen erityistä tukea tarvitsevia oppilaita opiskelee entistä enemmän erityiskoulun sijasta yleisopetusta antavissa kouluissa. Lähikouluperiaatelinjauksen lisäksi erityiskoulujen vähentymiseen (Taulukko 3.) on vaikuttanut ihmisten yleinen suhtautuminen erityiskouluihin. Monet huoltajat vastustivat aiemmin lapsensa siirtämistä erityiskouluun, koska he kokivat, että erityiskoulua käyvät oppilaat ja heidän vanhempansakin leimautuvat jollakin tavalla. Siirtokynnyksen mataloittamiseksi kunnissa ryhdyttiinkin yhdistämään erityiskouluja osaksi yleisopetuksen kouluja. Suuntaus oli perusteltu, koska erityiskoulut sijaitsivat usein fyysisesti jonkin yleisopetuksen koulun kanssa samoissa tiloissa. Huoltajien ja oppilaiden on helpompi hyväksyä siirto yleisopetusta antavan koulun erityisluokkaan kuin erityiskouluun. Lisäksi integrointi yleisopetukseen ryhmään on yhteisen koulun sisällä helpompi toteuttaa kuin kahden erillisen koulun kohdalla. Toiminnallinen muutos oli myös taloudelliselta kannalta tehokas. Huoltajien asennemuutoksesta kertoo myös se, että tällä hetkellä huoltajat

usein pyytävät – joskus suorastaan vaativat – tukea lapselleen. Myös kouluilla on pohdittu ja kehitelty monenlaisia joustavia toimintatapoja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen järjestämiseen.

Erityiskoulujen yhdistämisillä yleisopetuksen koulujen osaksi – puhumattakaan lähikouluperiaatteen toteuttamisesta – on saavutettu myös säästöjä kuljetuskustanuksissa. Eräissä kunnissa on sen sijaan toteutettu toisensuuntaista mallia, jossa erityisopetuksen osaamista on jaettu useille kouluille. Näin lähikouluperiaate on saanut merkittävän tuen koululle, mutta samalla on säästyty oppilaiden kuljettamiselta keskustassa sijaitsevaan erityiskouluun/luokkaan.

Erityisopetuksen keskittämisessä on se etu, että kuntaan saadaan tietotaitokeskittymä, jolla on asiantuntemusta hoitaa monenlaisia erityistä tukea tarvitsevia oppilaita (Ks. luku 3.5.2.). Erityisvälineet ja –laitteet löytyvät yhdestä koulusta ja niitä tarvitsevat oppilaat kuljetetaan kyseiseen kouluun. Tästä keskittymästä on saatavissa konsultaatioapua muille kouluille.

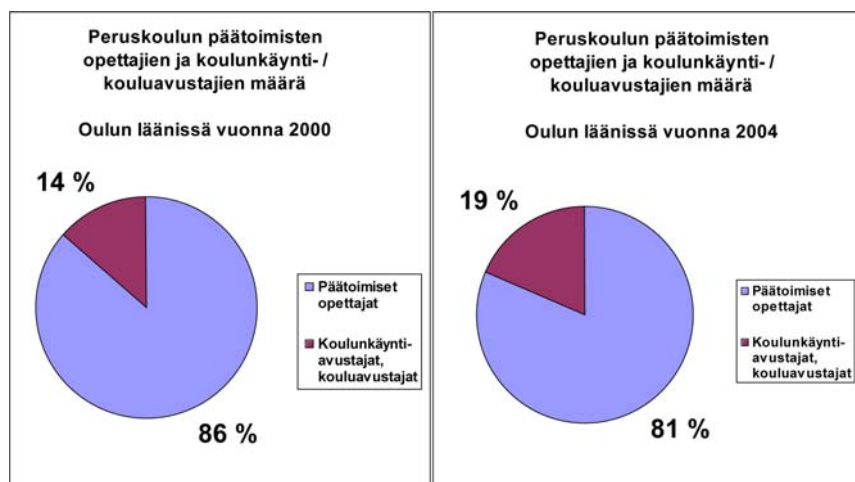
Kuntien välinen yhteistyö erityisopetuksen järjestämisessä on myös lisääntynyt. Monissa tapauksissa tässäkin taustalla ovat olleet talouteen liittyvät asiat, mutta usein on lähdetty tarkastelemaan vaihtoehtoja myös oppilaiden näkökulmasta. Erityisesti vaikeimmin vammaisten opetusta haluttaisiin mieluummin toteuttaa kuntien välisenä yhteistyönä. Ongelmana ovat pitkät koulumatkat, jotka ainakaan vammaisten kohdalla eivät ole tarkoituksenmukaisia. Mikäli välimatkat ovat olleet lyhyitä, niin yhteistyöstä on saatu hyviä kokemuksia.

Viime vuosina avustavan henkilöstön määrä on lisääntynyt erittäin runsaasti. Vuosien 2000 ja 2004 aikana päätoimisten opettajien ja avustajien määrien suhteessa on tapahtunut selkeä muutos. Avustajien osuus luokkatyössä mukana olevasta koulun

Taulukko 3. Peruskoulun erityiskoulujen lukumäärä kunnittain vuonna 2000 ja vuosina 2001–2004 lakkautettujen, yhdistettyjen tai rekisteristä poistettujen erityiskoulujen lukumäärä kunnittain	erityiskoulujen lkm 2000	2001-2004 lakkautetut erityiskoulut
OULUN LÄÄNI	30	8
Kaupunkimaiset kunnat	11	1
Kajaani	1	1
Kempele	1	
Kiiminki	1	
Oulu	6	
Raahe	2	
Taajaan asutut kunnat	9	2
Haapavesi	2	
Ii	1	
Kalajoki	1	
Muhos	4	1
Nivala	1	1
Maaseutumaiset kunnat	10	5
Liminka	1	
Paltamo	1	
Pudasjärvi	1	1
Rantsila	1	1
Reisjärvi	1	
Sievi	1	
Suomussalmi	2	2
Taivalkoski	1	
Vaala	1	1

lähde: Tilastokeskus, Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset 2000-2004

Kuva 10. Perusopetuksen päätoimiset opettajat ja koulunkäynti-/kouluavustajat

henkilöstöstä lähestyy jo 20 %. (Kuva 10., Liite 15.) Kunnissa on ryhdytty vakavasti pohtimaan, onko avustajien määrän kasvun hillitsemisen ja oppilaiden edun kannalta sittenkin järkevämpää palkata kouluille yksi tai useampi erityisopettaja kuin lukuisa määrä henkilökohtaisia avustajia. Molemmilla ratkaisulla on omat hyvät puolensa ja jokaisen kunnan pitää tehdä ratkaisu ottaen huomioon omat olosuhteensa.

Henkilökohtaisten koulunkäyntiavustajien tarve on kasvanut mm. lähikouluperiaatteen noudattamisen vuoksi. Mikäli erityistä tukea tarvitseva oppilas pidetään lähikoulussa eikä häntä siirretä erityisluokalle/erityiskouluun, niin usein tukitoimena lapselle hankitaan henkilökohtainen avustaja. Lausuntoja avustajatarpeesta tulee kuntien koulu-toimesta vastaaville viranhaltijoille paljon enemmän kuin avustajia voidaan palkata. Vaikka avustajien palkkaamisessa joudutaan joskus noudattamaan varsin tiukkaa linjaa, niin suoranaisia perusopetuslain 31 §:n rikkomuksia tulee harvoin esiin. Lausunnon kirjoittajat eivät läheskään aina ole perillä lapsen opetuksen järjestämiseen liittyvistä puitteista (mm. ryhmäkokoo, oppilaan saamat tukitoimet) ja siksi monet lausunnot avustajaesityksistä ovat oppilaan ja koulun kokonaistilanne huomioon ottaen turhia.

3.3. Muutoksen näkökulma

Opetusministeriön Koulutus ja tutkimus 2003–2008 kehittämissuunnitelmassa todetaan: "Esi- ja perusopetuspalvelujen saavutettavuus turvataan koko maassa. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimisvaikeuksien tunnistamiseen ja varhaiseen puuttumiseen. Perusopetuksen oppimisvaikeuksissa olevien lasten ja nuorten oppimistulosten parantamiseksi lisätään heille annettavaa erityis- ja tukiopetusta." Lukiokoulutuksen kohdalla todetaan lisäksi: "Erityisopetuksen tarve selvitetään ja ryhdytään tarvittaessa lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin."

Valtioneuvoston vuonna 2002 antamassa selonteossa todettiin, että erityistä huomiota tulee kiinnittää koulutuksellisen perusturvan toteutumiseen. Kehittämistarpeita kohdistuu oppilaiden oikeuksien toteutumisen vahvistamiseen. Yhdenvertaisuuden, varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tehostamisen ajatukset ovat varsin läpitunkevia kehittämissuunnitelmassa. Tasalaatuisten opetuspalvelujen tuottaminen nähdäänkin tärkeänä tavoitteena. Siksi perusopetukselle ollaan laatimassa hyvän opetuksen ja tuloksellisesti toimivan koulun laatusuosituksia.

3.4. Kytkeä laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön

Globalisaation ja kansainvälistymisen vaikutuksesta suvaitsevaisuus nousee alati tärkeämmäksi. Suomalaisten on hyväksyttävä tosiasiana ulkomaalaisten ilmestyminen

Suomen työmarkkinoille ja toisaalta suomalaisen yritystoiminnan karkaaminen halvan työvoiman maihin. Myös työikäisen väestön määrän pienetessä on tärkeää, että koko ikäluokka saataisiin vuosittain peruskoulun jälkeiseen jatkokoulutukseen ja myöhemmin ammattitaitoisina työelämään. Työelämässä on osattava suhtautua työtovereihin ja esimiehiin samalla tavalla sukupuoleen, ikään ja muihin erilaistaviin tekijöihin katsomatta. Yhdenvertaisuuden vaatimus pätee samalla tavalla kouluissa ja oppilaitoksissa kuin työelämässäkin.

Tärkein kysymys erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden/opiskelijoiden kohdalla on, miten heitä voidaan parhaalla mahdollisella tavalla auttaa. Mikäli perusopetuksessa erityisopetus ja oppilashuolto eivät toimi, niin silloin monet oppilaiden ongelmat siirtyvät oppilaiden mukana toiselle asteelle tai oppilaiden keskeyttäessä opintonsa peruskoulun aikana tai sen jälkeen koulun ulkopuolisten toimijoiden hoidettavaksi. Kouluilla tulisi olla toiminnalliset ja taloudelliset resurssit, jottei koulutuksellista syrjäytymistä pääsisi missään vaiheessa tapahtumaan.

Perusopetuksen opinto-ohjausta tulisi kehittää niin, että peruskoulun päättövaiheessa olevia kyettäisiin entistä paremmin ohjaamaan sellaisiin oppilaitoksiin (lukio tai ammatillinen koulutus) ja sellaisille koulutusaloille, joista he ovat kiinnostuneita ja joista he saavat opintonsa päätökseen. Henkilökohtaiseen urasuunnitteluun ja realististen työkasityksien muodostamiseen tulisi olla enemmän aikaa. Näillä toimenpiteillä kyettäisiin vähentämään keskeyttämiä varsinkin, mikäli toisen asteen oppilaitoksissa opinto-ohjausta ja opiskelijahuoltoa voitaisiin lisätä ja parantaa.

Tunnuslukuselvitysten perusteella lukion keskeyttäneiden osuus on säilynyt vuosina 2002–2004 vuosittain hiukan yli neljässä prosentissa (Liite 16.). Positiivista on, että suuri osa keskeyttäneistä jatkaa opintojaan jossakin toisessa oppilaitoksessa. Työelämään keskeyttäneistä siirtyy vuosittain kymmenesosa ja osa jää työttömäksi. (Kuva 11.)

Kuva 11. Lukion keskeyttämisen syyt vuonna 2004

3.5. Ilmiön konkretisointi

3.5.1. Perusopetuksen oppilashuoltotyö koulun näkökulmasta

Apulaisjohtaja Helena Pirilä-Tarkiainen, Oulu

Oppilashuolto on keskeinen osa koulun opetus- ja kasvatustehtävää ja se muodostaa kivijalan hyvin toimivalle lähikoululle. Oppilashuollon avulla koulu pyrkii tukemaan oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä lisäämään koko kouluyhteisön hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Koulun johdon tulee sitoutua kehittämään koulunsa oppilashuoltoa yhteistyössä oppilashuoltoon kuuluvan henkilöstön ja opettajakunnan kanssa, mikä edellyttää myös riittävästä täydennyskoulutuksesta huolehtimista. Oppilashuollon periaatteet on kirjattava koulun opetussuunnitelmaan ja oppilashuollon toimivuutta tulee arvioida säännöllisesti. Oppilashuoltoon panostaminen on koulun tietoinen

arvovalinta. Luonteeltaan oppilashuolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja tässä työssä koulu tarvitsee erilaisia toimintamalleja, jotka auttavat kaikkia koulu yhteisössä toimivia aikuisia toimimaan samojen periaatteiden mukaisesti. Koululla tulee olla suunnitelma esim. kiusaamiseen ja poissaoloihin puuttumiseen sekä väkivallalta suojaamiseen.

Oppilashuollon toimenpiteillä pyritään myös oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen. Tämä edellyttää oppimisen etenemisen seuraamista ja oppilaan ohjaamiseen panostamista. Tiivis ja säännöllinen moniammatillinen yhteistyö ja oppimista koskevien tietojen siirtyminen koulupolun nivelvaiheissa takaavat oppilaalle turvallisen etenemisen ja auttavat kohdentamaan eri vaiheissa tarvittavaa tukea oikein. Yhteistyö oppilaan huoltajien ja luokanopettajan tai luokanvalvojan kanssa tulee olla avointa ja riittävää, sillä heillä on paras asiantuntemus oppilaan tilanteesta. Säännöllisesti pidettävissä arviointi- tai kehityskeskusteluissa voidaan luontevasti puhua yhdessä myös oppimiseen liittyvistä asioista. Oppimisen tueksi kannattaa tehdä oppimissuunnitelma ainakin silloin, kun oppilas saa säännöllisesti tukea opiskeluunsa. HOJKS laaditaan oppilaalle aina, jos hänet on otettu tai siirretty erityisopetuksen. Tukiopetus on ensisijainen tuki, jos oppimisessa tulee ongelmia. Laaja-alaisen erityisopettajan antama tuki on luonteeltaan ennakoivaa, kuntouttavaa ja korjaavaa. Jos koululla on riittävä erityisopetuksen resurssi, koulu voi muodostaa oppilaistaan myös pienryhmän, jossa oppilaat käyvät vain niillä tunneilla, joilla he tukea tarvitsevat. Erityisryhmien osalta riittävästä integraatiosta yleisopetuksen ryhmään esim. taito- ja taideaineissa tulisi huolehtia.

Luokanopettajien sekä luokanvalvojien olisi hyvä käydä kertomassa luokkansa tilanteesta oppilashuoltoryhmän kokouksissa joka lukuvuosi. Näin oppilashuolto saa tietoa kokonaisvaltaisen tuen oikeaa kohdentamista varten. Saatuja tietoja voidaan hyödyntää esim. ryhmien kokoa, ryhmän koostumusta, jakotuntien määrää tai samanaikaisopetusta suunniteltaessa. Myös avustavan henkilökunnan tarve on tällöin koordinoitavissa paremmin.

Perusopetuksen oppilashuolto toimii parhaiten, jos koululla on mahdollisuus sekä koulukuraattorin että -psykologin kanssa tehtävään yhteistyöhön ja riittävä määrä erityisopetuksen, oppilaanohjauksen ja kouluterveydenhuollon resurssia. Kouluavustajien ja -käyntiavustajien määrä on viime vuosina lisääntynyt ja heidän työpanostaan tarvitaan lähikoulussa esim. henkilökohtaisessa avustamisessa, siirtymätilanteiden tukena ja läksyjen tekemisen ohjaamisessa. Perusopetus turvaa oppilashuoltonsa toimivuutta myös verkostoitumisen avulla: Yhteistyö esiopetuksen, lastensuojelun, nuorisotoimen, poliisin ja seurakunnan kanssa luo lisää mahdollisuuksia perheiden kokonaisvaltaiselle tukemiselle, joka puolestaan lisää oppilaiden hyvinvointia. Seutukunnallinen yhteistyö voisi taata oppilashuollollisten palveluiden saatavuutta myös pienemmissä kunnissa. Yhteistyössä on huolehdittava salassapitosäädösten noudattamisesta ja tiedonsiirtolupien pyytämisestä oppilaan huoltajalta.

3.5.2. Erityisopetuksen järjestäminen Utajärven malliin

Sivistystoimenjohtaja Hanna Värri, Utajärvi

Pienen kunnan opetustoimi on haasteen edessä, kun erityisopetus saavuttaa opetustoimen taloudessa määräävää osaa alati kasvavina tarpeina. Utajärvellä erityisopetuksen kehittämisprosessin alussa palautettiin mieleen erityisopetuksen asema opetustoimessa: erityisopetus on yleisopetuksen tuki ja yleisopetuksen tila määrittää hyvin pitkälle erityisopetuksen tarpeita ja kehittämissuuntaa.

Erityisopetuksen prosessin osalta tavoitteenamme oli löytää tarkoituksenmukainen ja asiakkaan näkökulmasta toimiva malli:

Asiakkaan näkökulmasta tavoitellaan sosiaalista integraatiota. Pyrimme siihen, että oppilas on aktiivinen omissa asioissaan ja oppimisessaan. Yhteistyöverkostojen pelisäännöt on määritetty, samoin yhteistyötahot.

Talouden näkökulmasta tavoitellaan joustavuutta, jossa keinona integraatio ja liikkuva avustajaresurssi sekä sisäinen että ulkoinen konsultaatio. Tukiopetus on otettu tehokkaaseen käyttöön. Erityisopetuksen tukijaksot toteutetaan pienryhmissä.

Prosessin näkökulmasta muistetaan, että yleisopetuksen tilaruokaa erityisopetuksen tarpeen eli yleisopetusta on jatkuvasti arvioitava ja kehitettävä. Varhaista puuttumista korostetaan. Käytetään erittäin joustavaa tarveharkintaa.

Osaamisen ja uudistumisen näkökulmasta varmistetaan konsultoivan erityisopettajan läsnäolo ja mahdollistetaan henkilökunnan täydennyskoulutus.

Ensimmäinen konkreettinen askel kohti uutta toimintatapaa oli henkilökunta- ja toimintaympäristörakenteen muuttaminen vastaamaan tarpeita. Aikaisemmin meillä oli kolme erityisopettajaa, joista yksi toimi harjaantumislukokassa ja yksi oli kiertävä. Erityisopettaja kohtasi oppilaat pääasiassa yksilötilanteissa.

Tilalle perustimme viisi pienryhmää – opettajaresurssi lisääntyi kahdella. Samalla varmistimme yhteistoiminta- ja suunnittelumahdollisuudet tiimiorganisoitumisen avulla. Palkkasimme viisi päätoimista, koulutettua avustajaa. Määräaikaisena käytämme vuosittain 2-3 lisäavustajaa, jotka ovat töissä myös aamuvalvonnan ja iltapäiväkerhon puolella. Avustajat ovat ”henkilökohtaisia”, mutta heillä voi olla samanaikaisesti useampi avustettava. Myös koulunkäyntiavustajat toimivat tiiminä.

Olemme määrittäneet tukiasteet, joiden kautta haetaan yksilöllisesti paras oppimista tukeva toimintamuoto:

Ensimmäisellä tukiasteella tehdään integraatio erityisopettajan avulla. Perusopetuksen opettaja antaa tarvittavan määrän tukiopetusta. Tarvittaessa yksilöllistetään missä yksilöllistäminen katsotaan välttämättömäksi. Erityisopettaja voi antaa pienissä määrin avustavaa opetusta oppilaalle.

Toisella tukiasteella oppilaalle mahdollistetaan pienryhmätuki: oppilas käy pienryhmässä, jossa opettajana erityisopettaja. Yksilöllistäminen tarpeen mukaan. Oppilaan kotiluokka on perusopetuksessa. Tämän vaiheen pienryhmäopetus ei ole välttämättä diagnoosipohjaista.

Kolmannella tukiasteella oppilas saa tuekseen avustajan. Perustuu diagnoosiin; tuki vain aineisiin/ toiminta-alueille, joille ehdottomasti diagnoosin pohjalta tarvitaan. Avustajaa ennen on käyty läpi muut tukemisen muodot. Avustaja nimetään henkilökohtaisesti, mutta samalla avustajalla voi olla yhtäaikaista useita eri avustettavia – jokaista avustetaan vain niissä toiminnoissa, joissa avustaminen on katsottu tarpeelliseksi.

Neljännellä tukiasteella oleva oppilas on 0-9 pienryhmässä, 7-9 pienluokassa tai siirtyy kunnan ulkopuolella toimivaan erityiskouluun. Näissä edellytyksenä laaja lääketieteellinen tutkimus. Yksilöllistäminen on harkintaan perustuva ja joustavaa.

Kehitämme kaikkia opetustoimen prosesseja jatkuvan arvioinnin kautta. Arviointiin sisältyy myös asiakaspalautteen kerääminen sekä oppimistulosten ja taloudellisuuden vertaaminen. Arvioinnilla varmistamme toimintamallien jatkuvan parantamisen ja kehittämisen.

Nykyinen erityisopetuksen toimintamalli on selkeästi tehokkaampi ja taloudellisempi kuin aikaisempi toimintatapamme. Saatu asiakaspalaute on ollut erittäin myönteistä: oppilaat haluavat erityisopetuksen ryhmiin – erityisopetukseen ei jouduta.

Tavoitteenamme on koko ajan kehittää opetusprosessia kaikkien oppilaiden osalta sellaiseksi, että oppilas oppii ja kykenee ottamaan mahdollisimman paljon itse vastuuta omasta oppimisestaan ja sitä kautta elämästään. Pyrimme välttämään ”yliholhoamista”, mutta takaamaan täsmätuen jokaisen oppijan oman tarpeen mukaan.

4. OPETTAJATILANNE

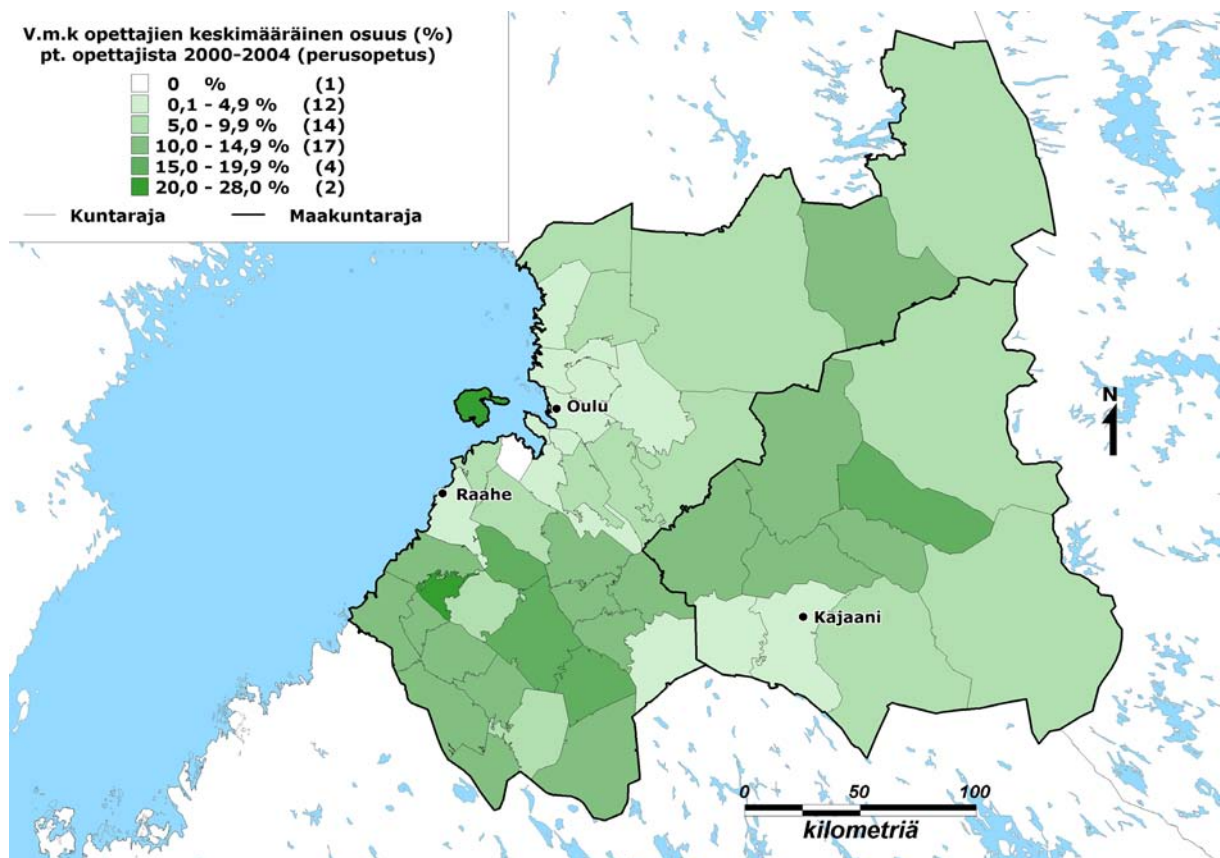
4.1. Asiakkaan näkökulma

Laadukkaan opetuksen järjestämisen perusedellytys on se, että opetusta antavat muodollisesti kelpoiset opettajat. Tunnuslukuselvityksen mukaan opettajatilanne on pysynyt viime vuosina Oulun läänin kunnissa sekä perusopetuksen että lukio-koulutuksen kohdalla varsin hyvänä. Kuntien välillä on toki eroja ja opettajatilanne on paras Oulussa ja Kajaaniissa ja niiden ympäristössä. (Kuvat 12.–13.) Opettajien työhön sitoutumiseen vaikuttaa se, että opettajat eivät enää asu työpaikkakunnallaan. Luonnollinen yhteys oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa on sattumanvaraisempi kuin silloin, jos opettaja asuu samalla paikkakunnalla, jossa hän on töissä.

Opettajatilanne on vaikeutumassa, kun seuraavan kymmenen vuoden kuluessa suunnilleen puolet rehtoreista ja kolmannes opettajista on jäämässä eläkkeelle. Mistä saadaan ammattitaitoisia opettajakuntaa Oulun läänin kouluihin? Erityisen huolestuttava tilanne on rehtorien kohdalla. Rehtorivirat eivät ole tällä hetkellä tavoiteltuja ja joissakin tapauksissa virkoja on ollut jopa vaikea täyttää. Rehtori on kuitenkin koulun toiminnan kannalta erityisen tärkeä henkilö. Hyvä rehtori saa koulun henkilöstön toimimaan tuloksellisesti ja oppimistuloksetkin ovat hyviä. Taitamattoman rehtorin koulussa henkilöstöltä kuluu paljon aikaa opetuksen ja kasvatuksen kannalta epäolennaisiin asioihin ja näissä kouluissa eivät oppimistuloksetkaan yllä hyvälle tasolle.

Ainekohtaisesti on myös vaihtelua opettajien saatavuudessa. Lisäksi mm. taideaineissa on usein vaikeuksia saada muodollisesti kelpoisia opettajia, koska oman aineen opetustuntimäärät jäävät liian pieniksi. Opettajien kaksoiskelpoisuudella on jossain määrin onnistuttu helpottamaan tilannetta, mutta esimerkiksi palkkaukseen

Kuva12. Peruskoulujen vailla muodollista kelpoisuutta olevien opettajien osuus päätoimisista opettajista kunnittain

liittyvät epäkohdat ovat osaltaan vaikeuttaneet opettajien siirtymistä alaluokilta yläluokille ja päinvastoin.

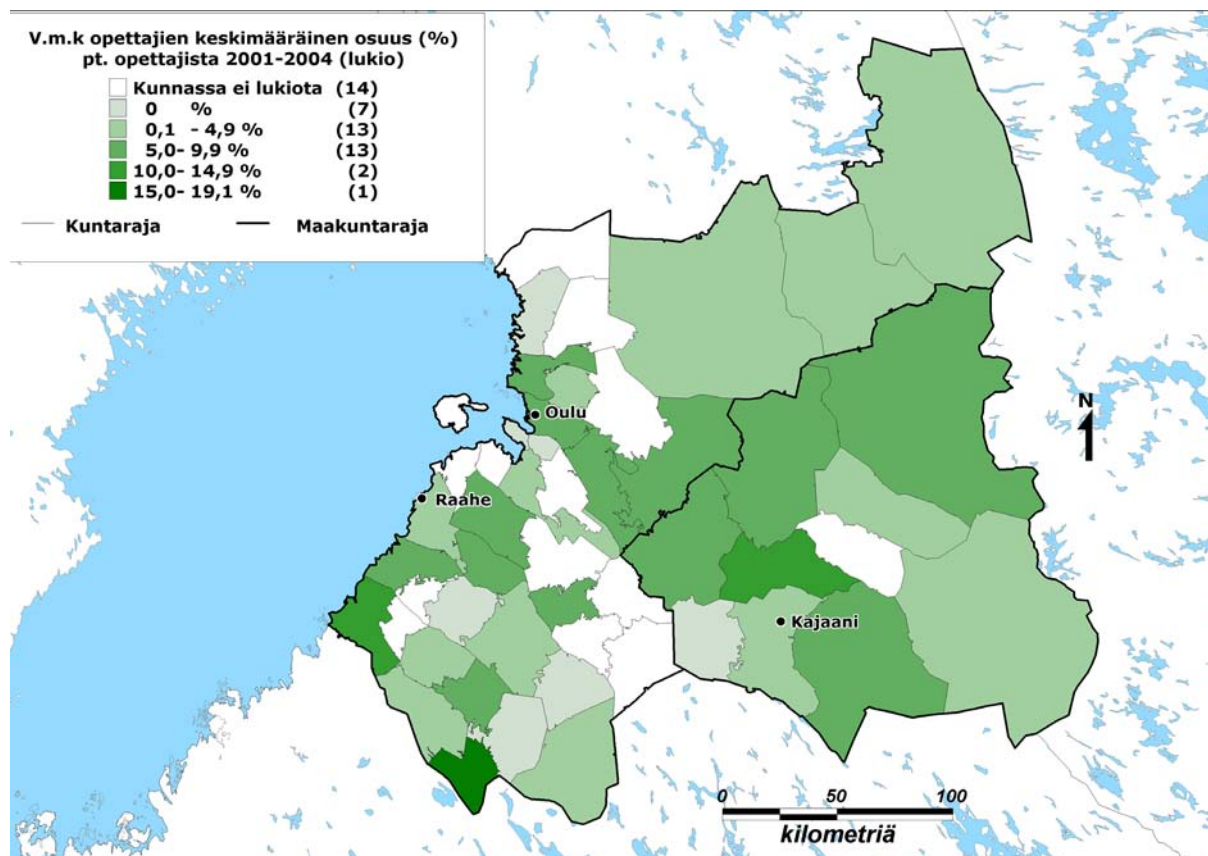
Yhtenäisen perusopetuksen toteuttamista on hidastanut myös kiistely siitä, missä määrin koulussa milläkin luokalla oppilaita opetetaan ja toisaalta kasvatetaan. Luokanopettajan ja aineenopettajan osittain ristikkäiset käsitykset kasvatuksen osuudesta ovat syvällä opetushenkilöstön ajatuksissa ja toiminnassa. Kokonaisvaltainen ote sopii hyvin alaluokkia opettavalle opettajalle, mutta alaluokille siirtyvän aineenopettajan ei ole helppo vähentää opetuksen osuutta kasvatuksen kustannuksella, vaikka selvää tarvetta siihen olisikin havaittavissa. Luokanopettajataustainen opettaja saattaa puolestaan olla turhankin holhoava opettaessaan yläluokkien oppilaita.

4.2. Talouden näkökulma

Kuntien talousvaikeudet ovat aiheuttaneet kunnissa virkakikkailuakin, sillä kaikkiin opettajavirkoihin ei yritetäkään saada muodollisesti kelpoista viranhaltijaa. Joihinkin virkoihin on jo pitkään ollut vaikeuksia saada muodollisesti kelpoista opettajaa. Tehtävää on jo vuosia hoitanut sama henkilö, joka on osoittautunut päteväksi hoitamaan tehtävää ilman muodollista kelpoisuutta. Tästä syystä kunnat eivät julista tällaisia virkoja julkisesti haettavaksi laajalla foorumilla, vaan virka täytetään hiljaisesti vuodeksi kerrallaan. Kunnan kannalta käytäntö on paitsi turvallinen myös edullinen, koska muodollista kelpoisuutta vailla olevat opettajat ovat halvempia kuin kelpoisuuden omaavat.

Perusopetuksessa opetukseen käytetyn rahan osuus kokonaiskustannuksista on pienentynyt lähes kaksi prosenttiyksikköä vuodesta 2000. Vuonna 2004 opetukseen käytettiin 60 prosenttia koko perusopetuksen kustannuksista. Vain Piippolassa, jossa ei ole omaa 7-9 luokkien koulua, opetuksen osuus jäi alle 50 prosentin ja vain Meri-

Kuva 13. Lukioiden vailla muodollista kelpoisuutta olevien opettajien osuus päätoimisista opettajista kunnittain

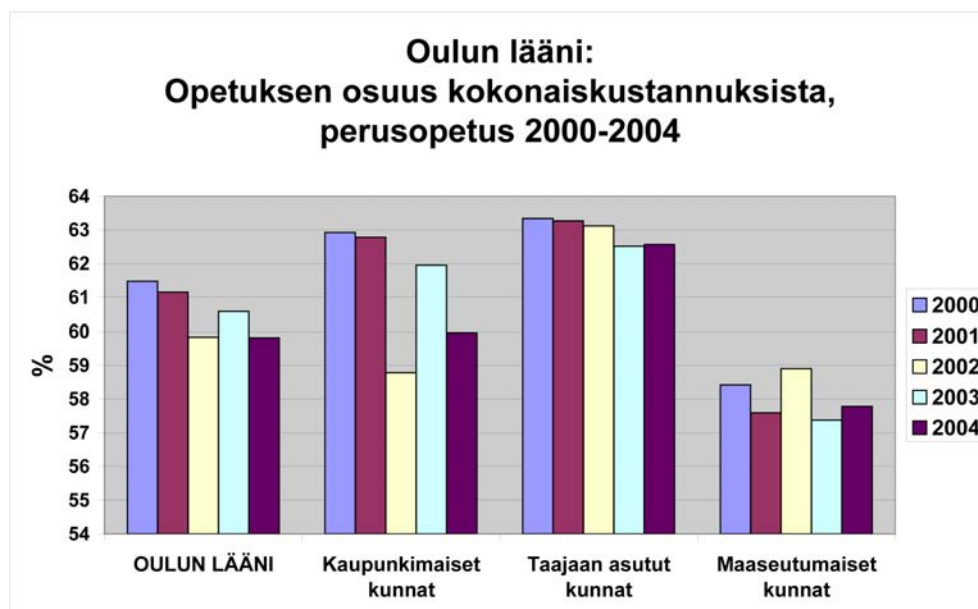

järvellä opetuksen osuus oli yli 70 prosenttia. (Kuva 14., Liite 6.)

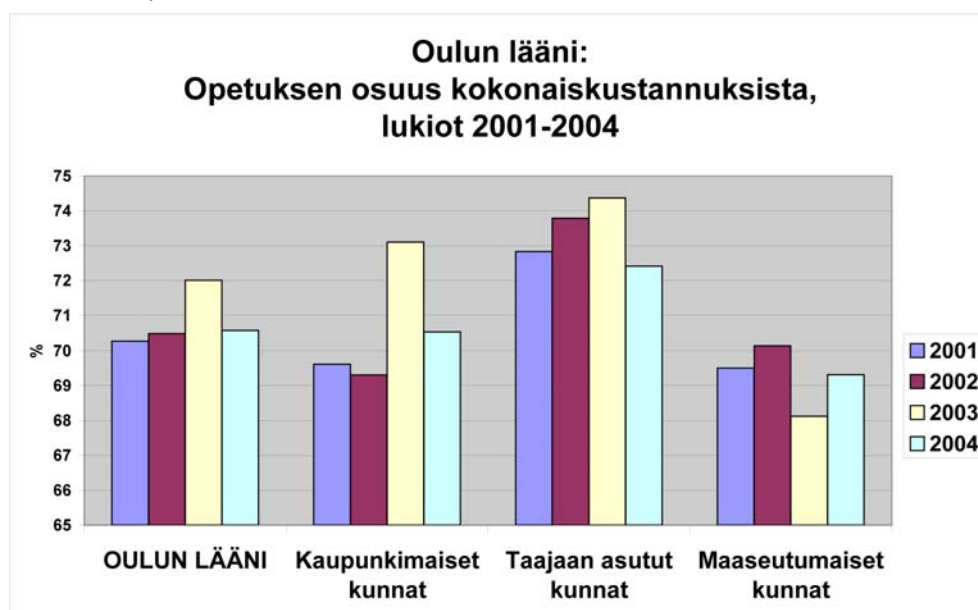
Lukiokoulutuksessa opetuksen osuus kokonaiskustannuksista on kymmenkunta prosenttiyksikköä suurempi kuin perusopetuksessa. Osuus on säilynyt vuodesta 2001 vuoteen 2004 varsin tasaisena. Vuonna 2004 vain yhdessä kunnassa opetuksen osuus jäi alle 60 prosentin ja kolmessa kunnassa opetuksen osuus oli yli 80 prosenttia. (Kuva 15., Liite 17.)

Perusopetuksen laskennallisen yksikköhinnan taso näkyy selvästi kuvasta 16. ja liitteestä 18. Viiden viimeisen vuoden keskiarvo on ollut positiivinen – laskennallinen yksikköhinta on ollut riittävä kokonaiskustannuksiin verrattuna – 11:ssä Oulun läänin kunnassa ja näistäkin yli puolet on päässyt vain äärimmäisen niukasti plussalle. Toisaalta 16 kunnan kohdalla laskennallisen yksikköhinnan osuus kokonaiskustannuksista on jäänyt alle 90 prosentin. Kaiken kaikkiaan tämä tarkoittaa sitä, että pääosa Oulun läänin kunnista on panostanut joko tietoisesti tai pakon sanelemana “kunnan omaa rahaa” perusopetuspalvelujen järjestämiseen.

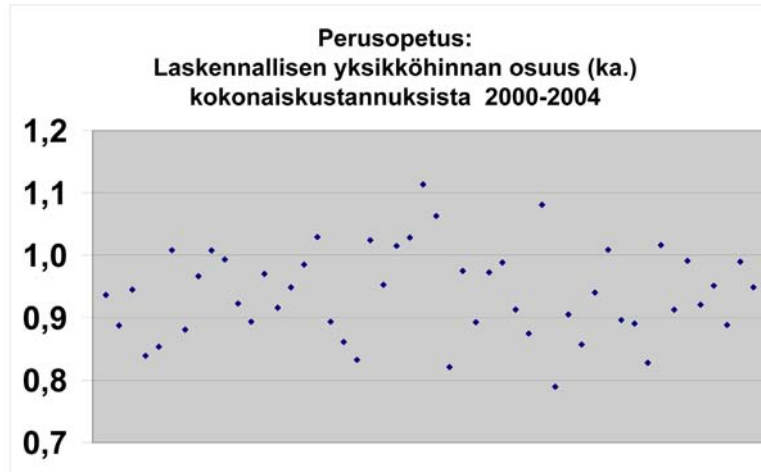
Kuva 14. Opetuksen osuus kokonaiskustannuksista peruskouluissa 2000-2004

Kuva 15. Opetuksen osuus kokonaiskustannuksista lukioissa 2001-2004

Kuva 16. Perusopetuksen laskennallisen yksikköhinnan osuus kokonaiskustannuksista kunnittain

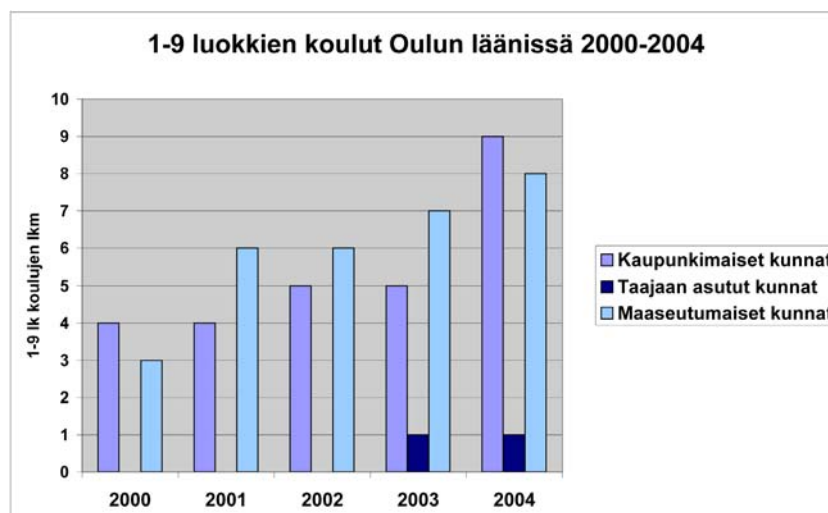
4.3. Muutoksen näkökulma

Suuret ikäluokat ovat lähitulevaisuudessa siirtymässä eläkkeelle. Tämä merkitsee suurta poistumaa ja samalla muutosta opettajakunnassa. Paljon tietotaitoa, kokemusta ja hiljaista tietoa häviää kouluilta vaihdosten myötä. Miten poistuva henkilöstö saadaan korvattua muodollisesti kelpoisilla, opetustehtävästä kiinnostuneilla ja innostuneilla opettajilla? Onko opettajatarpeet osattu ennakoida niin ainekohtaisesti kuin alueellisestikin oikein?

Muutos on aina myös mahdollisuus. Asenteellisesti ja toiminnallisesti avautuu monissa kouluissa uusia näkymiä, kun opettajakunta uudistuu. Samalla se asettaa haasteita rehtoreille, joiden tulee saada opettajakunta toimimaan tavoitteellisesti päätettyjen linjausten mukaisesti. Muutosvaiheessa hyvä ennakkosuunnittelu on erittäin tärkeää. Opettajavirkoja täytettäessä on kokonaisuutena pohdittava, minkälaisia opettajia koulussa oppilaskehitys ja opettajatilanne huomioon ottaen tulevaisuudessa tarvitaan. Tarvetta saattaa olla opettajarakenteen muuttuessa esimerkiksi virkanimikkeiden muuttamiseen. Nämä muutokset on helppo hoitaa aina tilaisuuden tullen, kun kokonaisuus – opettajarakenne, johon pyritään – on suunniteltu etukäteen.

Yhtenäisen perusopetuksen kehittäminen on nykypäivän ja lähivuosien haaste. Yhtenäisten peruskoulujen määrä on vuosi vuodelta kasvanut (kuva 17). Fyysiseltä rakenteeltaan yhtenäistä perusopetusta voidaan koko kunnan osalta kehittää vain muuttamisella läänin kunnissa. Kunnissa tulee sen sijaan harkita, toteutetaanko yhtenäisen

Kuva 17. 1-9 luokkien lukumäärän muutos 2000-2004

perusopetuksen periaatetta keskustan/kirkonkylän kohdalla, vaikka muiden koulujen osalta se ei olisikaan mahdollista. Lisäksi kaikissa kunnissa tulee pohtia, miten yhtenäisen perusopetuksen ideaa toteutetaan opetussuunnitelmien tasolla.

Yhdessä yhtenäisen perusopetuksen kehittämisen kanssa kulkee opettajien ristikkäiskäyttöä ala- ja yläluokkien välillä. Alakoulussa on perinteisesti toimittu luokanopettajan johdolla ja yläkoulussa aineenopettajan johdolla. Kaksoiskelpoisuuden omaavien opettajien määrä on kasvussa ja mikäli suunta halutaan säilyttää, on välttämätöntä, että opettajat voivat myös hyödyntää suorittamiaan lisäopintoja. Muussa tapauksessa kiinnostus kaksoiskelpoisuuteen laimenee. Kaksoiskelpoisuus voisi etenkin pienissä kunnissa olla hyvä ratkaisu muodollisesti kelpoisten opettajien saamiseen myös maalaiskuntiin. Etu voi olla myös vähätuntisten aineiden opettamisessa.

4.4. Kytkeä laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön

Opettajan merkitys oppimistuloksiin on kiistaton. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että opettajiksi saadaan koulutettua mahdollisimman hyviä, alalle sopivia ihmisiä. Opettajan työn houkuttelevuus ei ole viime vuosina ollut erityisen hyvä. Valtakunnallisesti olisikin tarpeen miettiä, miten opettajan ammatti saadaan riittävän vetovoimaiseksi ja kilpailukykyiseksi. Motivoituneet ja innostavat opettajat takaavat parhaiten hyvät tulokset. Suomen koululaitoksen säilyminen maailman kärkikaartissa ei ole itsestäänselvyys. Toisaalta PISA- ym. kansainvälisissä tutkimuksissa pärjääminenään ei saa olla päätavoite. Suomen kilpailukyvyn kannalta on kuitenkin tärkeää, että koululaitoksemme kaikilla tasoilla tuottaa monipuolisia ja osaavia nuoria työelämään.

4.5. Ilmiön konkretisointi

4.5.1. Yhtenäinen perusopetus – kehitystä oppilaan parhaaksi

Rehtori Esko Pesonen, Suomussalmi

Koulujen kehittämistä ja kehitystä yhtenäistämisprosesseissa tarkastelen kahdesta näkökulmasta: opetussuunnitelmaan tiukasti pitäytyvien tavoitteiden ja toisaalta kouluorganisaation kehittymisen kautta. 1990-luvun loppupuolella asetetut ns. tiedolliset tavoitteet koulun oppilaiden yhtenäisestä oppimispolusta ovat onnistuneet osittain. Esimerkiksi koulun yhteisen opetussuunnitelman ja sen toteuttamiseen liittyvän opetusresurssin joustava käyttö on ollut hidasta ja paljolti koulukohtaista.

Vasta viimeisen opetussuunnitelmaprosessin tuloksena alkaa kouluissa olla esiopetuksesta päättöluokkiin saakka ulottuvia yhtenäisiä opetussuunnitelman osia. Koulukohtaiset eheyttävät aihekokonaisuudet ovat näistä parhaimpia. Oppilashuoltoa kokonaisuudessaan on yhtenäisissä perusopetuskouluissa tarkasteltu yhteisvoimin ja siihen löydetty hyviä polkuja alaluokilta yläluokille.

Kokemukset Suomussalmen kahdesta yhtenäisestä perusopetuskoulusta sen sijaan ovat kouluorganisaatiokulttuurin kehittymisen osalta edellä mainittuja paremmat. Esimerkiksi Kirkonkylän koulun ala- ja yläluokkien sekä aikaisempien erityiskoulujen yhtenäistyminen alkoi toteutua koulujen jokapäiväisten asioiden toimintamallien yhtenäistämistä. Aina viime vuosiin se on jatkunut oppivan organisaation suuntaan ohjautuen tiimityöskentelystä eri tasoihin kohtaamisiin. Oppilaiden osalta se näkyy lukuisissa yhteisissä tapahtumissa, erityisoppilaiden mukaan tulon muuhun perusopetukseen jne.

Yhteenvetona voi jälkimmäisestä toimintamallista todeta, että se tarjoaa opettajien ja muunkin henkilökunnan kohtaamisiin luontevia areenoita. Sen sijaan näiden areenoiden järjestäminen opetussuunnitelman kehittämiseksi helpottuu, kun kulttuurien yhtenäistämismalleja on kokeiltu ja hyväksi havaittu. Oppilaan oppimispolun kehittymisen yhtenäisissäkin peruskouluissa on riippuvainen siitä, miten nopeasti koulun sisäi-

nen toimintakulttuuri muuttuu ja miten kouluorganisaatio itse ohjautuu kehityksen suuntaan. Tätä muutosta joka tapauksessa yhtenäistäminen edesauttaa.

4.5.2. Innostunut opettaja on hyvä opettaja

Sivistysjohtaja Ahti Karvonen, Haapavesi

Jokainen opettaja on koulunsa paras – jossakin myönteisessä asiassa, voidaan perustellusti sanoa. Miten opettaja lahjakkuuksiaan sekä tietojaan ja taitojaan hyödyntää kasvattajana ja opettajana on koulun kannalta todella merkittävä asia.

Innostava opettaja on aidosti kiinnostunut kasvattajan ja opettajan tehtävästään. Hän jaksaa omalla aktiivisuudellaan ja aidolla innostuksellaan innostaa myös oppilaitaan. On aivan perustellusti todettu, että monia asioita lapset ja nuoret oppivat matkimalla ja aikuisista esimerkkiä ottaen. Positiivinen ja innostava asenne heijastuu opettajasta myös oppilaisiin. Se heijastuu sellaisiin oppilaisiin, joilla ei ole kiinnostusta koulun käyntiin paitsi ehkä kouluruokailuun – kärjistäen sanoen. Sellaisiakin oppilaita kouluistamme valitettavasti löytyy, enentyvässä määrin.

Opettajan ei tarvitse hallita kaikkia asioita eikä hänen tarvitse olla ”tietävämpi kuin oppilaansa”. Entisaikaan sellainen kuului opettajan rooliin automaattisesti. Innostava opettaja luo sellaisen oppimisympäristön, jossa luovuus ja motivaatio auttavat heikommin menestyviä oppilaita tiedon etsintään sekä taitojen vahvistamiseen. Innostavassa ja samalla luovuutta vahvistavassa oppimisympäristössä hyväksytään oppilaiden erilaisuus luontevasti. Kaikki eivät osaa eivätkä hallitse kaikkea on itsestään selvyys. Jokaisen menestymisestä iloitaan aidosti ja kannustetaan heikompia tuloksia saaneita parempiin suorituksiin.

Innostuneen opettajan luokassa vallitsee luontojaan hyvä työrauha. Jokainen oppilas kokee olonsa viihtyisäksi ja samalla turvalliseksi. Hän kokee aitoa huolenpitoa ja välittämistä niin opettajan kuin oppilastovereidensakin taholta.

Innostava opettaja on myös kiinnostunut työyhteisön positiivisesta kehittämisestä. Hänellä riittää intoa ja valmiuksia työtovereidensa kannustamiseen sekä tarvittaessa tukemiseen. Hänellä on konkreettisia esityksiä työyhteisön ja sen henkisen ilmapiirin myönteiseen kehittämiseen. Koulun johdolle innostava opettaja on aidon ja asiallisen palautteen antajana vahva tuki. Innostava opettaja on hyvä opettaja tiedostaessaan, että koulu työyhteisönä muodostuu erilaisista ihmisistä. Heillä jokaisella on omat tavoitteensa, hyviksi koetut opetusmenetelmänsä sekä kasvattajan roolinsa. Koulun vahvuus on, että tiedostetaan henkilöstön ja oppilaiden erilaisuus ja otetaan se huomioon työyhteisöä kehitettäessä. Vanha sanonta, että työyhteisö on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki – pitää edelleen paikkansa. Hyvä ja kannustava yhteistyö vahvistaa jokaista työyhteisön, koulun edustajaa rehtorista opettajiin ja oppilaisiin saakka. Innostavalla opettajalla on siinä oma, merkittävä osuutensa.

Innostava opettaja ei ole kiinnostunut ainoastaan oman opetusryhmänsä tai koulunsa kehittämisestä. Hän seuraa aktiivisesti kotikuntansa sekä yhteiskunnan muitakin ajankohtaisia asioita. Hän tiedostaa, että yhteiskunnan muutokset heijastuvat myös kouluun ja hänen omaan työhönsä. Hän tiedostaa, että hänellä on muutosten hallintaan oma merkittävä osuutensa kasvattaessaan oppilaistaan tulevia kuntien ja valtion sekä elinkeinoelämän kehittäjiä.

Miten opettajan innostus saadaan säilymään aina eläkkeelle saakka? Luovuudelle tulee ja saa antaa tilaa. Kouluyhteisössä kannattaa vahvistaa ajattelua, että se koostuu erilaisista ihmisistä. ”Yhdenmukaistaminen” ei ole tarpeellista eikä kannusta ketään. Innostusta lisää myös se, että opettajien erikoisosaamiselle annetaan sijaa koulutyössä. Se onnistuu kasvatus- ja opetustyössä kaikilla ala-asteen kouluilla tuntivaihtoiltoilla eri opetusryhmien kesken. Aineen opettajien osalta opettajan mahdollisuudet miellaiheidensa opettamiseen löytyvät oppiaineen sisältä. Aineenopetuksessakin voi vaihtelu virkistää, jos opettaja käy pitämässä jonkun muun kuin oman aineensa oppitunnin ajoittain. Koulutus on eräs hyvä tapa opettajan innostuksen vahvistamiseen.

Koulutukseen tulee panostaa muutoinkin, sillä koulu kuten koko yhteiskuntammekin muuttuu kaiken aikaa – nopeammassa tempossa kuin aiemmin.

4.5.3. Haaveammattina opettaja – opettajankoulutuksen haasteet

Johtava rehtori Timo Lappi, Oulu

Yhteiskunta muuttuu ja koulu sen mukana. Jos ajattelen omia kouluaikojani 40 vuotta sitten, muutos on valtava. Myös opettajan rooli ja asema koulussa on muuttunut. Omana kouluajanani opettaja oli auktoriteetti, jonka sanaa ei paljon kyseenalaistettu. Rehtori oli hyvin etäinen ja jopa pelottava. Kansliaan ei kovin hevillä menty. Jos oli mentävä syystä tai toisesta, niin nöyränä, sydän pamppaillen sinne mentiin. Opettajien asema oli omana kouluajanani ainakin maaseudulla hyvin arvostettu. Opettajat olivat paikkakunnallaan kulttuuri-ihmisiä, yhteiskunnallisia vaikuttajia ja heitä pidettiin taloudellisesti hyvin toimeentulevina.

Vaikka opettajan ammatti koetaan vieläkin tärkeänä ja opettajan asema on ainakin kohtuullisen arvostettu, on opettajan rooli kuitenkin arkipäiväistynyt ja menettänyt hoitoaan vuosien kuluessa. Koululainsäädännön uudistukset ovat omalta osaltaan vaikuttaneet tähän rajoittamalla tai jopa karsimalla opettajien oikeuksia, joita tarvittaisiin muun muassa työrauhan ylläpitämisessä. Opettaja on ikään kuin hampaaton kohdatessaan koulussa eri syistä aiheutuvia ongelmatilanteita. Kodit siirtävät entistä enemmän kasvatustuuta kouluille. Kouluun ja luokkaan tulevat kaikki oppilaat olkoon lakki kallellaan mihin suuntaan tahansa. Ei opettajalla ole mahdollisuutta sanoa, että nyt on täyttä tai ettei meillä ole tilaa, kuten eräät toiset viranomaiset voivat tarvittaessa todeta. Opettaja kohtaa kaikki tietyn ikäluokan lapset ja nuoret, heidän ilonsa, surunsa ja ongelmansa. Tämän päivän lapsilla ja nuorilla on kodista ja elinympäristöstä aiheutuvia monisäikeisiä ongelmia, joita koulun ja opettajan pitäisi ratkaista.

Tänä päivänä opettajan rooli on hyvin monimuotoinen. Enää ei riitä tietojen ja taitojen opettaminen, vaan rinnalle on tullut laajasti kasvatusta- ja huolenpito tehtäviä, jotka aikaisemmin olivat vanhemmilla. Nyt opettajan pitää olla sosiaalisyöntekijä, terveydenhoitaja, työn järjestelijä, nuorten kasvun tukija, isä tai äiti. Luokkahuoneessakin opettajalla on monta roolia, joissa pitäisi selvittää ainakin kohtuullisesti. Opettaja on työpäivän aikana monta tuntia niin sanotusti suorassa lähetyksessä ja asiantuntijoita riittää arvostelemaan opettajan työtä ja toimintatapaa. Onhan kaikilla aikuisilla omat koulu-kokemuksensa ja vankat mielipiteet siitä, miten koulua pidetään.

Nyt arvioidaan, että oppilasikäluokasta noin 25–30 % on jonkinlaisen erityistuen tarpeessa. Erilaisen kulttuuritaustan omaavien henkilöiden määrä kasvaa. Opettajan pitää siis olla hyvin monena, vaikka hän saisikin tukea koulussa olevilta muilta asiantuntijatahoilta. Koulutyössä korostuu yhteisöllisyys ja yhteistoiminta opettajien kesken ja erityisesti oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Yksin tekemisen kulttuurista on aika päästä eroon. Koulutyö on pitkälti myös tiimityötä. Siksi opettajan tulee kyetä monialaiseen ammatilliseen yhteistyöhön, vaikka koulutuksensa hän on hankkinut nimenomaan opetettavien aineiden sisällöllisen hallinnan ohella pedagogiseen asiantuntijuuteen.

Miten opettaja tästä urakasta selviää eläkkeelle asti? Jos kouluun tuleminen, työhön saapuminen, koetaan ahdistavaksi, pelottavaksi ja innostus työstä on kadonnut, jostakin on löydettävä tukea. Miten tukea opettajaa vaativassa työssä? Kiinnostaako nuoria lähteä näin monipuoliseen ja raskaaseen työhön? Miten opettajan työn houkuttelevuus voitaisiin turvata?

Palkka yksin ei tätä ratkaise. Opettajien työolosuhteita pitäisi kehittää ja parantaa siten, että kaikille turvataan riittävät tietotekniset työvälineet ja oma rauha tehdä työtä. Nykyiset koulurakennukset joustavat vain huonosti näihin uusiin vaateisiin. Koulujen oppimisympäristöt, niin luokat, kirjastot, käytettävissä olevat välineet ja oppimateriaalit tulisi saattaa ajan tasalle. Tutkimustietoa kehittämistyötä varten löytyy. Kouluissa tarvitaan myös muuta henkilökuntaa tukemaan opettajien varsinaista työtä eli opettamista.

Miten opettaja tästä urakasta selviää eläkkeelle asti? Jos kouluun tuleminen, työhön saapuminen, koetaan ahdistavaksi, pelottavaksi ja innostus työstä on kadonnut, jostakin on löydettävä tukea.

Säästösyistä näyttää siltä, että tilanne ei parane. Suomi elää historiansa vaurainta aikaa ja rahaa pitäisi olla. Koulutoimen kehittämiseen sitä ei vain näytä riittävän. Tuntuu, että koulutoimen hallinto ei näe koulujen todellista tarvetta, vaan taloudellisista syistä ja tehokkuutta korostamalla ajetaan kouluja entistä ahtaammalle. Meillä on hyvät oppimistulokset, eikä meillä ole varaa tämän tason laskemiseen.

Yleisesti luullaan, että opettajan työviikko on lyhyt, noin parikymmentä tuntia. Tämä on suuri harha, sillä todellinen työ määrä on vähintään kaksinkertainen, kun otetaan mukaan kaikki opettajan koulutyö luokassa tapahtuvan opetuksen lisäksi. Suurin osa tästä työstä tapahtuu kotona, koska kouluissa opettajille ei ole omaa työpaikkaa. Oma työhuone tulee entistä tärkeämmäksi, kun opettajatkin siirtyvät lähivuosina kokonaistyöaikaan. Tästä on jo selvä maininta sivistysvaliokunnan vastauksessa Valtioneuvoston koulutuspoliittiseen selontekoon. Opettajien nykyinen virkaehtosopimus tarvitsee uudistamista. Ei ole tätä päivää, jos opettajan palkkakehitys riippuu pääsääntöisesti henkilön opettajakokemuksesta vuosina. Palkkausjärjestelmä, jossa otetaan huomioon työn vaativuus ja siinä suoriutuminen, voi omalta osaltaan olla motivoiva ja kannustava ja lisätä halukkuutta opettajaksi.

Kiinnostus opettajan työhön säilyy palkan ja hyvien työskentelyolosuhteiden myötä. Mutta ei tämäkään kaikkea ratkaise. Asenne ja luonne eli se, minkälainen ihminen opettaja on, vaikuttaa siihen, miten hän työnsä kokee ja miten oppilaat hänet kokevat. Hyvä opettaja pitää oppilaistaan, mutta osaa asettaa myös rajoja ja toimii tiettyjen pelisääntöjen mukaan. Lisäksi hän osaa toimia tilanteiden mukaan: olla tarvittaessa tiukka, vaativa, mutta myös ystävällinen, huumorintajuinen sekä oikeudenmukainen. Opettajan tulee uskoa oppilaisiinsa. Hänellä on selkeät arvot ja oma oppimisteoriansa. Näiden kautta hän pystyy vaikuttamaan oppilaisiinsa ja antamaan heille hyvän elämän perusteita. Siis opettaja on oppilaille esimerkki taitavasta ja kypsästä aikuisesta. Aina on ollut karismaattisia opettajia, jotka muistetaan. Opettaja jos kuka herättää oppilaissaan innostuksen opiskella ja oppia. Tällaisia työstään innostuneita opettajia tarvitaan, jotta jatkossakin meillä olisi riittävästi osaamista niin matemaattisissa kuin humanistisissakin aineissa. Kyse on siitä, kuinka tällaiset ihmiset valikoituvat opettajakoulutukseen. Oma henkilökohtainen kokemus on lähtökohta mutta opinto-ohjauksella ja opiskelijavalintojen kehittämisellä on myös merkittävä rooli. Mutta tapahtuvatko valinnat liikaa hyvää koulutodistusta painottaen? Kouluun tarvitaan monipuolisia ihmisiä, monenlaista elämäkokemusta omaavia miehiä ja naisia. Onneksi ainakin Oulussa on ollut runsaasti hyviä hakijoita luokanopettajakoulutukseen. Myös aineenopettajakoulutuksessa kiintiöt ovat viime vuosina täyttyneet. Joissakin aineissa on jopa ylitarjontaa.

Myös opettajilla on oma vastuunsa omien työskentelyolosuhteidensa kehittämisessä. Opettajien itse tulee olla aktiivisia vaikuttajia ja osallistujia yhteiskunnalliseen päätök-

sentekoon. Erityisesti tämä koskee opettajien lisä- ja täydennyskoulutuksen järjestämistä. Opetusministeriön opettajankoulutusta koskevasta raportista Tietoa, taitoa ja tulevaisuutta käy ilmi, että 12 % opettajista ei ollut saanut lainkaan täydennyskoulutusta 1.1.2003 jälkeen. Opettajien ammattirooli on kehittynyt niin monipuoliseksi, että opettajien peruskoulutus ei mitenkään voi vastata kaikkiin niihin vaateisiin, joita opettajilta edellytetään. Opettajilla on jatkuva koulutustarve. Peruskoulutuksen jälkeen tapahtuva lisä- ja täydennyskoulutus ovat sitten aivan keskeisessä asemassa, kun halutaan kehittää koulua ja oppilaiden opiskeluedellytyksiä. Kuntien tulee varata riittävät mahdollisuudet opettajien täydennyskoulutukselle, jonka tulisi tapahtua työajalla. Yksittäisen opettajan kouluttaminen ei paljon edistä koko koulun kehittämistä. Siksi resurssit olisi järkevää suunnata koko koulun opettajien yhteiseen täydennyskoulutukseen pitempiketoisina ohjelmina. Tällaisten ohjelmien toteuttamiseen myös opettajat omalla aktiivisuudellaan voivat vaikuttaa. Osallistuminen koulutukseen tulee myös huomioida opettajien palkkauksessa esimerkiksi yhtenä työssä suoriutumista edistävänä tekijänä.

Sanotaan, että opettajan ammatti on kutsumusammatti. Liekö näin? Monista eri lähtökohdista lähdetään opettajaksi. Opettajan työ on monipuolista toimintaa ja palkitsevaa työtä lasten ja nuorten parissa hyvän elämän puolesta. Koulutuksen ja kokemuksen myötä kustakin tämän ammatin valinneesta kehittyi omalaatuisensa opettaja, koskaan ei kuitenkaan valmista opettajaa.

5. OULUN LÄÄNIN LASKENNALLINEN KESKIARVOKUNTA

5.1. Perusopetus

Oulun läänin laskennallinen keskiarvokunta näyttää perusopetuksen osalta vuoden 2000 ja 2004 keskeisten tunnuslukujen valossa seuraavalta:

	Vuosi 2000	Vuosi 2004
Perusopetuksen kokonaiskustannukset (/oppilas)	4 909 •	5 621 •
Perusopetuksen laskennallinen yksikköhinta (/oppilas)	4 566 •	5 040 •
Valtioneuvoston antaman asetuksen mukainen valtion rahoituksen perusteena käytettävä perusopetuksen keskimääräinen yksikköhinta (indeksiä ei huomioitu)	3876 •	4 863 •
Perusopetuksen kokonaiskustannukset (/asukas)	628 •	697 •
Opetuksen osuus perusopetuksen kokonaiskustannuksista (%)	64,4 %	59,8 %
1-6 luokan koulujen keskikoko	100 oppilasta	117 oppilasta
7-9 luokan koulujen keskikoko	280 oppilasta	248 oppilasta
Opetusryhmien keskikoko luokilla 1-6 (opp.)	18,9	19,0
Opetusryhmien keskikoko luokilla 7-9 (opp.)	17,6	18,3
Oppilashuolto (/oppilas)	811 •	839 •
Oppilasruokailu (/oppilas)	373 •	391 •
Koulukuljetus (/kuljetusoppilas)	877 •	951 •
Oppilaista kuljetusoppilaita, luokat 1-6 (%)	18,2 %	17,3 %
Oppilaista kuljetusoppilaita, luokat 7-9 (%)	36,7 %	37,1 %
Oppilaista kuljetusoppilaita, erityiskoulut/luokat (%)	65,0 %	54,2 %
Yli 50 km kuljetettavien oppilaiden osuus kuljetettavista (%)	0,2 %	0,2 %
Opetustarvikkeet (/oppilas)	194 •	200 •
Kiinteistökustannukset (/oppilas)	620 •	643 •
Viikkotunnit / oppilas (h)	1,71	1,84
Tukiopetustunnit / oppilas (h)	0,75	0,77
Erityisopetuksen osuus kunnan kokonaistuntimäärästä (%)	10,9 %	12,6 %
Peruskoulun päätoimisista opettajista vailla muodollista kelpoisuutta (%)	5,8 %	5,9 %
Opettajien täydennyskoulutuskustannukset (/pt. opettaja)	208 •	220 •

5.2. Lukiokoulutus

Oulun läänin laskennallinen keskiarvokunta näyttää lukiokoulutuksen osalta vuoden 2001 ja 2004 keskeisten tunnuslukujen valossa seuraavalta:

	Vuosi 2001	Vuosi 2004
Lukiokoulutuksen kokonaiskustannukset (/opiskelija)	4 539 •	5 052 •
Lukiokoulutuksen laskennallinen yksikköhinta (/opiskelija)	4 045 •	4 377 •
Valtioneuvoston antaman asetuksen mukainen valtion rahoituksen perusteena käytettävä lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta (indeksiä ei huomioitu)	3 631 •	4 288 •
Lukiokoulutuksen kokonaiskustannukset (/asukas) ¹	126 •	147 •
Opetuksen osuus lukiokoulutuksen kokonaiskustannuksista (%)	ei tietoa	70,6 %
Opetusryhmien keskikoko (opiskelijaa) ²	19,4	18,3
Kurssien lukumäärä/opiskelija	1,24	1,25
Lukion keskeyttäneiden osuus opiskelijoista (%)	3,5 %	4,4 %
Lukion päätoimisista opettajista vailla muodollista kelpoisuutta (%)	5,0 %	3,8 %
Opettajien täydennyskoulutuskustannukset (/pt. opettaja)	ei tietoa	244 •

¹) Kustannukset on suhteutettu niiden kuntien asukasluukuun, joissa on lukio.

²) Opetusryhmien keskikoko 2001 on lukuvuoden 2001

–2002 ja keskikoko 2004 lukuvuoden 2004

–2005 ryhmien keskikoko.

6. LIITTEET

- Liite 1. Peruskoulun perusopetuksen ja erityisopetuksen oppilasmäärä yhteensä 2000-2004
- Liite 2. Kuljetusoppilaiden osuus (%) perusopetuksen oppilaista vuosina 2000-2004
- Liite 3. Peruskoulun kokonaistuntimäärä 1-9 luokat, h/oppilas
- Liite 4. Peruskoulun kokonaistuntimäärä 1-9 luokat, h/oppilas-tiedon mukainen ryhmittely
- Liite 5. Oulun läänin lukioiden oppilasmäärät tilastollisen kuntaryhmittelyn mukaan
- Liite 6. Perusopetuksessa opetuksen osuus kokonaiskustannuksista
- Liite 7. Perusopetuksen kustannukset asukasta kohden 2000-2004
- Liite 8. Perusopetuksen kustannukset oppilasta kohden 2000-2004
- Liite 9. Vuosina 2001-2004 peruskouluja lakkauttaneet, yhdistäneet tai rekisteristä poistaneet kunnat, koulujen lukumäärä ja kustannusten muutos, kustannukset / oppilas muutos vuosien 2000 ja 2004 välillä (koko oppilasmäärä, painotettu)
- Liite 10. Vuosina 2001-2004 peruskouluja lakkauttaneet, yhdistäneet tai rekisteristä poistaneet kunnat, koulujen lukumäärä ja kustannusten muutos, kustannukset / asukas muutos vuosien 2000 ja 2004 välillä
- Liite 11. Kuntien asukasluku seutukunnittain 2000-2004
- Liite 12. Yleisopetukseen integroitujen erityisoppilaiden määrä ja osuus kaikista oppilaista, yleisopetuksen tuntien määrä oppilasta kohden sekä koulunkäynti- ja kouluavustajien lukumäärä kunnittain 2000 ja 2004
- Liite 13. 1-6 luokkien opetusryhmien keskikoko 20.9. tietojen perusteella
- Liite 14. 7-9 luokkien opetusryhmien keskikoko 20.9. tietojen perusteella
- Liite 15. Perusopetuksen päätoimisten opettajien ja koulunkäynti- / kouluavustajien lukumäärän muutos (lkm ja %) vuosien 2000 ja 2004 välillä
- Liite 16. Keskeyttäneiden osuus (%) kaikista lukion opiskelijoista 2001-2004
- Liite 17. Lukiokoulutuksessa opetuksen osuus kokonaiskustannuksista
- Liite 18. Perusopetus: laskennallisen yksikköhinnan osuus (%) kustannuksista / oppilas Kunnat 2000-2004 keskiarvon mukaisessa järjestyksessä

Liite 1. Peruskoulun perusopetuksen ja erityisopetuksen oppilasmäärä yhteensä 2000-2004

Kunta	1-9 luokkien oppilasmäärä yhteensä*					oppilaiden lkm muutos 2000-2004	kouluverkon muutokset** 2000-2004	
	2000	2001	2002	2003	2004	%	lkm	%
OULUN LÄÄNI	58 318	58 055	57 853	57 590	57 100	-2,1	-36	-8,4
Kaupunkimaiset kunnat	23 253	26 305	26 557	26 626	26 670	14,7	-1	-1,0
Haukipudas	2 374	2 385	2 540	2 525	2 573	8,4	0	0,0
Kajaani	3 995	4 019	3 944	3 882	3 791	-5,1	0	0,0
Kempele	1 955	2 015	2 058	2 093	2 129	8,9	0	0,0
Kiiminki	1 635	1 670	1 677	1 712	1 771	8,3	0	0,0
Oulu	11 451	11 844	12 050	12 144	12 147	6,1	-1	-2,4
Oulunsalo	1 412	1 448	1 486	1 519	1 561	10,5	0	0,0
Raahen	3 017	2 923	2 803	2 750	2 699	-10,5	0	0,0
Taajaan asutut kunnat	14 024	14 165	13 978	13 830	13 575	-3,2	-12	-9,4
Haapajärvi	1 152	1 139	1 166	1 177	1 167	1,3	0	0,0
Haapavesi	1 244	1 218	1 217	1 217	1 181	-5,1	-1	-9,1
Ii	1 027	989	988	978	956	-6,9	0	0,0
Kalajoki	1 266	1 242	1 220	1 209	1 194	-5,7	-3	-20,0
Kuhmo	1 339	1 301	1 211	1 221	1 165	-13,0	-2	-18,2
Kuusamo	2 614	2 636	2 588	2 479	2 397	-8,3	-4	-16,0
Muhos	1 230	1 185	1 172	1 161	1 161	-5,6	0	0,0
Nivala	1 625	1 569	1 521	1 486	1 479	-9,0	-1	-6,3
Oulainen	1 097	1 096	1 113	1 128	1 115	1,6	0	0,0
Ylivieska	1 818	1 791	1 782	1 775	1 761	-3,1	-1	-7,7
Maaseutumaiset kunnat	21 042	17 585	17 319	17 134	16 855	-19,9	-23	-11,6
Alavieska	422	419	426	428	426	0,9	0	0,0
Hailuoto	84	82	81	86	92	9,3	0	0,0
Hyrnsalmi	470	432	412	400	375	-20,1	0	0,0
Kestilä	266	256	254	243	235	-11,4	-4	-80,0
Kuivaniemi	308	300	292	290	291	-5,5	0	0,0
Kärsämäki	489	491	486	471	451	-7,8	0	0,0
Liminka	983	1 008	1 040	1 097	1 149	16,9	0	0,0
Lumijoki	202	244	264	270	279	37,8	0	0,0
Merijärvi	248	243	236	230	213	-14,1	0	0,0
Paltamo	538	512	511	501	491	-8,8	-1	-20,0
Piippola	119	119	113	111	108	-9,4	0	0,0
Pudasjärvi	1 441	1 394	1 348	1 298	1 249	-13,3	0	0,0
Pulkkila	332	308	280	260	250	-24,7	0	0,0
Puolanka	431	405	384	377	366	-15,1	0	0,0
Pyhäjoki	503	490	473	463	449	-10,7	0	0,0
Pyhäjärvi	807	779	771	751	736	-8,8	-1	-10,0
Pyhäntä	359	352	346	361	339	-5,5	-1	-25,0
Rantsila	317	304	293	272	256	-19,3	0	0,0
Reisjärvi	500	479	467	455	434	-13,3	-1	-11,1
Ristijärvi	218	206	201	192	175	-19,8	-1	-33,3
Ruukki	812	742	731	717	705	-13,1	-1	-14,3
Sievi	827	838	851	874	875	5,9	0	0,0
Siikajoki	257	255	234	229	224	-13,1	0	0,0
Sotkamo	1 336	1 298	1 261	1 249	1 237	-7,4	-2	-15,4
Suomussalmi	1 256	1 162	1 112	1 080	1 060	-15,6	-1	-8,3
Taivalkoski	832	791	778	767	762	-8,4	-2	-28,6
Tyrnävä	751	785	863	888	911	21,4	0	0,0
Utajärvi	487	479	442	442	451	-7,5	-2	-33,3
Vaala	518	513	511	497	470	-9,2	-3	-37,5
Vihanti	540	517	491	494	499	-7,6	0	0,0
Vuolijoki	378	382	377	377	357	-5,6	0	0,0
Yli-Ii	446	441	426	410	413	-7,5	-3	-50,0
Ylikiminki	593	561	564	554	530	-10,6	0	0,0

*painotettu oppilasmäärä, sisältää myös luokkamuotoisen erityisopetuksen oppilaiden lukumäärän (ei sis. yksityisten eikä valtion omistamien koulujen oppilaita)

**Kouluverkkotiedot Tilastokeskuksen Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset-teoksista.

Oppilaitoksiin sisältyvät myös yksityiset ja valtion omistamat koulut, mutta ei peruskouluasteen erityiskouluja.

Liite 2. Kuljetusoppilaiden osuus (%) perusopetuksen oppilaista vuosina 2000-2004

Kunta	2000	2001	2002	2003	2004	muutos %-yksikköä
OULUN LÄÄNI	25,6	25,8	26,0	25,3	25,0	-0,6
Kaupunkimaiset kunnat	13,8	14,5	14,9	13,7	14,2	0,4
Haukipudas	13,6	13,7	11,2	11,5	12,5	-1,2
Kajaani	16,8	16,9	15,7	15,2	15,2	-1,6
Kempele	11,2	10,7	10,7	9,9	10,4	-0,8
Kiiminki	27,5	23,5	28,5	25,7	28,5	1,0
Oulu	14,0	14,5	15,3	13,2	13,5	-0,6
Oulunsalo	9,8	9,7	9,8	11,1	10,5	0,8
Raahe	12,6	11,4	13,5	12,4	13,7	1,1
Taajaan asutut kunnat	29,3	28,7	27,3	27,9	28,3	-0,9
Haapajärvi	28,1	29,0	29,8	29,1	28,7	0,6
Haapavesi	34,2	34,8	37,1	35,3	35,1	1,0
Ilveskos	24,4	27,8	23,3	23,7	tieto puuttuu	2004 tieto puuttuu
Kalajoki	19,9	21,1	20,5	20,4	24,5	4,6
Kuhmo	39,6	34,9	22,9	33,7	32,4	-7,2
Kuusamo	40,2	37,8	38,5	38,3	38,1	-2,1
Muhos	22,4	34,9	36,9	27,7	25,7	3,3
Nivala	29,6	28,4	27,3	26,3	27,1	-2,4
Oulainen	24,8	18,8	24,3	22,3	25,1	0,3
Ylivieska	14,5	22,0	14,5	16,1	15,0	0,5
Maaseutumaiset kunnat	33,7	39,6	41,3	41,2	39,7	5,9
Alavieska	32,5	26,3	28,6	27,3	25,6	-6,8
Hailuoto	19,3	17,0	17,2	15,1	15,2	-4,1
Hyrnsalmi	43,1	42,9	43,0	43,0	44,8	1,6
Kestilä	39,0	40,2	40,6	43,2	45,9	6,9
Kuivaniemi	51,1	40,3	37,7	41,0	36,4	-14,7
Kärsämäki	46,2	49,3	50,2	53,7	47,3	1,0
Liminka	23,1	21,4	22,1	18,6	19,4	-3,7
Lumijoki	27,7	30,0	29,9	22,9	21,9	-5,8
Merijärvi	36,3	33,0	33,9	37,8	36,1	-0,2
Paltamo	37,8	45,1	43,4	38,9	41,4	3,6
Piippola	16,4	18,5	22,2	17,2	25,9	9,6
Pudasjärvi	42,1	42,0	41,6	41,4	34,4	-7,7
Pulkkila	45,5	38,6	37,1	40,4	39,2	-6,2
Puolanka	45,0	50,2	48,1	45,9	44,2	-0,7
Pyhäjoki	32,3	28,2	25,6	25,1	26,1	-6,2
Pyhäjärvi	45,9	40,9	42,3	45,0	44,7	-1,2
Pyhäntä	27,0	29,8	26,8	26,6	25,7	-1,4
Rantsila	42,0	36,2	39,6	42,7	47,7	5,7
Reisjärvi	32,8	40,5	44,7	50,1	49,6	16,8
Ristijärvi	47,8	45,1	46,8	46,3	51,4	3,6
Ruukki	46,1	32,5	49,0	47,2	47,1	1,0
Sievi	38,6	35,7	34,5	33,1	31,6	-7,0
Siikajoki	31,3	32,2	38,8	34,5	30,4	-0,9
Sotkamo	49,8	48,3	47,6	47,9	45,4	-4,4
Suomussalmi	20,6	48,4	45,7	41,4	41,1	20,6
Taivalkoski	48,6	45,1	48,5	53,3	49,9	1,3
Tyrnävä	31,4	37,5	35,8	35,6	35,0	3,6
Utajärvi	44,0	44,5	51,6	52,0	46,2	2,2
Vaala	37,8	33,5	51,8	55,8	52,8	15,0
Vihanti	34,8	34,3	35,3	38,1	37,3	2,5
Vuolijoki	54,5	54,0	59,2	62,4	54,4	-0,2
Yli-Ii	51,3	41,3	53,3	60,5	56,0	4,6
Ylikiiminki	54,7	52,6	50,7	47,3	53,7	-1,0

Liite 3. Peruskoulun kokonaistuntimäärä 1-9 luokat, h / oppilas

Luokkamutoisen erityisopetuksen tunnit eivät sisälly lukuihin

Kunta	2000*	2001	2002	2003	2004	muutos (%) 2000->2004
OULUN LÄÄNI	1,62	1,62	1,64	1,66	1,67	3,3
Kaupunkimaiset kunnat	1,50	1,51	1,56	1,58	1,59	6,0
Haukipudas	1,58	1,66	1,70	1,64	1,67	5,7
Kajaani	1,44	1,46	1,57	1,65	1,58	9,7
Kempele	1,49	1,49	1,56	1,55	1,57	5,6
Kiiminki	1,52	1,52	1,57	1,64	1,70	12,5
Oulu	1,48	1,48	1,52	1,53	1,56	5,4
Oulunsalo	1,40	1,44	1,48	1,50	1,51	7,9
Raahе	1,63	1,64	1,66	1,67	1,63	0,0
Taajaan asutut kunnat	1,69	1,69	1,66	1,69	1,72	2,2
Haapajärvi	2,09	1,85	1,83	1,83	1,85	-11,3
Haapavesi	1,64	1,70	1,68	1,69	1,72	5,1
Ii	1,53	1,52	1,54	1,56	tieto puuttuu	2004 tieto puuttuu
Kalajoki	1,76	1,81	1,85	1,86	1,79	1,4
Kuhmo	1,86	1,89	1,37	1,75	1,71	-8,2
Kuusamo	1,58	1,61	1,60	1,64	1,73	9,2
Muhos	1,56	1,62	1,75	1,57	1,56	0,4
Nivala	1,66	1,68	1,70	1,75	1,74	5,2
Oulainen	1,66	1,62	1,61	1,60	1,64	-1,4
Ylivieska	1,64	1,67	1,67	1,69	1,73	5,8
Maaseutumaiset kunnat	1,74	1,71	1,74	1,76	1,76	1,6
Alavieska	1,82	1,85	1,82	1,77	1,77	-2,9
Hailuoto	2,46	2,47	2,42	2,26	2,15	-12,5
Hyrnsalmi	1,79	1,85	1,95	1,90	1,86	4,2
Kestilä	1,93	1,99	2,02	2,08	1,97	2,2
Kuivaniemi	1,85	1,88	1,92	2,01	2,02	8,7
Kärsämäki	2,47	1,82	1,83	1,86	1,87	-24,4
Liminka	1,52	1,46	1,55	1,60	1,61	5,7
Lumijoki	1,42	1,49	1,67	1,66	1,60	12,6
Merijärvi	1,77	1,85	1,93	1,99	2,10	18,9
Paltamo	1,56	1,72	1,67	1,59	1,67	7,0
Piippola	1,39	1,39	1,47	1,51	1,62	16,5
Pudasjärvi	1,67	1,77	1,73	1,81	1,82	8,9
PulkkiIa	1,69	1,71	1,75	1,82	1,88	11,4
Puolanka	1,70	1,79	1,82	1,77	1,77	4,3
Pyhäjoki	1,69	1,71	1,77	1,74	1,76	4,0
Pyhäjärvi	1,83	1,72	1,83	1,78	1,82	-0,5
Pyhäntä	1,78	1,79	1,75	1,78	1,87	5,1
Rantsila	2,28	2,04	1,98	1,99	2,01	-12,1
Reisjärvi	1,80	1,81	1,85	1,97	2,12	17,6
Ristijärvi	1,73	1,81	1,85	1,92	1,88	8,8
Ruukki	1,51	1,69	1,75	1,73	1,65	9,1
Sievi	1,58	1,61	1,62	1,62	1,60	1,3
Siikajoki	1,82	1,84	1,95	2,05	2,20	20,8
Sotkamo	1,62	1,67	1,72	1,72	1,70	4,9
Suomussalmi	2,17	1,64	1,72	1,74	1,77	-18,5
Taivalkoski	1,67	1,68	1,62	1,74	1,72	2,5
Tyrnävä	1,59	1,56	1,49	1,53	1,63	2,8
Utajärvi	1,64	1,63	1,73	1,67	1,72	5,0
Vaala	1,80	1,76	2,06	2,07	1,86	2,9
Vihanti	1,68	1,68	1,74	1,75	1,70	1,7
Vuolijoki	1,55	1,55	1,57	1,60	1,70	9,5
Yli-Ii	1,62	1,77	1,77	1,64	1,57	-2,9
Ylikiminki	1,61	1,66	1,72	1,77	1,82	12,4

*vuosi 2000 h/oppilas laskettu tunnit vt 2000/painotettu oppilasmäärä 2000, koska 1999-2000 lukuvuoden tuntimäärää ei tiedossa, muina vuosina laskettu: h/oppilas painotettuna

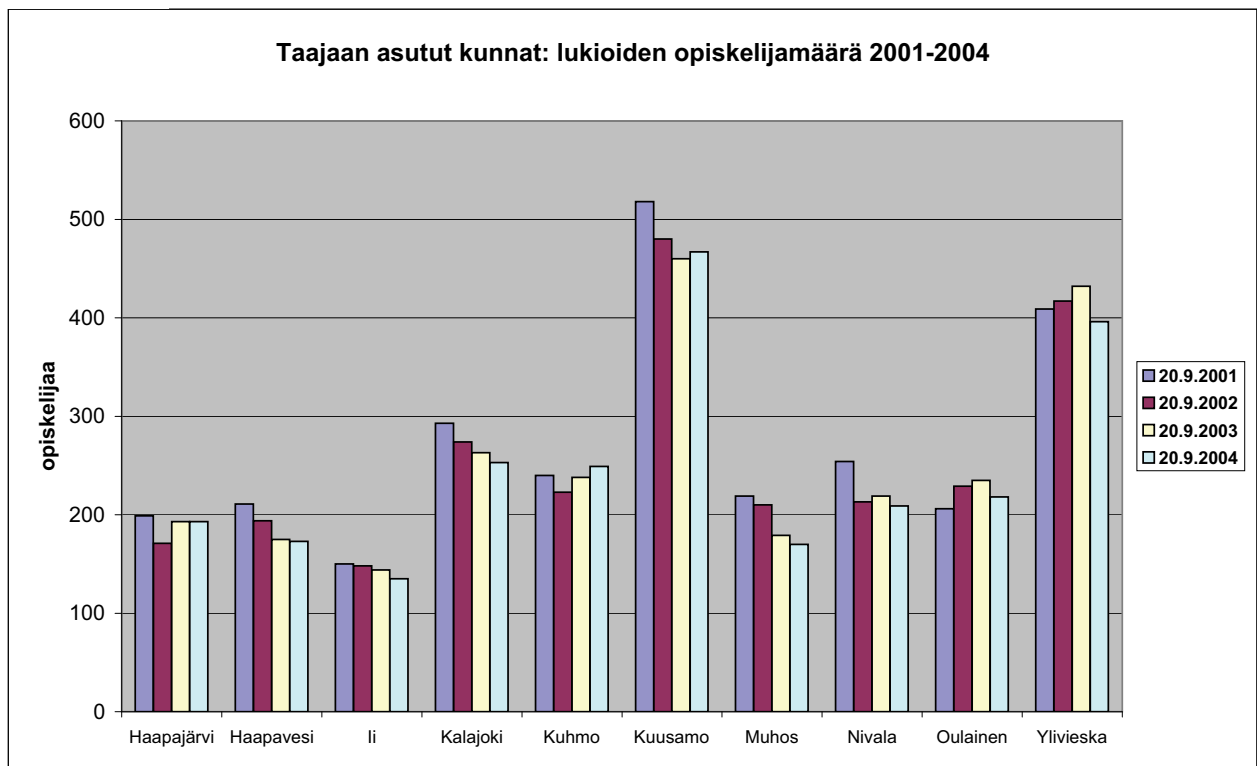
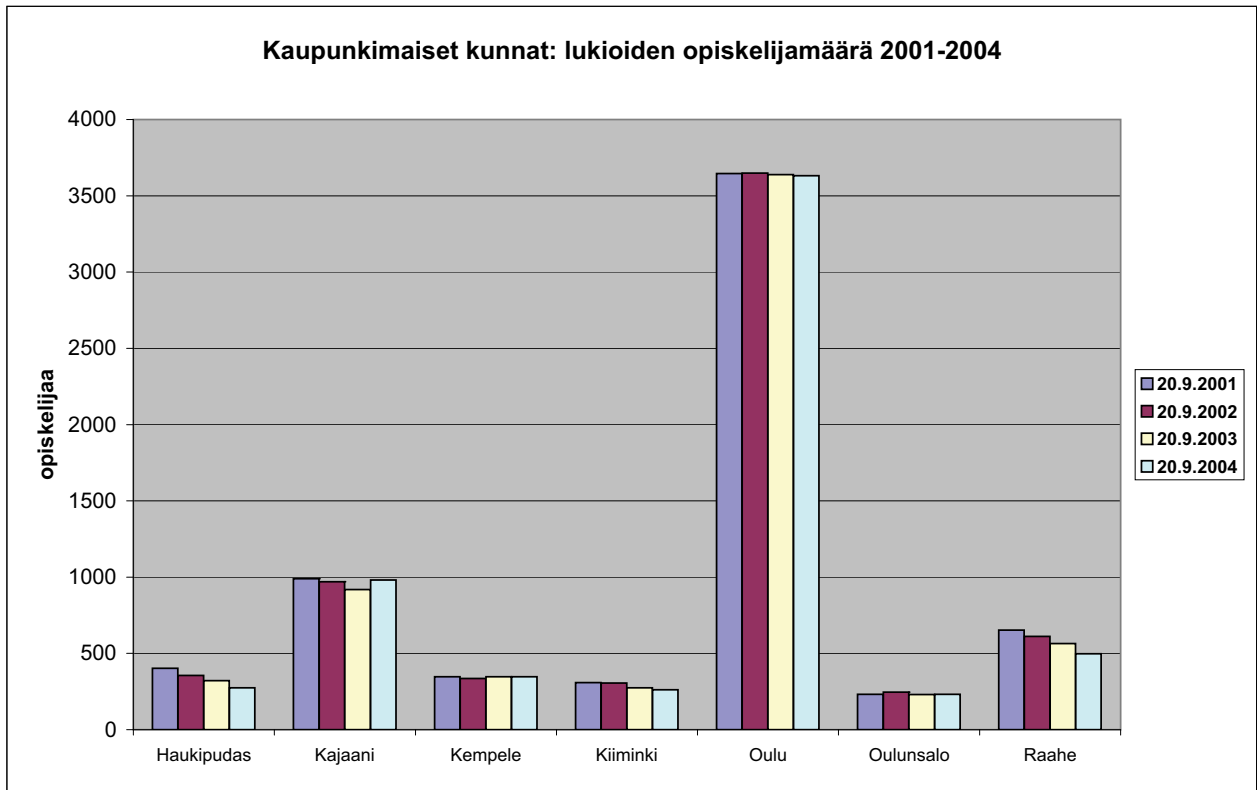
Liite 4. Peruskoulun kokonaistuntimäärä 1-9 luokat, h / oppilas-tiedon mukainen ryhmittely
ryhmät 1-5 (1=ylin viidennes, ts. eniten h/oppilas; 5=alin viidennes, ts. vähiten h/oppilas)

Luokkamuotoisen erityisopetuksen tunnit eivät sisälly lukuihin

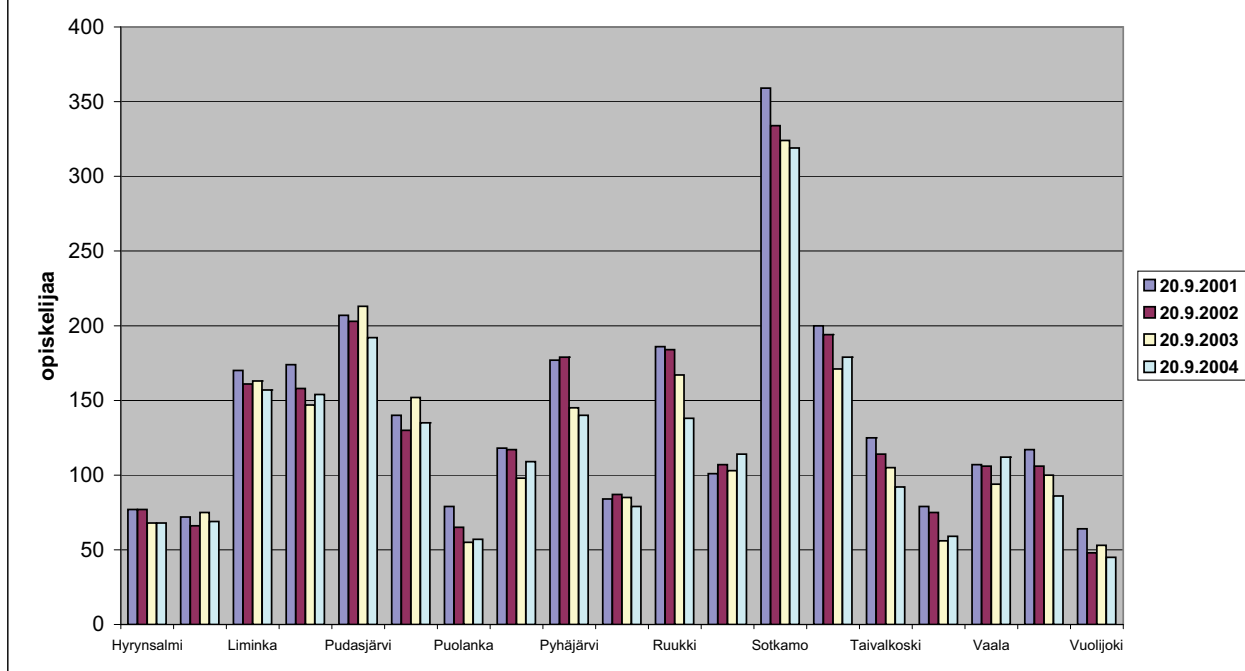
Kunta	2000*	2001	2002	2003	2004
OULUN LÄÄNI	3	3	3	3	3
Kaupunkimaiset kunnat	5	5	4	4	5
Haukipudas	4	4	3	4	4
Kajaani	5	5	5	4	5
Kempele	5	5	5	5	5
Kiiminki	5	5	4	4	4
Oulu	5	5	5	5	5
Oulunsalo	5	5	5	5	5
Raahe	3	4	4	4	4
Taajaan asutut kunnat	3	3	4	4	3
Haapajärvi	1	1	2	2	2
Haapavesi	3	3	4	3	3
Ii	5	5	5	5	2004 tieto puuttuu
Kalajoki	2	2	2	2	2
Kuhmo	1	1	5	3	3
Kuusamo	4	4	4	4	3
Muhos	4	4	2	5	5
Nivala	3	3	3	3	3
Oulainen	3	4	4	5	4
Ylivieska	3	3	4	3	3
Maaseutumaiset kunnat	3	3	3	3	3
Alavieska	2	1	2	2	3
Hailuoto	1	1	1	1	1
Hyrnsalmi	2	1	1	1	2
Kestilä	1	1	1	1	1
Kuivaniemi	1	1	1	1	1
Kärsämäki	1	2	2	2	2
Liminka	5	5	5	4	5
Lumijoki	5	5	4	4	5
Merijärvi	2	1	1	1	1
Paltamo	4	2	4	5	4
Piippola	5	5	5	5	4
Pudasjärvi	3	2	3	2	2
Pulkkila	3	3	3	2	1
Puolanka	2	2	2	2	2
Pyhäjoki	2	3	2	3	3
Pyhäjärvi	1	3	2	2	2
Pyhäntä	2	2	3	2	1
Rantsila	1	1	1	1	1
Reisjärvi	2	2	1	1	1
Ristijärvi	2	2	1	1	1
Ruukki	5	3	2	3	4
Sievi	4	4	4	4	5
Siijakajoki	1	1	1	1	1
Sotkamo	4	3	3	3	4
Suomussalmi	1	4	3	3	2
Taivalkoski	3	3	4	3	3
Tyrnävä	4	4	5	5	4
Utajärvi	3	4	3	4	3
Vaala	2	2	1	1	2
Vihanti	3	3	3	3	3
Vuolijoki	4	5	5	5	4
Yli-Ii	4	2	2	4	5
Ylikiminki	4	4	3	2	2

*vuosi 2000 h/oppilas laskettu tunnit vt 2000/painotettu oppilasmäärä 2000, koska 1999-2000 lukuvuoden tuntimäärää ei tiedossa, muina vuosina laskettu: h/oppilas painotettuna

Liite 5. Oulun läänin lukioiden oppilasmäärät tilastollisen kuntaryhmyksen mukaan

Maaseutumaiset kunnat: lukioiden opiskelijamäärä 2001-2004

Liite 6. Perusopetuksessa opetuksen osuus kokonaiskustannuksista

Kunta	2000	2001	2002	2003	2004
OULUN LÄÄNI	61,5	61,2	59,8	60,6	59,8
Kaupunkimaiset kunnat	62,9	62,8	58,8	62,0	60,0
Haukipudas	68,0	64,4	46,7	67,6	60,7
Kajaani	63,4	58,5	63,2	59,4	58,5
Kempele	65,6	67,0	66,0	68,0	65,6
Kiiminki	63,2	60,9	58,2	61,2	59,1
Oulu	60,9	61,8	57,3	60,2	58,2
Oulunsalo	65,1	60,3	62,1	60,6	61,1
Raahе	63,8	72,0	64,1	65,2	65,6
Taajaan asutut kunnat	63,3	63,3	63,1	62,5	62,6
Haapajärvi	64,9	64,3	62,9	62,7	59,8
Haapavesi	60,5	60,8	64,3	61,2	62,7
Ii	60,5	63,0	62,5	60,3	tieto puuttuu
Kalajoki	61,6	59,7	62,8	62,7	63,4
Kuhmo	61,8	64,0	64,5	62,9	63,2
Kuusamo	66,6	66,3	62,9	62,6	60,2
Muhos	56,3	55,5	59,5	57,5	57,7
Nivala	62,6	61,2	62,0	65,2	64,5
Oulainen	66,2	62,8	64,1	62,9	63,2
Ylivieska	68,2	70,3	65,4	64,8	68,8
Maaseutumaiset kunnat	58,4	57,6	58,9	57,4	57,8
Alavieska	61,5	59,1	59,0	57,6	57,4
Hailuoto	61,7	62,6	63,9	62,3	58,4
Hyrnsalmi	52,7	57,0	59,9	59,6	57,6
Kestilä	59,8	60,8	58,6	59,1	62,4
Kuivaniemi	56,2	62,5	62,9	63,1	62,4
Kärsämäki	62,7	65,1	64,4	61,6	61,4
Liminka	64,0	60,1	61,6	62,4	61,7
Lumijoki	53,0	54,9	59,8	55,8	55,3
Merijärvi	67,1	63,9	78,8	68,1	73,3
Paltamo	58,6	59,1	54,7	50,5	54,3
Piippola	42,6	44,7	44,3	43,9	43,1
Pudasjärvi	57,8	50,9	53,3	52,3	52,1
Pulkkila	60,9	59,3	61,2	61,6	59,7
Puolanka	63,9	65,2	61,9	60,0	57,2
Pyhäjoki	57,6	56,6	61,3	61,3	58,2
Pyhäjärvi	56,9	55,7	56,8	56,2	56,8
Pyhäntä	61,4	62,8	61,9	55,9	58,4
Rantsila	52,8	54,9	53,8	53,5	53,6
Reisjärvi	60,4	50,4	51,3	52,3	52,1
Ristijärvi	69,5	60,4	56,2	57,1	57,1
Ruukki	57,2	57,1	57,5	58,2	57,5
Sievi	57,1	58,3	58,0	57,5	61,8
Siikajoki	61,0	52,8	57,5	55,6	56,6
Sotkamo	54,9	61,4	60,5	61,4	60,3
Suomussalmi	51,4	52,4	58,4	52,4	57,1
Taivalkoski	60,5	56,8	61,2	52,2	56,4
Tyrnävä	62,7	59,0	55,5	57,7	54,4
Utajärvi	62,2	64,1	67,6	67,0	69,0
Vaala	59,3	58,2	52,5	52,8	52,0
Vihanti	60,5	57,8	60,0	62,4	66,7
Vuolijoki	56,8	61,8	67,8	62,1	58,6
Yli-Ii	59,3	53,5	67,1	61,9	58,1
Ylikiiminki	61,1	58,9	55,4	55,4	56,2

Liite 7. Perusopetuksen kustannukset asukasta kohden 2000-2004

Kunta	Perusopetuksen kokonaiskustannukset €/asukas*					kokonais- kustannusten muutos (%)
	2000	2001	2002	2003	2004	00->04
OULUN LÄÄNI	628	656	685	696	697	11,0
Kaupunkimaiset kunnat	517	557	599	601	608	17,6
Haukipudas	651	699	800	787	836	28,3
Kajaani	521	575	551	592	611	17,2
Kempele	683	671	726	785	750	9,8
Kiiminki	740	779	836	814	871	17,7
Oulu	433	482	531	520	520	20,1
Oulunsalo	663	749	772	793	808	22,0
Raahe	612	593	647	640	628	2,6
Taajaan asutut kunnat	694	711	725	740	737	6,2
Haapajärvi	680	679	736	742	759	11,7
Haapavesi	738	763	756	789	788	6,8
Ii	730	755	766	780	tieto puuttuu	ei 2004 tietoa
Kalajoki	684	717	714	721	712	4,1
Kuhmo	752	735	724	740	747	-0,6
Kuusamo	775	786	808	805	820	5,9
Muhos	730	788	761	755	758	3,9
Nivala	684	710	737	737	726	6,2
Oulainen	583	620	638	671	685	17,4
Ylivieska	568	568	598	650	625	9,9
Maaseutumaiset kunnat	772	788	811	838	835	8,3
Alavieska	717	763	796	853	867	20,9
Hailuoto	729	741	738	739	746	2,3
Hyrnsalmi	687	813	899	896	903	31,4
Kestilä	808	824	827	808	779	-3,6
Kuivaniemi	962	896	921	943	944	-1,9
Kärsämäki	757	782	808	836	820	8,4
Liminka	694	776	812	843	894	28,8
Lumijoki	554	665	699	820	888	60,4
Merijärvi	736	831	880	925	879	19,4
Paltamo	670	734	745	771	705	5,3
Piippola	391	412	410	395	409	4,7
Pudasjärvi	874	871	863	929	964	10,3
Pulkkila	882	907	872	842	873	-1,1
Puolanka	711	711	716	678	694	-2,4
Pyhäjoki	724	719	746	741	770	6,3
Pyhäjärvi	699	695	727	720	721	3,1
Pyhäntä	899	948	1 013	1 121	1 094	21,8
Rantsila	964	1 035	1 053	986	972	0,8
Reisjärvi	754	854	863	895	921	22,1
Ristijärvi	753	759	768	768	769	2,2
Ruukki	864	854	850	883	870	0,7
Sievi	811	826	852	886	840	3,6
Siikajoki	951	1 119	1 057	1 127	1 181	24,2
Sotkamo	684	693	725	715	701	2,5
Suomussalmi	725	686	726	736	734	1,2
Taivalkoski	898	885	888	1 003	930	3,6
Tyrnävä	783	780	890	944	898	14,7
Utajärvi	839	810	811	842	818	-2,4
Vaala	777	756	724	751	785	1,1
Vihanti	747	743	732	791	771	3,2
Vuolijoki	725	742	778	844	853	17,6
Yli-Ii	1 031	1 038	1 044	1 069	987	-4,3
Ylikkiiminki	836	915	981	985	1 035	23,8

*Ei sisällä esiopetuksen kustannuksia

Liite 8. Perusopetuksen kustannukset oppilasta kohden 2000-2004

Kunta	Perusopetuksen kokonaiskustannukset €/oppilas*					kokonais- kustannusten muutos (%)
	2000	2001	2002	2003	2004	00->04
OULUN LÄÄNI	4 909	5 141	5 404	5 526	5 621	14,5
Kaupunkimaiset kunnat	4 527	4 806	5 194	5 253	5 366	18,5
Haukipudas	4 257	4 621	5 073	5 112	5 550	30,4
Kajaani	4 614	5 163	5 010	5 466	5 751	24,6
Kempele	4 387	4 181	4 540	4 963	4 806	9,5
Kiiminki	4 452	4 874	5 382	5 288	5 606	25,9
Oulu	4 789	4 914	5 437	5 334	5 392	12,6
Oulunsalo	3 846	4 238	4 374	4 541	4 618	20,1
Raahe	4 696	4 702	5 315	5 311	5 257	11,9
Taajaan asutut kunnat	4 892	5 064	5 211	5 353	5 451	11,4
Haapajärvi	4 837	4 908	5 162	5 142	5 255	8,6
Haapavesi	4 790	4 999	4 905	5 090	5 215	8,9
Ii	4 648	4 814	4 955	5 113	tieto puuttuu	ei 2004 tietoa
Kalajoki	4 940	5 270	5 327	5 397	5 418	9,7
Kuhmo	6 369	6 309	6 546	6 526	6 818	7,1
Kuusamo	5 301	5 285	5 502	5 711	5 953	12,3
Muhos	4 860	5 187	5 145	5 148	5 205	7,1
Nivala	4 694	5 011	5 344	5 415	5 355	14,1
Oulainen	4 387	4 638	4 694	4 890	5 040	14,9
Ylivieska	4 049	4 201	4 439	4 843	4 680	15,6
Maaseutumaiset kunnat	5 467	5 705	5 883	6 092	6 150	12,5
Alavieska	5 083	5 352	5 422	5 773	5 891	15,9
Hailuoto	8 507	8 707	8 809	8 302	7 935	-6,7
Hyrnsalmi	5 460	6 562	7 354	7 392	7 721	41,4
Kestilä	5 574	5 775	5 837	5 727	5 680	1,9
Kuivaniemi	6 839	6 373	6 646	6 737	6 601	-3,5
Kärsämäki	5 015	5 114	5 243	5 510	5 655	12,8
Liminka	4 003	4 417	4 614	4 754	5 040	25,9
Lumijoki	4 603	4 601	4 606	5 279	5 628	22,3
Merijärvi	4 147	4 696	4 989	5 367	5 411	30,5
Paltamo	5 973	6 336	6 334	6 492	6 065	1,5
Piippola	4 666	4 852	5 027	4 999	5 223	11,9
Pudasjärvi	6 220	6 273	6 341	7 006	7 375	18,6
Pulkki	4 899	5 310	5 449	5 675	6 017	22,8
Puolanka	6 517	6 756	6 900	6 486	6 741	3,4
Pyhäjoki	5 330	5 308	5 624	5 729	6 094	14,3
Pyhäjärvi	5 835	6 003	6 081	6 181	6 194	6,1
Pyhäntä	4 906	5 150	5 525	5 778	5 960	21,5
Rantsila	6 395	7 312	7 656	7 641	7 900	23,5
Reisjärvi	5 033	5 836	6 017	6 305	6 720	33,5
Ristijärvi	6 427	6 608	6 683	6 852	7 408	15,3
Ruukki	4 983	5 337	5 391	5 599	5 607	12,5
Sievi	5 019	5 073	5 153	5 257	4 985	-0,7
Siikajoki	5 265	6 239	6 303	6 747	7 170	36,2
Sotkamo	5 760	5 927	6 262	6 159	6 076	5,5
Suomussalmi	6 262	6 494	7 010	7 189	7 186	14,8
Taivalkoski	5 638	5 739	5 745	6 456	6 031	7,0
Tyrnävä	4 458	5 004	5 282	5 577	5 536	24,2
Utajärvi	5 770	5 634	6 038	6 243	5 869	1,7
Vaala	6 326	5 954	5 629	5 888	6 392	1,0
Vihanti	4 974	5 170	5 247	5 537	5 317	6,9
Vuolijoki	5 610	5 491	5 732	6 092	6 316	12,6
Yli-Ii	5 691	5 564	5 741	6 032	5 549	-2,5
Ylikiminki	5 161	5 394	5 729	5 859	6 415	24,3

*Ei sisällä esiopetuksen kustannuksia

Lite 9. Vuosina 2001-2004 peruskouluja lakkauttaneet, yhdistäneet tai rekisteristä poistaneet kunnat, koulujen lukumäärä ja kustannusten muutos
kustannukset / oppilas muutos vuosien 2000 ja 2004 välillä (koko oppilasmäärä, painotettu)

	Vuosina 2001-2004 lakkautettujen koulujen lkm	oppilashuolto:											oppilas- kultjetukset €/kultjetus- oppilas muutos (%)	kiinteistökuust. €/oppilas muutos (%)
		oppilaiden määrän muutos (%)	kultjetus- oppilaiden määrän muutos (%)	kultjetus- oppilaiden osuuden muutos (%-yksikköä)	kokonais- kustannusten (€/oppilas) muutos (%)	Opetus €/oppilas muutos (%)	oppilashuolto yhteensä €/oppilas muutos (%)	oppilas- ruokailu €/oppilas muutos (%)	oppilas- kultjetukset €/oppilas muutos (%)	oppilas- kultjetukset €/kultjetus- oppilas muutos (%)				
OULUN LÄÄNI	38	-3,6	-5,7	-0,6	14,5	10,2	3,4	4,7	6,1	8,5	3,7			
Kaupunkimaiset kunnat	3	12,9	16,2	0,4	18,5	0,0	12,8	-8,9	18,2	14,8	-5,9			
Oulu	3	3,5	-0,6	-0,6	12,6	7,5	30,7	-12,4	24,6	29,7	-11,3			
Taajaan asutut kunnat	12	-9,2	-12,2	-0,9	11,4	0,0	11,5	1,8	26,1	30,4	1,0			
Haapavesi	1	-4,6	-1,9	1,0	8,9	12,9	11,2	7,6	2,6	-0,3	6,5			
Kalajohti	3	-4,6	17,3	4,6	9,7	12,8	8,8	-3,4	-7,2	-24,5	-13,7			
Kuhmo	2	-10,3	-26,7	-7,2	7,1	9,5	79,7	3,1	0,6	23,0	-13,7			
Kuusamo	4	-6,6	-11,4	-2,1	12,3	1,5	-10,6	2,5	-3,1	2,2	18,9			
Nivala	1	-7,2	-14,9	-2,4	14,1	17,4	28,9	10,3	23,1	34,2	18,5			
Ylivieska	1	-1,8	1,9	0,5	15,6	16,6	12,9	0,0	-30,9	-33,4	25,9			
Maaseutumaiset kunnat	23	-18,6	-4,3	5,9	12,5	0,0	24,5	29,6	16,4	-1,0	21,2			
Kestliä	4	-7,4	9,1	6,9	1,9	6,2	72,2	52,8	-3,5	-18,0	119,9			
Paltamo	1	-3,4	5,7	3,6	1,5	-6,0	25,8	64,3	18,2	7,9	-11,6			
Pyhäjärvi	1	-5,3	-7,8	-1,2	6,1	6,1	149,5	10,7	23,3	26,7	9,3			
Pyhäntä	1	-4,6	-9,4	-1,4	21,5	15,4	115,6	0,3	20,1	26,5	6,1			
Reisjärvi	1	-11,2	34,4	16,8	33,5	15,2	37,9	5,8	38,0	-8,8	28,8			
Ristijärvi	1	-23,9	-18,2	3,6	15,3	-5,2	-15,7	24,8	-1,8	-8,7	-1,0			
Ruukki	1	-7,2	-5,1	1,0	12,5	13,2	-3,2	7,5	-5,6	-7,7	-33,1			
Sotkamo	2	-6,9	-15,1	-4,4	5,5	16,0	-2,0	17,5	-13,9	-5,5	16,1			
Suomussalmi	1	-10,6	78,7	20,6	14,8	27,4	20,7	1,4	127,3	13,7	-4,6			
Taivalkoski	2	-8,3	-5,9	1,3	7,0	-0,2	-9,7	14,0	2,5	-0,1	-5,6			
Utajärvi	2	-6,9	-2,3	2,2	1,7	12,7	ei 2000 tietoa	52,5	45,3	38,5	-29,4			
Vaala	3	-7,5	29,2	15,0	1,0	-11,3	-1,8	-24,5	154,6	82,4	-5,5			
Yli-Ii	3	-7,8	0,4	4,6	-2,5	-4,5	-13,0	-23,2	18,9	9,1	-24,4			

Liite 10. Vuosina 2001-2004 peruskouluja lakkauttaneet, yhdistäneet tai rekisteristä poistaneet kunnat, koulujen lukumäärä ja kustannusten muutos
kustannukset / asukas muutos vuosien 2000 ja 2004 välillä

kunta	Vuosina 2001-2004 lakkautettujen koulujen lkm kunnittain	asukasluvun muutos (%)	kokonais- kustannusten muutos (%)	opetuksen kustannusten muutos (%)	oppilashuolto:				oppilas- kuljetukset (€/asukas) muutos (%)	kiinteistökuust. (€/asukas) muutos (%)
					oppilashuolto yhteensä (€/asukas) muutos (%)	oppilasruokailu (€/asukas) muutos (%)	oppilashuolto yhteensä (€/asukas) muutos (%)	oppilashuolto yhteensä (€/asukas) muutos (%)		
OULUN LÄÄNI	38	1,3	11,0	4,8	-1,6	-0,3	1,0	-1,2		
Kaupunkimaiset kunnat	3	4,6	17,6	9,2	21,8	-1,7	27,6	1,5		
Oulu	3	5,4	20,1	8,2	28,4	-14,0	22,4	-12,9		
Taajaan asutut kunnat	12	-1,2	6,2	-2,8	2,5	-6,5	15,9	-7,2		
Haapavesi	1	-2,9	6,8	10,3	9,2	5,6	0,7	4,6		
Kalajoki	3	0,2	4,1	6,2	3,6	-8,0	-11,6	-17,8		
Kuhmo	2	-6,4	-0,6	1,8	72,2	-1,3	-3,6	-17,4		
Kuusamo	4	-3,0	5,9	-4,0	-13,9	-1,3	-6,7	14,5		
Nivala	1	-2,2	6,2	9,3	22,3	4,6	16,8	12,4		
Ylivieska	1	0,7	9,9	12,2	10,1	-2,4	-32,6	22,8		
Maaseutumaiset kunnat	23	-2,8	8,3	6,2	4,2	8,5	-2,5	1,5		
Kestliä	4	-6,2	-3,6	0,3	70,0	50,8	-4,7	-1,2		
Paltamo	1	-4,5	5,3	-10,1	27,3	66,2	19,5	-10,5		
Pyhäjärvi	1	-6,7	3,1	3,7	153,2	12,3	25,1	10,9		
Pyhäntä	1	-4,8	21,8	14,5	116,0	0,5	20,3	6,4		
Reisjärvi	1	-4,5	22,1	4,5	28,3	-1,6	28,3	19,8		
Risijärvi	1	-7,6	2,2	-17,7	-30,6	2,9	-19,1	-18,4		
Ruukki	1	-3,3	0,7	1,7	-7,1	3,1	-9,5	-35,8		
Sotkamo	2	-3,6	2,5	11,5	-5,3	13,5	-16,8	12,2		
Suomussalmi	1	-6,9	1,2	15,4	15,8	-2,7	118,1	-8,4		
Taivalkoski	2	-6,8	3,6	-2,0	-11,2	12,1	0,8	-7,2		
Utajärvi	2	-3,1	-2,4	7,6	ei 2000 tietoa	46,5	39,5	-32,2		
Vaala	3	-7,2	1,1	-13,3	-2,1	-24,8	153,8	-5,8		
Yli-Ii	3	-2,8	-4,3	-9,1	-17,5	-27,3	12,7	-28,3		

Liite 11. Kuntien asukasluku seutukunnittain 2000-2004

seutukunta 1.1.2006	Kunta	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	% muutos 00- >04
Kajaanin	Kajaani	36 088	35 964	35 842	35 713	35 675	-1,1
Kajaanin	Paltamo	4 420	4 348	4 217	4 220	4 219	-4,5
Kajaanin	Ristijärvi	1 796	1 748	1 716	1 686	1 659	-7,6
Kajaanin	Sotkamo	11 106	10 894	10 766	10 715	10 701	-3,6
Kajaanin	Vaala	4 041	3 976	3 894	3 829	3 751	-7,2
Kajaanin	Vuolijoki	2 824	2 775	2 720	2 632	2 643	-6,4
Kajaanin sk yht.		60 275	59 705	59 155	58 795	58 648	-2,7
Kehys-Kainuun	Kuhmo	11 167	10 951	10 767	10 630	10 449	-6,4
Kehys-Kainuun	Hyrnsalmi	3 486	3 371	3 299	3 212	3 148	-9,7
Kehys-Kainuun	Puolanka	3 846	3 706	3 602	3 560	3 472	-9,7
Kehys-Kainuun	Suomussalmi	11 003	10 740	10 548	10 376	10 248	-6,9
Kehys-Kainuun sk yht.		29 502	28 768	28 216	27 778	27 317	-7,4
Koillismaan	Kuusamo	17 729	17 634	17 580	17 394	17 193	-3,0
Koillismaan	Taivalkoski	5 127	5 031	4 940	4 869	4 779	-6,8
Koillismaan sk yht.		22 856	22 665	22 520	22 263	21 972	-3,9
Nivala-Haapajärven	Haapajärvi	8 236	8 179	8 153	8 083	8 013	-2,7
Nivala-Haapajärven	Nivala	11 079	11 022	10 919	10 901	10 839	-2,2
Nivala-Haapajärven	Kärsämäki	3 207	3 154	3 106	3 107	3 091	-3,6
Nivala-Haapajärven	Pyhäjärvi	6 734	6 600	6 445	6 321	6 285	-6,7
Nivala-Haapajärven	Reisjärvi	3 274	3 259	3 206	3 162	3 127	-4,5
Nivala-Haapajärven sk yht.		32 530	32 214	31 829	31 574	31 355	-3,6
Oulun	Haukipudas	15 779	16 096	16 400	16 696	17 090	8,3
Oulun	Kempele	12 551	12 877	13 229	13 633	13 982	11,4
Oulun	Kiiminki	10 453	10 791	11 113	11 400	11 778	12,7
Oulun	Oulu	120 753	123 274	124 588	125 928	127 226	5,4
Oulun	Oulunsalo	8 196	8 426	8 704	8 915	9 192	12,2
Oulun	Muhos	7 799	7 811	7 919	7 969	8 191	5,0
Oulun	Hailuoto	966	972	968	979	986	2,1
Oulun	Liminka	5 735	5 910	6 186	6 475	7 039	22,7
Oulun	Lumijoki	1 686	1 698	1 741	1 767	1 798	6,6
Oulun	Tyrnävä	5 035	5 119	5 248	5 378	5 616	11,5
Oulun sk yht.		188 953	192 974	196 096	199 140	202 898	7,4
Oulunkaaren	li	6 302	6 360	6 409	6 476	6 632	5,2
Oulunkaaren	Kuivaniemi	2 137	2 104	2 072	2 036	2 028	-5,1
Oulunkaaren	Pudasjärvi	10 044	9 907	9 794	9 674	9 561	-4,8
Oulunkaaren	Utajärvi	3 334	3 290	3 279	3 263	3 231	-3,1
Oulunkaaren	Yli-li	2 360	2 342	2 315	2 322	2 295	-2,8
Oulunkaaren	Ylikiiminki	3 310	3 295	3 295	3 288	3 331	0,6
Oulunkaaren sk yht.		27 487	27 298	27 164	27 059	27 078	-1,5
Raahen	Raahe	23 171	23 022	22 822	22 594	22 527	-2,8
Raahen	Pyhäjoki	3 617	3 564	3 578	3 554	3 502	-3,2
Raahen	Ruukki	4 639	4 600	4 546	4 547	4 487	-3,3
Raahen	Siikajoki	1 422	1 397	1 370	1 357	1 343	-5,6
Raahen	Vihanti	3 595	3 518	3 454	3 424	3 380	-6,0
Raahen sk yht.		36 444	36 101	35 770	35 476	35 239	-3,3
Siikalatvan	Haapavesi	7 983	7 894	7 851	7 818	7 753	-2,9
Siikalatvan	Kestilä	1 794	1 789	1 724	1 711	1 683	-6,2
Siikalatvan	Piippola	1 398	1 384	1 401	1 377	1 347	-3,6
Siikalatvan	Pulkkila	1 805	1 782	1 751	1 721	1 680	-6,9
Siikalatvan	Pyhäntä	1 911	1 889	1 861	1 845	1 820	-4,8
Siikalatvan	Rantsila	2 149	2 128	2 108	2 079	2 072	-3,6
Siikalatvan sk yht.		17 040	16 866	16 696	16 551	16 355	-4,0
Ylivieskan	Kalajoki	9 136	9 098	9 042	9 088	9 152	0,2
Ylivieskan	Oulainen	8 203	8 188	8 219	8 198	8 129	-0,9
Ylivieskan	Ylivieska	13 248	13 235	13 220	13 185	13 343	0,7
Ylivieskan	Alavieska	2 940	2 902	2 898	2 891	2 894	-1,6
Ylivieskan	Merijärvi	1 370	1 339	1 336	1 312	1 303	-4,9
Ylivieskan	Sievi	5 151	5 149	5 184	5 194	5 210	1,1
Ylivieskan sk yht.		40 048	39 911	39 899	39 868	40 031	0,0

Liite 12. Yleisopetukseen integroitujen erityisoppilaiden määrä ja osuus kaikista oppilaista, yleisopetuksen tuntien määrä oppilasta kohden sekä koulunkäynti- ja kouluavustajien lukumäärä kunnittain 2000 ja 2004

Kunta	2000				2004			
	yleisopetukseen integroidut (lkm)*	yleisopetukseen integroidut (%)**	Tunnit / oppilas 1-6 lk***	Koulunkäynti- ja kouluavustajat	yleisopetukseen integroidut (lkm)*	yleisopetukseen integroidut (%)**	Tunnit / oppilas 1-6 lk***	Koulunkäynti- ja kouluavustajat
OULUN LÄÄNI	336	0,6	1,48	666	766	1,4	1,53	977
Kaupunkimaiset kunnat	61	0,3	1,34	272	251	0,9	1,44	449
Haukipudas	21	0,9	1,39	11	42	1,6	1,50	55
Kajaani	3	0,1	1,24	62	130	3,4	1,42	32
Kempele	0	0,0	1,31	8	0	0,0	1,43	39
Kiiminki	0	0,0	1,44	7	11	0,6	1,61	36
Oulu	6	0,1	1,33	128	0	0,0	1,42	211
Oulunsalo	0	0,0	1,20	10	15	1,0	1,34	31
Raahe	31	1,1	1,49	46	53	2,0	1,46	45
Taajaan asutut kunnat	77	0,6	1,59	150	165	1,3	1,62	207
Haapajärvi	13	1,1	2,06	12	32	2,7	1,85	17
Haapavesi	0	0,0	1,53	14	2	0,2	1,67	15
Ii	14	1,4	1,39	13	ei 2004 tietoa			
Kalajoki	3	0,2	1,68	15	15	1,3	1,71	12
Kuhmo	4	0,3	1,86	17	18	1,5	1,71	29
Kuusamo	13	0,5	1,42	23	37	1,5	1,54	32
Muhos	4	0,3	1,47	22	18	1,6	1,43	27
Nivala	0	0,0	1,64	10	14	0,9	1,71	26
Oulainen	24	2,2	1,51	5	28	2,5	1,49	22
Ylivieska	2	0,1	1,51	19	1	0,1	1,58	27
Maaseutumaiset kunnat	198	1,0	1,59	244	350	2,1	1,61	321
Alavieska	0	0,0	1,53	7	15	3,5	1,51	6
Hailuoto	0	0,0	1,51	0	1	1,1	1,44	2
Hyrnsalmi	1	0,2	1,61	6	2	0,5	1,59	9
Kestilä	0	0,0	1,63	4	0	0,0	1,62	5
Kuivaniemi	2	0,7	1,61	6	18	6,2	1,70	8
Kärsämäki	10	2,0	2,34	9	11	2,4	1,65	10
Liminka	0	0,0	1,34	11	0	0,0	1,45	15
Lumijoki	5	2,2	1,22	3	9	3,2	1,40	4
Merijärvi	6	2,4	1,33	4	8	3,8	1,67	1
Paltamo	10	2,0	1,32	7	12	2,4	1,47	9
Piippola	0	0,0	1,39	1	5	4,6	1,62	2
Pudasjärvi	10	0,7	1,69	21	78	6,2	1,83	29
Pulkkila	0	0,0	1,48	1	0	0,0	1,76	2
Puolanka	2	0,5	1,45	5	11	3,0	1,54	6
Pyhäjoki	4	0,8	1,48	7	0	0,0	1,62	12
Pyhäjärvi	2	0,3	1,75	15	11	1,5	1,67	15
Pyhäntä	0	0,0	1,52	4	1	0,3	1,59	8
Rantsila	0	0,0	2,42	3	6	2,3	1,79	6
Reisjärvi	3	0,6	1,73	11	0	0,0	2,04	9
Ristijärvi	8	3,5	1,47	6	11	6,3	1,62	3
Ruukki	0	0,0	1,37	10	1	0,1	1,51	20
Sievi	3	0,4	1,49	8	4	0,5	1,53	11
Siikajoki	6	2,3	1,58	9	15	6,7	1,98	8
Sotkamo	18	1,4	1,57	25	16	1,3	1,60	24
Suomussalmi	4	0,3	2,05	9	18	1,7	1,68	15
Taivalkoski	12	1,4	1,57	7	25	3,3	1,63	15
Tyrmävä	7	0,9	1,34	16	23	2,5	1,45	20
Utajärvi	4	0,8	1,52	8	4	0,9	1,54	8
Vaala	4	0,8	1,71	5	31	6,6	1,68	8
Vihanti	0	0,0	1,57	3	0	0,0	1,48	9
Vuolijoki	0	0,0	1,39	4	0	0,0	1,65	4
Yli-Ii	14	3,1	1,48	5	14	3,4	1,31	6
Ylikiiminki	63	11,4	1,45	5	0	0,0	1,73	12

*Erityisoppilaat (EMU + ESY + EHA + muu luokkamuotoinen): yleisopetukseen integroidut (lkm)

**Erityisoppilaat (EMU + ESY + EHA + muu luokkamuotoinen): yleisopetukseen integroidut (%) kaikista oppilaista

***h/oppilas painotettuna, paitsi vuosi 2000 h/oppilas laskettu tunnit vt 2000/painotettu oppilasmäärä 2000, koska lv. 1999-2000 tuntimäärää ei tiedossa

Liite 13. 1-6 luokkien opetusryhmien keskkoko 20.9. tietojen perusteella

Kunta	2000	2001	2002*	2003	2004	keskikoon muutos % 2000->2004
OULUN LÄÄNI	19,7	19,8	19,3	19,1	19,0	-3,5
Kaupunkimaiset kunnat	22,2	22,0	21,4	21,1	20,8	-6,3
Haukipudas	22,5	21,9	21,0	19,7	19,8	-11,6
Kajaani*	21,8	21,4	21,6	20,9	20,1	-7,7
Kempele	24,9	22,9	22,6	22,2	22,3	-10,5
Kiiminki	21,8	20,6	19,5	19,6	19,2	-12,2
Oulu*	22,2	22,6	22,1	21,5	21,0	-5,6
Oulunsalo	26,8	24,1	23,6	24,0	23,5	-12,4
Raaha	19,3	19,6	18,8	19,8	20,4	5,3
Taajaan asutut kunnat	18,1	18,4	17,7	18,0	17,8	-1,3
Haapajärvi	17,0	17,3	17,1	16,6	15,9	-6,4
Haapavesi	17,8	17,6	18,1	18,1	17,8	-0,4
Ii	20,5	19,7	20,4	19,9	ei tietoa	ei 2004 tietoa
Kalajoki	17,4	16,9	16,3	15,9	17,1	-1,7
Kuhmo	15,3	15,7	15,6	16,2	15,6	2,0
Kuusamo	17,5	18,9	19,6	18,4	18,4	5,0
Muhos	18,6	19,4	18,5	19,3	18,3	-1,3
Nivala	18,5	19,1	15,0	17,4	18,3	-0,8
Oulainen	20,4	19,5	20,2	19,6	19,3	-5,2
Ylivieska	19,5	20,1	19,4	19,5	19,1	-1,9
Maaseutumaiset kunnat	18,0	18,2	17,4	17,4	17,4	-3,3
Alavieska	17,5	18,0	18,0	17,2	16,8	-3,8
Hailuoto	18,5	17,0	19,3	21,0	22,3	20,7
Hyrnsalmi	19,5	16,7	15,8	15,5	14,0	-28,1
Kestilä*	14,0	15,5	9,3	15,1	21,8	56,2
Kuivaniemi	18,7	16,9	16,3	14,1	16,0	-14,3
Kärsämäki	17,5	17,8	17,0	17,4	16,7	-4,5
Liminka	23,3	21,1	20,3	20,1	20,1	-13,8
Lumijoki**	22,1	20,6	18,9	19,0	18,3	-17,4
Merijärvi	19,8	18,1	18,3	16,4	16,4	-17,1
Paltamo	17,4	18,5	18,7	19,3	18,7	7,9
Piippola	20,7	18,7	18,8	17,5	18,5	-10,6
Pudasjärvi	16,7	17,3	16,6	15,2	14,9	-11,0
Pulkkila	17,4	18,4	16,5	15,1	15,4	-11,1
Puolanka	18,5	17,8	18,4	18,7	18,2	-1,7
Pyhäjoki	19,0	18,4	17,5	16,7	17,9	-5,8
Pyhäjärvi	15,4	15,9	15,6	17,0	17,4	13,2
Pyhäntä	17,2	17,1	17,8	19,3	16,8	-2,4
Rantsila	14,6	15,3	14,6	14,5	14,9	2,3
Reisjärvi	14,7	15,8	15,5	13,8	13,4	-8,9
Ristijärvi	17,1	15,1	14,6	13,8	17,8	4,4
Ruukki	19,3	18,6	18,6	18,2	20,6	6,6
Sievi	17,1	16,9	16,9	17,3	17,8	3,9
Siikajoki	18,6	17,3	16,3	14,7	13,3	-28,3
Sotkamo*	18,0	17,2	17,8	17,7	18,0	-0,5
Suomussalmi*	17,6	20,0	15,1	16,3	15,8	-10,4
Taivalkoski*	21,1	20,8	15,9	19,1	19,1	-9,3
Tyrnävä	18,2	20,2	20,0	19,6	19,3	5,9
Utajärvi	23,4	17,2	18,4	18,1	17,3	-25,9
Vaala	13,6	18,8	19,2	18,3	16,4	21,0
Vihanti	19,4	17,3	17,5	16,1	17,2	-11,7
Vuolijoki*	24,2	24,0	19,9	26,7	21,7	-10,4
Yli-Ii	18,0	20,1	19,8	21,8	20,5	13,7
Ylikiminki	16,6	17,9	17,0	15,7	16,6	-0,2

*vuosi 2002 ei sis. 1-9 lk koulujen tietoja, koska ne on silloin käsitelty erikseen (pl. Lumijoki, ks.**)

**Lumijoki 2002: kunnan 1-6 lk opetusryhmien keskkooksi on laitettu kunnan 1-9 lk koulun tiedot, koska 1-6 lk kouluja ei kunnassa ole

Liite 14. 7-9 luokkien opetusryhmien keskkoko 20.9. tietojen perusteella

Kunta	2000	2001*	2002**	2003	2004	keskkoon muutos % 2000->2004
OULUN LÄÄNI	18,2	18,4	19,3	19,2	18,3	0,5
Kaupunkimaiset kunnat	19,1	19,4	19,9	20,5	18,7	-1,7
Haukipudas	17,7	16,3	17,3	16,7	16,4	-7,1
Kajaani	18,6	20,8	19,1	19,0	18,7	0,4
Kempele	18,3	17,1	17,5	16,9	17,0	-7,1
Kiiminki	20,7	28,2	19,5	19,1	18,9	-8,8
Oulu	19,8	tieto puuttuu	20,6	24,0	19,7	-0,8
Oulunsalo	20,1	20,6	20,2	20,9	19,6	-2,5
Raahe	17,5	18,4	23,2	18,6	18,5	5,8
Taajaan asutut kunnat	18,4	18,7	20,0	19,4	19,2	4,3
Haapajärvi	16,5	19,4	21,1	21,7	20,4	23,5
Haapavesi	18,4	19,6	21,3	22,2	21,2	14,8
Ii	17,9	18,3	18,7	19,1	tieto puuttuu	2004 tieto puuttuu
Kalajoki	17,8	18,5	18,2	18,7	19,1	7,0
Kuhmo	16,2	19,2	19,8	21,1	20,4	25,7
Kuusamo	17,3	16,6	20,4	17,3	17,1	-1,2
Muhos	20,9	19,7	20,6	19,0	20,3	-2,9
Nivala	19,1	18,5	19,0	18,0	18,3	-4,2
Oulainen	18,7	17,8	20,4	20,1	18,5	-1,1
Ylivieska	22,3	21,7	20,9	20,6	20,6	-7,6
Maaseutumaiset kunnat	16,9	17,3	17,5	17,4	17,0	0,3
Alavieska	14,2	16,0	23,7	22,3	23,2	62,6
Hailuoto	8,8	10,0	8,0	9,3	8,0	-8,9
Hyrnsalmi	16,1	11,9	12,3	11,5	11,1	-31,0
Kestilä***	15,1	14,7	17,3	13,8	15,5	2,6
Kuivaniemi	14,1	13,2	22,0	12,7	14,0	-0,5
Kärsämäki	11,7	17,3	18,0	16,6	17,3	48,6
Liminka	16,3	17,9	16,4	16,7	16,9	3,9
Lumijoki***	23,8	19,8	18,9	17,3	15,8	-33,5
Merijärvi	15,0	12,9	13,1	12,9	11,8	-21,3
Paltamo	14,5	15,9	17,5	18,8	18,0	23,8
Piippola	ei 7-9 lk koulua					
Pudasjärvi	17,3	18,9	18,3	17,9	19,0	9,6
Pulkkila	21,1	20,9	21,7	22,7	19,0	-9,9
Puolanka	15,9	16,4	16,4	17,3	17,8	12,2
Pyhäjoki	16,5	16,5	16,8	17,1	16,8	1,5
Pyhäjärvi	17,6	18,5	17,6	24,6	17,8	1,2
Pyhäntä	17,9	16,3	15,4	14,9	16,4	-8,1
Rantsila	19,3	18,3	17,5	16,0	15,5	-19,5
Reisjärvi	18,9	19,3	17,3	17,1	17,4	-7,7
Ristijärvi	14,4	13,2	13,3	14,4	14,3	-1,1
Ruukki	15,4	18,3	17,9	18,1	16,9	10,1
Sievi	21,8	20,7	20,7	20,4	19,1	-12,5
Siikajoki	14,6	15,3	14,2	14,2	11,3	-22,5
Sotkamo***	18,4	16,9	16,3	16,3	16,9	-8,0
Suomussalmi***	22,3	23,3	21,4	21,6	20,9	-6,3
Taivalkoski***	17,8	20,5	25,0	17,1	18,6	4,8
Tyrnävä	17,9	15,9	16,2	16,1	16,1	-10,3
Utajärvi	16,3	14,6	15,8	16,4	16,0	-1,9
Vaala	18,9	18,3	25,9	24,0	15,7	-16,8
Vihanti	16,8	16,7	17,7	15,9	16,4	-2,2
Vuolijoki***	12,2	16,8	21,3	19,3	19,0	55,3
Yli-Ii	14,5	15,1	23,8	17,8	17,6	21,8
Ylikiminki	17,9	17,6	18,2	17,9	17,5	-2,4

*2001: Oulun tiedot jätetty pois, koska ryhmien määrä puuttuu

vuosi 2002 ei sis. 1-9 lk koulujen tietoja, koska ne on silloin käsitelty erikseen (pl. kunnat, joissa ei ole 7-9 lk koulua, ks.*)

***kunnan 7-9 lk opetusryhmien keskkooksi on laitettu kunnan 1-9 lk koulun tiedot, koska 7-9 lk koulua ei kunnassa ole

Liite 15. Perusopetuksen päätoimisten opettajien ja koulunkäynti- / kouluavustajien lukumäärän muutos (lkm ja %) vuosien 2000 ja 2004 välillä

Kunta	Muutos 2000 -> 2004 lkm		Muutos 2000 -> 2004 %	
	päätoimiset opettajat	koulunkäyntiavustajat, kouluavustajat	päätoimiset opettajat	koulunkäyntiavustajat, kouluavustajat
OULUN LÄÄNI	13	311,2	0,3	46,7
Kaupunkimaiset kunnat	157	177,0	8,6	65,1
Haukipudas	15	44,0	9,3	400,0
Kajaani	4	-30,0	1,4	-48,4
Kempele	20	31,0	15,5	387,5
Kiiiminki	23	29,0	21,9	414,3
Oulu	103	83,0	12,2	64,8
Oulunsalo	11	21,0	12,2	210,0
Raahe	-19	-1,0	-9,0	-2,2
Taajaan asutut kunnat	-127	57,0	-11,9	38,0
Haapajärvi	-6	5,0	-6,5	41,7
Haapavesi	0	1,0	0,0	7,1
li	ei 2004 tietoa			
Kalajoki	-8	-3,0	-8,6	-20,0
Kuhmo	-13	12,0	-12,4	70,6
Kuusamo	-12	9,0	-6,3	39,1
Muhos	-3	5,0	-3,0	22,7
Nivala	-12	16,0	-9,9	160,0
Oulainen	-13	17,0	-14,0	340,0
Ylivieska	8	8,0	6,8	42,1
Maaseutumaiset kunnat	-17	77,2	-1,3	31,7
Alavieska	1	-1,0	3,2	-14,3
Hailuoto	-1	2,0	-11,1	lkm 0 vuonna 2000
Hyrnsalmi	3	3,0	8,8	50,0
Kestilä	-3	1,0	-15,0	25,0
Kuivaniemi	-1	2,0	-3,8	33,3
Kärsämäki	-3	1,0	-8,1	11,1
Liminka	24	4,0	39,3	36,4
Lumijoki	8	1,0	61,5	33,3
Merijärvi	1	-3,0	5,3	-75,0
Paltamo	0	2,0	0,0	28,6
Piippola	-3	1,0	-50,0	100,0
Pudasjärvi	-4	8,0	-3,7	38,1
Pulkkila	-4	1,0	-16,0	100,0
Puolanka	-1	1,4	-2,7	30,4
Pyhäjoki	0	5,0	0,0	71,4
Pyhäjärvi	-9	0,5	-13,1	3,4
Pyhäntä	-1	4,0	-3,6	100,0
Rantsila	-5	3,0	-17,2	100,0
Reisjärvi	-6	-2,0	-14,0	-18,2
Ristijärvi	-6	-2,9	-31,6	-48,3
Ruukki	-7	10,0	-10,8	100,0
Sievi	2	3,0	3,3	37,5
Siikajoki	-1	-1,0	-5,0	-11,1
Sotkamo	-7	-1,0	-6,7	-4,0
Suomussalmi	-4	6,0	-4,3	66,7
Taivalkoski	-7	8,0	-9,9	114,3
Tyrvävä	15	4,0	28,3	25,0
Utajärvi	3	0,0	8,3	0,0
Vaala	-7	3,0	-15,6	60,0
Vihanti	6	6,0	13,6	200,0
Vuolijoki	1	0,0	3,8	0,0
Yli-li	-2	1,2	-6,1	25,0
Ylikiminki	1	7,0	2,6	140,0

Liite 16. Keskeyttäneiden osuus (%) kaikista lukion opiskelijoista 2001-2004

kunta	2001	2002	2003	2004
OULUN LÄÄNI	3,5	4,3	4,1	4,4
Kaupunkimaiset kunnat	2,3	3,7	3,6	4,3
Haukipudas	5,8	8,5	4,5	6,1
Kajaani*	6,5	2,5	3,1	4,9
Kempele	1,7	3,5	1,8	4,6
Kiiminki	2,6	4,6	4,3	5,0
Oulu	0,0	3,6	3,5	3,5
Oulunsalo	5,2	5,1	7,7	7,4
Raahe	5,5	2,7	3,8	5,1
Taajaan asutut kunnat	5,6	5,7	4,6	5,4
Haapajärvi	9,5	11,0	4,4	4,2
Haapavesi	2,9	3,0	2,2	2,9
Ii	7,8	6,7	4,9	0,0
Kalajoki	3,8	3,6	1,5	1,2
Kuhmo	5,2	7,0	7,9	7,0
Kuusamo	8,0	7,3	6,5	8,7
Muhos	4,7	5,8	6,8	6,4
Nivala	3,3	3,5	4,6	6,6
Oulainen	4,0	5,3	1,7	5,3
Ylivieska	5,3	4,2	4,5	5,7
Maaseutumaiset kunnat	4,5	4,4	4,8	4,3
Hyrnsalmi	3,6	3,9	2,8	2,9
Kärsämäki	5,4	5,8	7,2	4,2
Liminka	5,1	1,2	3,8	4,5
Paltamo	1,7	1,8	0,0	0,0
Pudasjärvi	10,1	7,1	8,5	3,0
Pulkkila	13,9	7,1	5,5	12,0
Puolanka	1,4	2,8	6,7	8,8
Pyhäjoki	2,6	7,8	9,7	0,0
Pyhäjärvi	2,9	2,8	4,5	0,7
Reisjärvi	10,2	2,4	3,5	6,1
Ruukki	1,7	4,9	3,4	4,0
Sievi	4,0	2,9	5,7	3,7
Sotkamo	0,8	1,2	3,7	3,8
Suomussalmi	1,9	1,5	8,2	1,7
Taivalkoski	7,2	11,0	3,7	6,2
Utajärvi	2,4	1,3	1,5	10,3
Vaala	0,0	6,6	6,1	1,9
Vihanti	12,1	13,8	6,7	0,0
Vuolijoki	6,3	9,2	0,0	8,2

*Kajaanin lukio sisältää myös aikuislinjan opiskelijat

Liite 17: Lukiokoulutuksessa opetuksen osuus kokonaiskustannuksista

kunta	2001	2002	2003	2004
OULUN LÄÄNI	70,3	70,5	72,0	70,6
Kaupunkimaiset kunnat	69,6	69,3	73,1	70,5
Haukipudas	68,1	53,3	66,6	63,5
Kajaani	67,5	69,8	69,6	70,0
Kempele	71,2	71,0	71,8	69,0
Kiiminki	70,4	69,7	70,1	71,2
Oulu*	69,6	69,6	73,6	70,3
Oulunsalo	65,9	62,6	62,4	64,3
Raahе	74,5	78,2	90,7	82,2
Taajaan asutut kunnat	72,8	73,8	74,4	72,4
Haapajärvi	74,8	68,8	66,3	65,9
Haapavesi	70,0	74,6	75,8	74,1
Ii	71,1	73,9	71,6	tieto puuttuu
Kalajoki	72,2	74,9	75,3	73,3
Kuhmo	78,2	76,4	72,0	72,1
Kuusamo	75,1	77,2	83,0	72,8
Muhos	69,5	70,5	69,7	67,6
Nivala	71,3	71,0	72,0	71,8
Oulainen	69,3	75,5	72,8	75,9
Ylivieska	72,7	71,8	75,3	75,6
Maaseutumaiset kunnat	69,5	70,1	68,1	69,3
Hyrnsalmi	68,3	67,9	70,6	69,7
Kärsämäki	82,8	81,7	74,0	75,2
Liminka	69,3	71,6	71,2	69,8
Paltamo	69,1	58,6	63,6	71,2
Pudasjärvi	63,7	65,5	59,9	67,3
Pulkkila	62,7	61,7	60,4	70,0
Puolanka	77,4	80,7	80,2	79,4
Pyhäjoki	77,2	78,8	61,8	64,4
Pyhäjärvi	75,8	70,5	74,5	76,1
Reisjärvi	61,1	57,9	57,0	60,2
Ruukki	62,6	64,1	66,1	68,3
Sievi	67,5	77,4	69,4	67,2
Sotkamo	67,0	73,5	69,2	65,5
Suomussalmi	63,0	60,9	58,4	58,9
Taivalkoski	71,3	78,2	77,1	67,7
Utajärvi	81,5	84,0	77,0	77,1
Vaala	74,5	72,9	72,9	68,3
Vihanti	78,5	77,4	74,5	86,9
Vuolijoki	77,2	76,9	78,3	80,3

*Oulu 2001: Opetuksen osuudeksi kokonaiskustannuksista vuodelle 2001 on laitettu sama osuus kuin vuonna 2002 on ilmoitettu

**Liite 18. Perusopetus: laskennallisen yksikköhinnan osuus (%) kustannuksista / oppilas
Kunnat 2000-2004 keskiarvon mukaisessa järjestyksessä**

kunta	2000	2001	2002	2003	2004	ka 2000-2004
OULUN LÄÄNI	0,93	0,92	0,92	0,92	0,90	0,92
Lumijoki	1,12	1,21	1,26	1,08	0,90	1,11
Pyhäntä	1,15	1,11	1,08	1,05	1,01	1,08
Merijärvi	1,15	1,08	1,07	1,01	1,00	1,06
Ylivieska	1,05	1,05	1,04	0,99	1,02	1,03
Liminka	1,11	1,03	1,03	1,02	0,95	1,03
Kestilä	0,99	0,98	1,06	1,05	1,04	1,02
Taivalkoski	0,98	0,97	1,13	0,97	1,03	1,02
Kärsämäki	0,99	1,03	1,05	1,02	0,99	1,02
Sievi	0,95	0,99	1,02	1,02	1,06	1,01
Oulunsalo	1,05	1,00	1,01	1,00	0,98	1,01
Haapavesi	0,97	0,98	1,05	1,03	1,00	1,01
Ii	0,96	0,99	1,01	1,01	ei 2004 tietoa	0,99
Utajärvi	0,96	1,02	0,99	0,97	1,01	0,99
Yli-Ii	0,93	1,00	1,01	0,98	1,04	0,99
Puolanka	0,92	0,90	1,01	1,08	1,03	0,99
Oulainen	0,99	0,97	1,01	0,99	0,96	0,99
Piippola	0,99	0,96	0,97	1,00	0,96	0,98
Pulkki	1,00	0,96	1,00	0,99	0,92	0,97
Kuusamo	0,96	0,99	1,00	0,98	0,93	0,97
Haapajärvi	0,94	0,97	0,97	0,99	0,96	0,97
Kuivaniemi	0,87	0,94	0,97	0,99	0,99	0,95
Vihanti	0,92	0,93	0,97	0,95	0,98	0,95
Ylikiiminki	0,99	0,97	0,95	0,96	0,87	0,95
Nivala	0,97	0,95	0,97	0,93	0,92	0,95
Kempele	0,92	1,01	0,97	0,91	0,92	0,94
Ruukki	0,95	0,93	0,95	0,94	0,93	0,94
Haukipudas	1,03	0,91	0,86	0,89	0,99	0,94
Kalajoki	0,92	0,89	0,93	0,94	0,93	0,92
Vaala	0,86	0,93	0,98	0,96	0,88	0,92
Muhos	0,90	0,88	0,93	0,95	0,92	0,92
Pyhäjoki	0,87	0,93	0,91	0,96	0,89	0,91
Tyrnävä	1,00	0,92	0,90	0,87	0,86	0,91
Reisjärvi	0,98	0,90	0,89	0,93	0,82	0,91
Siikajoki	0,97	0,86	0,91	0,87	0,87	0,90
Kuhmo	0,82	0,87	0,94	0,95	0,89	0,89
Alavieska	0,90	0,90	0,93	0,89	0,85	0,89
Pudasjärvi	0,90	0,91	0,94	0,88	0,83	0,89
Sotkamo	0,89	0,88	0,87	0,91	0,90	0,89
Vuolijoki	0,88	0,91	0,92	0,88	0,85	0,89
Kajaani	0,93	0,87	0,93	0,88	0,83	0,89
Raahe	0,86	0,96	0,84	0,88	0,87	0,88
Pyhäjärvi	0,84	0,86	0,89	0,89	0,89	0,87
Hailuoto	0,80	0,81	0,85	0,88	0,97	0,86
Ristijärvi	0,88	0,88	0,72	0,95	0,86	0,86
Oulu	0,85	0,87	0,85	0,86	0,84	0,85
Kiiminki	0,91	0,86	0,81	0,84	0,78	0,84
Hyrnsalmi	0,98	0,81	0,78	0,80	0,79	0,83
Suomussalmi	0,87	0,84	0,81	0,81	0,81	0,83
Paltamo	0,78	0,79	0,84	0,83	0,87	0,82
Rantsila	0,84	0,77	0,77	0,80	0,77	0,79

